



## Försvarets inriktning

---

### Sammanfattning

#### *Försvarets inriktning*

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition (prop. 2008/09:140) Ett användbart försvar jämte tillhörande motioner.

Utskottet behandlar dessutom vissa motioner från de allmänna motionstiderna hösten 2007 och hösten 2008.

Regeringens proposition bygger på underlag i form av rapporter från Försvarsberedningen och underlag från Försvarmakten.

#### *Säkerhetspolitisk inriktning*

Utskottet tillstyrker att *målen för vår säkerhet* är att

- värna befolkningens liv och hälsa
- värna samhällets funktionalitet
- värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Utskottet delar regeringens uppfattning att ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Kriser och incidenter, som även inbegriper militära maktmedel, kan dock också uppstå i vår region, och på längre sikt kan militära angreppshot likväl aldrig uteslutas. Den säkerhetspolitiska situationen i norra Europa är under förändring och är således behäftad med osäkerhet och kan leda till utmaningar.

Utskottet ställer sig bakom den av regeringen deklarerade *solidaritetsförklaringen* som omfattar EU-medlemmar samt Norge och Island.

Utskottet ställer sig bakom vad utrikesutskottet framhållit i sitt yttrande om den säkerhetspolitiska inriktningen som helhet och har ingen annan uppfattning än vad utrikesutskottet anför.

### *Försvarspolitisk inriktning*

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att målet för politikområdet Försvar upphör att gälla vid utgången av 2009 och godkänner regeringens förslag till det *mål för det militära försvaret* som ska gälla fr.o.m. 2010.

Målet för det militära försvaret ska fr.o.m. 2010 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen
- förebygga och hantera konflikter och krig
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen godkänner regeringens förslag att de krav på *operativ förmåga* som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2009 och godkänner regeringens förslag till Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010.

Försvarsmakten ska fr.o.m. 2010 ha en operativ förmåga som möjliggör att Försvarsmakten kan genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga ska uppnås enskilt och tillsammans med andra.

### *Insatsorganisationens utformning*

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till inriktningen för *insatsorganisationens utformning 2014*.

Utskottet har erfarit att det pågår ett fortsatt utredningsarbete om den närmare utformningen av förbanden. Utskottet utgår från att regeringen årligen t.ex. i budgetpropositionen underställer riksdagen ett förnyat underlag för prövning av insatsorganisationens utformning i likhet med hittillsvarande ordning..

### *Hemvärn*

Utskottet välkomnar att det sker en satsning på *hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna*. Detta ligger i linje med den uppfattning om hemvärnets betydelse som utskottet vid flera tillfällen framfört.

### *Personalförsörjning*

Den nya insatsorganisationen bygger på att ett nytt *personalförsörjningssystem* införs. Det nuvarande personalförsörjningssystemet måste reformeras om det ska vara möjligt att höja förbandens insatsberedskap och en mer mångsidig användning av förbanden.

Den största förändringen sker när det gäller personalförsörjningen av soldater och sjömän. Totalförsvarsplikten ska tillämpas när försvarsberedskapen så kräver. Enligt propositionen ska den grundläggande soldatutbildningen vara frivillig. Därefter ska soldaterna kunna anställas på heltid eller på deltid. Soldaterna och sjömännen ska ha skyldighet att tjänstgöra såväl i Sverige som i internationell fredsfrämjande verksamhet.

Utskottet kan konstatera att det återstår viktiga frågor som behöver klaras ut i det fortsatta arbetet. Hit hör hur längre tidsbegränsade anställningar bäst uppnås, skydd för annan anställning och rätt till tjänstledighet.

Den pågående Kommittén om en förändrad totalförsvarspunkt (Fö 2008:01) kommer enligt utskottet att ha en viktig roll när det gäller att ta fram underlag om detta. Den av regeringen aviserade personalförsörjningsutredningen kommer också att lämna viktiga bidrag för personalförsörjningssystemets genomförande. Arbetsmarknadens parter har en viktig roll när det gäller genomförandet av reformen.

### *Materielförsörjning och logistik*

Utskottet understryker att *försvarsindustrin* sedan decennier har en central roll i svensk försvarspolitik. Detta ger Sverige inflytande och har betydelse för vår strävan att integreras i försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete med andra länder.

Försvarsutskottet erinrar om vad man anfört tidigare, nämligen att det finns starka skäl att reformera verksamheten inom *Försvarsmaktens logistik* för att överföra resurser till den kärnverksamhet som genomförs vid armé-, marin- och flygstridskrafterna.

### *Grundorganisation*

Utskottet delar regeringens mening att det inte ska ske några nedläggningar av organisationsenheter inom *grundorganisationen* under innevarande mandatperiod.

### *Frivillig försvarsverksamhet*

Utskottet uttalar sig igen om den stora betydelse som de *frivilliga försvarsorganisationerna* har. De bidrar på ett betydelsefullt sätt till den folkliga förankringen av försvaret, samtidigt som de bedriver en kostnadseffektiv verksamhet.

Utskottet kommer att vid budgetprövningen för 2010 ta ställning till finansieringsformerna för den frivilliga försvarsverksamheten.

### *Civil-militär samverkan*

Utskottet delar regeringens bedömning att *civil-militär samverkan* inför och under *internationella insatser* bör förbättras.

### *Mark- och miljöfrågor*

Utskottet anser liksom man gjort tidigare att allmänhetens tillträdesmöjligheter till *Försvarsmaktens övnings- och skjutfältsområden* måste säkerställas då det inte pågår någon militär verksamhet där.

Utskottet utgår från att regeringen regelbundet återkommer med en redovisning över hur utnyttjandet och avvecklingen av de militära fälten fortskrider.

Utskottet anser nu liksom vid tidigare tillfällen att *miljöfrågorna i försvaret* även i fortsättningen ska prioriteras högt. Regeringen bör fortsätta att redovisa för riksdagen hur detta arbete fortskrider.

### *Ekonomisk styrning och ekonomiska ramar*

Utskottet delar regeringens bedömning att den *ekonomiska nivå för försvaret* som regeringen beräknade för 2009 bör vara utgångspunkten för den årliga prövningen i respektive års budgetproposition.

Utskottet framhåller att man vid olika tillfällen begärt ett *förbättrat underlag* för sina ställningstaganden om *materielprocessen*.

### *Utrikes- och arbetsmarknadsutskotten*

Utrikes- och arbetsmarknadsutskotten har yttrat sig över propositionen och de motionsyrkanden som har anknytning till utskottens beredningsområden.

Utrikes- och arbetsmarknadsutskotten *avstyrker* motionsyrkandena.

### *Motionerna*

Utskottet *avstyrker* samtliga motioner.

### *Reservationer och särskilda yttranden*

Det finns 12 reservationer från (s), (v) och (mp) och 2 särskilda yttranden från (fp) respektive (mp) i betänkandet.

# Innehållsförteckning

Sammanfattning .....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut .....	7
Redogörelse för ärendet .....	11
Ärendet och dess beredning .....	11
Utskottets överväganden .....	12
Försvarets inriktning .....	12
Propositionen .....	12
Motionerna .....	13
Utskottet .....	15
Säkerhetspolitisk inriktning .....	16
Propositionen .....	16
Motionerna .....	17
Utskottet .....	19
Försvarspolitisk inriktning .....	22
Propositionen .....	22
Motionerna .....	23
Utskottet .....	26
Det militära försvarets utveckling .....	29
Propositionen .....	30
Motionerna .....	36
Utskottet .....	47
Ekonomisk styrning och ekonomiska ramar .....	53
Propositionen .....	53
Motionerna .....	53
Utskottet .....	55
Civil-militär samverkan .....	57
Propositionen .....	57
Motionerna .....	57
Utskottet .....	58
Mark- och miljöfrågor .....	59
Motionerna .....	59
Utskottet .....	60
Reservationer .....	62
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (s, v, mp) .....	62
2. Nato Response Force, punkt 3 (s, v, mp) .....	64
3. Försvarspolitisk inriktning, punkt 4 (s, v, mp) .....	64
4. Insatsorganisationens utformning, punkt 5 (s, v, mp) .....	66
5. Hemvärn, punkt 6 (s, v, mp) .....	67
6. Personalförsörjning, punkt 7 (s, v) .....	68
7. Materieförsörjning och logistik, punkt 8 (s, v) .....	70
8. Grundorganisation, punkt 9 (s, v, mp) .....	72
9. Frivillig försvarsverksamhet, punkt 10 (s, v, mp) .....	74
10. Ekonomisk styrning och ekonomiska ramar, punkt 11 (s, v, mp) .....	75
11. Civil-militär samverkan, punkt 12 (s, v, mp) .....	76
12. Mark- och miljöfrågor, punkt 13 (s, v, mp) .....	77

Särskilda yttranden .....	78
1. Den transatlantiska säkerhetsgemenskapen, punkt 2 (fp) .....	78
2. Personalförsörjning, punkt 7 (mp) .....	78
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag .....	80
Propositionen .....	80
Följdmotionerna .....	80
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007 .....	83
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008 .....	83
<i>Bilaga 2</i>	
Utrikesutskottets yttrande .....	92
<i>Bilaga 3</i>	
Arbetsmarknadsutskottets yttrande .....	108
<i>Bilaga 4</i>	
Försvarsutskottets offentliga utfrågning .....	116
Inledning .....	117
Anföranden .....	119
Diskussion .....	137
Avslutning .....	153

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 1,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 1 och  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 1.

*Reservation 1 (s, v, mp)*

## 2. Säkerhetspolitisk inriktning

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:Fö205 av Göran Pettersson (m),  
2007/08:Fö261 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 1,  
2008/09:Fi270 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 32,  
2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s) yrkande 1,  
2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 2 i denna del,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 2 i denna del  
och 14,  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 2 i denna del  
och 9,  
2008/09:Fö204 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 5, 8–10 och 12,  
2008/09:Fö213 av Björn Leivik (m),  
2008/09:Fö281 av Mats G Nilsson (m) och  
2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 1.

## 3. Nato Response Force

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 2 i denna del,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 2 i denna del och  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 2 i denna del.

*Reservation 2 (s, v, mp)*

## 4. Försvarspolitisk inriktning

Riksdagen godkänner att målet för politikområdet Försvar upphör att gälla vid utgången av 2009, godkänner det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2010, godkänner att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2009 och godkänner regeringens förslag till Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:140 punkterna 1–4 och avslår motionerna

2007/08:Fö265 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 1,  
2008/09:Fi270 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 31,  
2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 3,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 4,

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 5,  
2008/09:Fö204 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 4,  
2008/09:Fö220 av Lars Tysklind och Ulf Nilsson (båda fp),  
2008/09:Fö291 av Staffan Anger och Betty Malmberg (båda m),  
2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 4, 5, 7–9,  
12, 25 och 26 samt  
2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 1, 4 och 14.

*Reservation 3 (s, v, mp)*

## 5. **Insatsorganisationens utformning**

Riksdagen godkänner inriktningen för insatsorganisationens utformning 2014. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:140 punkt 5 och avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 7,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 8,  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 6,  
2008/09:Fö207 av Katarina Brännström (m) och  
2008/09:Fö259 av Björn Leivik (m).

*Reservation 4 (s, v, mp)*

## 6. **Hemvärn**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 4,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 5,  
2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 2 och 5,  
2008/09:Fö242 av Eva Selin Lindgren och Åke Sandström (båda c) yrkandena 1 och 2,  
2008/09:Fö251 av Peter Hultqvist och Marita Ulvskog (båda s),  
2008/09:Fö254 av Jan Björkman och Kerstin Haglö (båda s) och  
2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 30 och 31.

*Reservation 5 (s, v, mp)*

## 7. **Personalförsörjning**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:U256 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 2–5,  
2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 8–10,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 3 och 9,  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 8,  
2008/09:Fö210 av Malin Löfsjögård (m),  
2008/09:Fö214 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m),  
2008/09:Fö224 av Jasenko Omanovic och Susanne Eberstein (båda s),  
2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 3 och 4,  
2008/09:Fö243 av Hans Wallmark (m),  
2008/09:Fö273 av Birgitta Eriksson (s) yrkandena 1 och 2,



2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 11, 20, 21, 28, 29 och 32 samt

2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 2 och 6.

*Reservation 6 (s, v)*

## 8. Materieförsörjning och logistik

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s) yrkande 2,

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 11 och 14,

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 11,

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 3,

2008/09:Fö212 av Björn Leivik (m),

2008/09:Fö244 av Hans Wallmark (m),

2008/09:Fö245 av Oskar Öholm (m),

2008/09:Fö266 av Lars Hjalmered och Anders Hansson (båda m),

2008/09:Fö272 av Kerstin Haglö och Jan Björkman (båda s) yrkandena 1 och 2 samt

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 14 och 24.

*Reservation 7 (s, v)*

## 9. Grundorganisation

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s) yrkandena 3–5,

2008/09:Fö202 av Eva Flyborg (fp),

2008/09:Fö221 av Cecilia Wikström i Uppsala och Mikael Oscarsson (fp, kd),

2008/09:Fö226 av Carina Hägg m.fl. (s) yrkandena 1 och 2,

2008/09:Fö238 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fö246 av Peter Hultqvist och Anneli Särnblad (båda s),

2008/09:Fö249 av Monica Green m.fl. (s),

2008/09:Fö253 av Eva Sonidsson och Hans Stenberg (båda s),

2008/09:Fö255 av Johan Löfstrand m.fl. (s),

2008/09:Fö264 av Krister Hammarbergh (m),

2008/09:Fö274 av Bengt-Anders Johansson m.fl. (m, c, fp, kd),

2008/09:Fö275 av Peter Rådberg m.fl. (mp),

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 22 och

2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 5, 7, 10 och 11.

*Reservation 8 (s, v, mp)*

## 10. Frivillig försvarsverksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 12,

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 12 och

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 10.

*Reservation 9 (s, v, mp)*

### **11. Ekonomisk styrning och ekonomiska ramar**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 5, 6 och 15,

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 6, 7, 10, 16 och 17,

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 4, 7 och 12,

2008/09:Fö228 av Eva Flyborg (fp),

2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 1,

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 17–19 och

2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 3.

*Reservation 10 (s, v, mp)*

### **12. Civil-militär samverkan**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 13,

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 13 och

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 11.

*Reservation 11 (s, v, mp)*

### **13. Mark- och miljöfrågor**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 15,

2008/09:Fö219 av Lars Wegendal (s),

2008/09:Fö234 av Eva Sonidsson och Agneta Lundberg (båda s),

2008/09:Fö237 av Sven Bergström och Gunvor G Ericson (c, mp),

2008/09:Fö239 av Thomas Strand (s) yrkandena 1–3 och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 16 och 23.

*Reservation 12 (s, v, mp)*

Stockholm den 19 maj 2009

På försvarsutskottets vägnar

*Anders Karlsson*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Rolf Gunnarsson (m), Karin Enström (m), Peter Jonsson (s), Nils Oskar Nilsson (m), Staffan Danielsson (c), Michael Hagberg (s), Allan Widman (fp), Åsa Lindestam (s), Else-Marie Lindgren (kd), Rolf K Nilsson (m), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Kjell Eldensjö (kd), Peter Rådberg (mp), Ulf Grape (m) och Peter Jeppsson (s).

# Redogörelse för ärendet

## Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition (prop. 2008/09:140) Ett användbart försvar jämte tillhörande motioner.

Utskottet behandlar dessutom vissa motioner från de allmänna motionstiderna hösten 2007 och hösten 2008.

Utrikesutskottet (yttr. 2008/09:UU4y) och arbetsmarknadsutskottet (yttr. 2008/09:AU8y) har yttrat sig över propositionen och tillhörande motioner.

Utskottet har som ett led i sin beredning genomfört en offentlig utfrågning om Försvarsmaktens personalförsörjningssystem.

# Utskottets överväganden

## Försvarets inriktning

### **Utskottets förslag i korthet**

Regeringen redovisar i propositionen en ny försvarspolitisk inriktning. Propositionen bygger på underlag i form av rapporter från Försvarsberedningen och underlag från Försvarsmakten. Utskottet konstaterar att Försvarsberedningens rapporter tagits fram i stor politisk enighet.

Utskottet föreslår att motionerna *avslås*.

Jämför reservation 1 (s, v, mp).

### **Propositionen**

I propositionen lägger regeringen fram en ny försvarspolitisk inriktning. Förslagen och bedömningarna i propositionen innebär följande.

Sveriges försvarsförmåga ökar genom att användbarheten och tillgängligheten ökar. Med förändrade mål för det militära försvaret och en ny uppgiftsställning för Försvarsmakten skapas en modern försvarsmakt som klarar de säkerhetspolitiska utmaningarna. Regeringens solidaritetsförklaring innebär att Sverige ska kunna ta emot och lämna militärt stöd på ett annat sätt än tidigare.

De nya kraven på operativ förmåga medför bl.a. att det militära försvarets genomförande av insatser i Sverige, i närområdet och utanför närområdet sätts i centrum för Försvarsmaktens verksamhet. Indelningen i en särskild utlandsstyrka och särskilda förband anmälda till styrkeregister blir inte längre aktuell.

Den framtida insatsorganisationen kommer att bestå av stående förband och kontraktsförband samt ett kvalificerat hemvärn med nationella skyddsstyrkor. Insatsförbanden kommer att vara fullt bemannade, materiellt uppfyllda, samövade och inte kräva någon återtagning för att vara fullt användbara. Insatsorganisationen ska med behovssammansatta bataljonsstridsgrupper genomföra insatser. Bataljonsstridsgrupperna ska kunna genomföra självständiga insatser och/eller ingå i ett multinationellt större förband.

Ett nytt personalförsörjningssystem införs. Personalförsörjningen för alla personalkategorier i Försvarsmakten kommer att bygga på frivillighet. Om krig, krigsfara eller andra utomordentliga omständigheter råder kan på samma sätt som tidigare insatsorganisationen bemannas av pliktpersonal. Förändringarna inom personalförsörjningen är av omfattande karaktär och kommer att ta tid att genomföra.

Förändringarna inom materieförsörjningen innebär att nya principer för anskaffning tillämpas och att det internationella samarbetet inom såväl materiel- som logistikområdet ökas.

Den föreslagna utvecklingen mot ett mer användbart och tillgängligt försvaret kan bara ske i den takt som ekonomin medger. Resurser kommer att behöva frigöras genom förändringar och rationaliseringar i fråga om personal, materiel- och logistikförsörjning samt övrig stödverksamhet. I takt med att resurser frigörs ska det nya mer användbara försvaret skapas, där kostnads- och ambitionshöjningar i operativ verksamhet balanseras mot rationaliseringar och ambitionssänkningar. Den inriktning som regeringen anger kan därför komma att justeras vad gäller såväl omställningstakt som förmågekrav, materiel, organisation och verksamhet. Regeringen avser att, vid behov, återkomma till riksdagen med justeringar i dessa avseenden i samband med de årliga budgetpropositionerna eller i en annan proposition.

## Motionerna

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5* att regeringens försvarspolitiska inriktningsproposition är en besvikelse: tunn, fylld med osäkerheter och med oklara förutsättningar för en ekonomi i balans.

Regeringen vill se ett yrkesförsvaret med en extremt hög beredskap. Denna beredskap är kostsam och omotiverad utifrån det säkerhetspolitiska läget.

Regeringens proposition bygger vidare på ett stort antal osäkerheter och oklara antaganden, inte minst vad gäller personalförsörjningen. Det system som föreslås utgör ett äventyrligt paradigmskifte, på ett osäkert och oklart underlag, till på helt frivillig bas rekryterade heltidsanställda soldater.

Det av regeringen i propositionen presenterade personalförsörjningssystemet innebär betydande risker för konjunkturkänslighet, rusande personalkostnader och svårigheter att nå rätt kompetenser.

Propositionen innebär vidare att viktig kompetens och viktiga jobb hotas inom den inhemska, högteknologiska försvarsindustrin. Regeringens dogmatiska inställning till att alltid köpa från hyllan missgynnar Försvarsmakten, den inhemska försvarsindustrin och Sverige.

Regeringens proposition föregår dessutom viktiga utredningar som den parlamentariskt tillsatta utredningen Kommittén om en förändrad totalförsvarspålit (Fö 2008:01) och regeringens utredning om Försvarsmaktens stödverksamheter.

Socialdemokraterna anser därför att riksdagen bör *avslå propositionen (yrkande 1)*.

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att den försvarspolitiska inriktningspropositionen är en besvikelse: tunn, fylld med osäkerheter och med oklara förutsättningar för en ekonomi i balans.

Regeringen verkar vilja se ett yrkesförsvaret i framtiden med en extremt hög beredskap. En sådan beredskap är ytterst kostsam och helt omotiverad.

Regeringens proposition bygger vidare på ett stort antal osäkerheter och oklara antaganden, inte minst vad gäller personalförsörjningen. Systemet innebär en förändring vars konsekvenser är svåra att överblicka. Försvarsmakten själv har redovisat ett stort antal osäkerheter och svårigheter i det system som regeringen går fram med. Ekonomin är framräknad utifrån en rad förutsättningar som är orealistiska, bl.a. inom lagstiftningsområdet.

Sammantaget leder detta oss till slutsatsen att det av regeringen i propositionen presenterade personalförsörjningssystemet innebär betydande risker för konjunkturkänslighet, rusande personalkostnader och svårigheter att nå rätt kompetenser.

Regeringen redogör i propositionen för sin syn på materielförsörjningen. Det krävs en mer flexibel syn än den regeringen ger uttryck för.

Regeringen underlåter också att analysera och problematisera det faktum att Försvarsmakten och dess stödmyndigheter misslyckats med att åstadkomma en jämn könsbalans.

Förutsättningarna för en ekonomi i balans kan som bäst beskrivas som tveksamma. Regeringen skriver själv i propositionen att i praktiken kan allt förändras, ingenting är säkert.

Med de osäkerheter som personalförsörjningssystemet uppvisar kommer personalkostnaderna att öka och regeringen tvingas att prioritera yrkessoldater framför verksamhet.

Regeringens proposition föregår dessutom viktiga utredningar som den parlamentariskt tillsatta utredningen Kommittén om en förändrad totalförsvarsplikt (Fö 2008:01) och regeringens utredning om Försvarsmaktens stödverksamheter (Fö 2009:A).

Vänsterpartiet anser att riksdagen bör *avslå propositionen (yrkande 1)*.

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6* att regeringen har valt att frångå de överenskommelser som slöts mellan de olika partierna i Försvarsberedningen. Regeringen väljer att bortse från vissa rationaliseringar och i stället trycka in nya saker i försvarsbudgeten, som t.ex. stridsvagnarna på Gotland och en förbandsreserv om fyra mekaniserade bataljoner. Vidare föreslår regeringen i propositionen en ändrad struktur på kraven på operativ förmåga i förhållande till planeringsanvisningarna till Försvarsmakten – allt detta utan att rubba den ekonomiska ramen.

Miljöpartiet de gröna anser att den försvarspolitiska inriktningspropositionen är en besvikelse: tunn, fylld med osäkerheter och med oklara förutsättningar för en ekonomi i balans. Regeringen väljer att, lite drygt ett år före valet, presentera en "alla får allt"-lösning med extremt hög beredskap som är gravt underfinansierad och inte heller nödvändig utifrån rådande hotbild.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser Miljöpartiet att riksdagen bör *avslå propositionen (yrkande 1)*.

## Utskottet

Regeringen redovisar i propositionen en ny försvarspolitisk inriktning.

Regeringen föreslår att det tidigare målet för politikområdet Försvar ska upphöra att gälla och att i stället ett nytt mål ska gälla för det militära försvaret. Regeringen föreslår vidare att tidigare krav på operativ förmåga ska upphöra att gälla och lämnar i stället förslag på ny operativ förmåga för Försvarsmakten. Dessutom lämnar regeringen förslag på inriktning av insatsorganisationens omfattning.

Vidare redovisar regeringen sin syn på personalförsörjning, materielförsörjning och logistik, frivillig försvarsverksamhet, ekonomisk styrning och ekonomiska ramar samt civil-militär samverkan.

Utskottet återkommer i det följande med sin närmare uppfattning om de olika områdena.

Utskottet kan konstatera att regeringens proposition bygger på ett grundligt underlag i form av rapporter från Försvarsberedningen och underlag från Försvarsmakten.

Utskottet kan i det sammanhanget konstatera att Försvarsberedningens rapporter tagits fram i stor politisk enighet. Utskottet kan också konstatera att kommittémotionerna på en rad punkter ansluter till vad som redovisas i propositionen.

Med anledning av det anförda föreslår utskottet att riksdagen *avslår motionsyrkandena* om avslag på propositionen.

## Säkerhetspolitisk inriktning

### Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker att målen för vår säkerhet är att

- värna befolkningens liv och hälsa
- värna samhällets funktionalitet
- värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Utskottet delar regeringens uppfattning att ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Kriser och incidenter, som även inbegriper militära maktmedel, kan dock också uppstå i vår region, och på längre sikt kan militära angreppshot likväl aldrig uteslutas. Den säkerhetspolitiska situationen i norra Europa är under förändring och är således behäftad med osäkerhet och kan leda till utmaningar.

Utskottet ställer sig bakom den av regeringen deklarerade solidaritetsförklaringen som omfattar EU-medlemmar samt Norge och Island.

Utskottet ställer sig bakom vad utrikesutskottet framhållit i sitt yttrande om den säkerhetspolitiska inriktningen som helhet och har ingen annan uppfattning än vad utrikesutskottet anför.

Utskottet föreslår att motionerna *avslås*.

Jämför reservation 2 (s, v, mp) och det särskilda yttrandet (fp).

### Propositionen

#### *Mål och intressen*

*Regeringens bedömning* är att målen för vår säkerhet är

- att värna befolkningens liv och hälsa
- att värna samhällets funktionalitet
- att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Säkerhet är därmed ett vidare begrepp än skydd av det egna fysiska territoriet. Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att garantera landets politiska oberoende och självständighet. Hävdandet av vårt lands suveränitet är en förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå målen för vår säkerhet.

#### *Konsekvenser för svensk säkerhetspolitik*

*Regeringen bedömer* vidare att ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Kriser eller incidenter, som även inbegriper militära maktmedel, kan dock också uppstå i



vår region, och på längre sikt kan militära angreppshot likväl aldrig uteslutas. Att förhålla sig till denna osäkerhet är en utmaning som kräver möjlighet att kunna agera, enskilt och tillsammans med andra, med kort varsel.

Sveriges säkerhet är intimt kopplad till utvecklingen i vår omvärld. Regeringen ställer sig bakom den av Försvarsberedningen föreslagna solidaritetsförklaringen som omfattar EU-medlemmar samt Norge och Island. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige bör ha förmågan att kunna ge och ta emot militärt stöd. Regeringen anser att Sveriges engagemang i fredsfrämjande insatser under EU:s, FN:s och Natos ledning bör öka. Ett fortsatt deltagande i den utbildnings- och övningsverksamhet som sker inom ramen för EU, Nato eller genom andra bi- och multilaterala verksamheter är av vikt för att utveckla vår operativa förmåga.

Regeringen vill se ett långtgående nordiskt samarbete och ser inga principiella begränsningar för sådana samarbeten så länge den nationella beslutanderätten avseende den operativa förmågan består.

## **Motionerna**

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5 yrkande 2* att den svenska militära alliansfriheten har tjänat och tjänar oss väl. Vi har genom åren kunnat visa att det går att kombinera ett aktivt ansvarstagande för både vår egen och andras säkerhet med att vara militärt alliansfria. Militär alliansfrihet betyder inte passivitet. Det är viktigt att vi inte svävar på målet om vårt lands säkerhetspolitiska grundhållning.

Internationell säkerhet ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. Global säkerhet förutsätter ett starkt globalt regelverk. Många av de nya hoten mot vår säkerhet möts bäst inom FN:s ram.

Sveriges samarbete med Nato har blivit möjligt eftersom organisationen har förändrats sedan det kalla kriget. Nato är en central aktör för europeisk säkerhet samt för internationell krishantering. Sverige deltar i vissa FN-stödda fredsbevarande operationer som leds av Nato. Socialdemokraterna säger ett tydligt nej till deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force.

FN kan ge andra regionala organisationer som exempelvis EU och AU, Afrikanska unionen, uppdraget att leda en fredsbevarande operation. Sverige bör fortsätta det aktiva engagemanget och deltagandet i internationella insatser inom ramen för FN, EU, Nato och OSSE.

Det är vidare viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s säkerhetsrådsresolutioner 1325 och 1820 om kvinnor i väpnade konflikter. Regeringen har underlåtit att ta upp t.ex. resolution 1325 i flera av sina propositioner om internationella insatser. Regeringen måste lägga större vikt vid dessa frågor (*yrkande 14*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4 yrkande 2* att Sverige ska vara militärt alliansfritt. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato.

Internationell säkerhet ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. Vänsterpartiet ställer sig bakom ett utökat nordiskt samarbete på försvarsområdet för effektiviserad resursanvändning och ökad effekt.

Ett trovärdigt försvar är ett viktigt säkerhetspolitiskt instrument. Det verkar avskräckande genom att visa för omvärlden att Sverige är berett att själv försvara sin nationella integritet och sitt självbestämmande.

Det militära försvaret måste ständig förändras beroende på den aktuella säkerhetspolitiska situationen. Utformningen av och storleken på försvaret ska styras av de hot som kan bli aktuella mot Sverige.

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6* att Sverige ska förbli militärt alliansfritt. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato. Miljöpartiet säger också nej till svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force, NRF.

Internationell säkerhet ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. FN är en central aktör som garant för internationell fred och säkerhet samt som upprätthållare av folkrätten, vilket utgör grunden för det svenska engagemanget. I enlighet med FN-stadgans principer har Sverige ett ansvar för att främja internationell fred och säkerhet. Vårt deltagande i olika typer av FN-insatser är ett uttryck för detta. Det ligger i Sveriges intresse att FN är den globala aktören för fred och säkerhet och att stärka FN både organisatoriskt och som aktör i internationell kris- och konflikthantering.

Sverige bör stärka sin förmåga att förebygga kriser samt för att återuppbygga utsatta områden.

Miljöpartiet ställer sig bakom ett utökat nordiskt samarbete på försvarsområdet för effektiviserad resursanvändning.

Det går inte att använda Georgienkriget som ett argument för varför Sverige ska ha stående förband med extremt hög beredskap.

Tidigare var som bekant behovet av snabbinsatsförmåga främst ett svar på behovet (förmåga och vilja att delta i internationell krishantering) och inte en hotbild mot vårt land. Det är en hotbild som med regeringens retorik framstår som närmast omedelbar. Miljöpartiet ifrågasätter vilka bevelsegrunder som ligger bakom regeringens analys.

Vad som ovan anförts om säkerhetspolitisk inriktning och Sveriges militära alliansfrihet bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening (*yrkande 2*).

Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolutioner 1325 och 1820 om kvinnor i väpnade konflikter. Regeringen har hittills underlåtit att ta upp t.ex. resolution 1325 i flera av sina propositioner om internationella insatser. Regeringens utvärdering av handlingsplanen för att genomföra FN-resolutionerna bör redovisas för riksdagen, liksom slutsatser för det fortsatta arbetet (*yrkande 9*).

Leif Pettersson m.fl. (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö3* att det svenska försvaret måste bygga på fortsatt militär alliansfrihet och att försvaret ska användas för att försvara Sverige (*yrkande 1*).

Mona Sahlin m.fl. (s) framhåller i *partimotion 2008/09:Fi270* att när det gäller det svenska engagemanget i Kosovo bör den militära insatsen i Kfor avslutas och Sverige bör säga nej till att delta i Natos snabbinsatsstyrka (NRF) (*yrkande 32*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2007/08:Fö261 yrkande 1* att försvaret av Sverige är mer än Försvarsmakten. Samma synpunkter framförs av Anders Karlsson m.fl. (s) i *kommittémotion 2008/09:Fö293 yrkande 1*.

Göran Pettersson (m) föreslår i *motion 2007/08:Fö205* att Försvarsmakten får i uppdrag att redovisa konsekvenserna för Försvarsmakten av en svensk Natoanslutning.

Björn Leivik (m) framhåller i *motion 2008/09:Fö213* behovet av en europeisk samverkan kring försvaret av Nordeuropa.

Mats G Nilsson (m) anser i *motion 2008/09:Fö281* att Försvarsberedningen bör utreda hur det svenska försvaret bör vara utrustat och organiserat inom Natosamarbetet i stället för utanför.

Lars Ohly m.fl. (v) anser i *partimotion 2008/09:Fö204* att Sverige bör lämna Europeiska försvarsbyrån (EDA) (*yrkande 5*), tacka nej till erbjudandet att delta i Nato Response Force (*yrkande 8*) och lämna Partnership for Peace (*yrkande 9*). Nato ska inte tillåtas öva på svensk mark och vatten (*yrkande 10*) och Sverige bör säga upp det multilaterala avtalet om strategisk flygtransportförmåga (SAC) (*yrkande 12*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) föreslår i *kommittémotion 2008/09:Fö295 yrkande 4* att den internationella insatsstyrkan byggs upp med hjälp av kontraktsanställd personal som ska möjliggöra snabba insatser. Sverige bör ha möjlighet att över tid kunna hålla upp till 2 000 kvinnor och män ur markstridskrafterna insatta internationellt och nationellt.

## Utskottet

*Utskottet* konstaterar att regeringen redovisar en säkerhetspolitisk inriktning i propositionen. Regeringen lämnar inte några förslag till riksdagen.

Utskottet tillstyrker att *målen för vår säkerhet* är att

- värna befolkningens liv och hälsa
- värna samhällets funktionalitet
- värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Säkerhet är därmed ett vidare begrepp än skydd av det egna fysiska territoriet.

*Utrikesutskottet* har yttrat sig (2008/09:UU4y) till försvarsutskottet över de delar i propositionen och de motioner med anledning av propositionen som har anknytning till utskottets beredningsområde. Utrikesutskottets yttrande i sin helhet framgår av bilaga till detta betänkande. *Försvarsutskottet* ställer sig bakom utrikesutskottets yttrande i dess helhet och har ingen annan uppfattning än vad utrikesutskottet anför om den säkerhetspolitiska inriktningen.

Sverige är militärt alliansfritt. Hot mot freden och vår säkerhet kan bäst avvärjas i gemenskap och samverkan med andra länder. Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast *ett* land. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige ska därför kunna såväl ge som ta emot militärt stöd.

Det är Sverige självt som definierar den närmare innebörden av den militära alliansfriheten.

Utskottet delar regeringens uppfattning att ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Kriser och incidenter, som även inbegriper militära maktmedel, kan dock också uppstå i vår region, och på längre sikt kan militära angreppshot likväl aldrig uteslutas. Den säkerhetspolitiska situationen i norra Europa är under förändring och är således behäftad med osäkerhet och kan leda till utmaningar. Ett land med stormaktsambitioner i Sveriges närområde är ett faktum som vi har att förhålla oss till. Ett Ryssland som fortsätter att utvecklas i auktoritär riktning med inslag av maktspråk mot grannländer inger oro.

Regeringen liksom utrikesutskottet betonar att Sveriges engagemang i fredsfrämjande insatser under EU:s, FN:s och Natos ledning bör öka. Man understryker också att EU intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Sambandet mellan vår säkerhetspolitik och Europapolitik är uppenbart. Samarbetet mellan EU och FN är av central betydelse. EU:s militära insatser har hitintills genomförts med stöd av mandat från FN:s säkerhetsråd. Regeringen och utrikesutskottet betonar också att Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration samt för internationell krishantering. Nato är i dag den organisation som har den mest utvecklade förmågan för ledning och genomförande av krävande militära krishanteringsinsatser. *Försvarsutskottet* har ingen annan uppfattning än vad regeringen och utrikesutskottet framför i dessa frågor.

Regeringen avvaktar när det gäller Natos erbjudande om partnerländers deltagande i snabbinsatsstyrkan NRF mot bakgrund av utvärderingen av konceptet som äger rum inom Nato. Regeringen framhåller behovet av ett fördjupat samarbete med de nordiska länderna och ett utökat Östersjösamarbete. Utskottet delar denna uppfattning.

När det gäller *FN-resolutionerna 1325 och 1820* om kvinnor i väpnade konflikter framhåller *utrikesutskottet* bl.a. att man vill inskräpa betydelsen av att resolutionerna genomsyrar all verksamhet inom ramen för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande och säkerhetskörande insatser. Dessa resolutioner ska utan undantag utgöra självklara fundament i de internationella insatser där Sverige lämnar bidrag. *Försvarsutskottet* vill också liksom man gjort i många tidigare sammanhang understryka vikten av de två FN-resolutionerna. Utskottet återkommer till detta också under avsnittet om personalförsörjning.

*Utrikesutskottet* avstyrker de motionsyrkanden om säkerhetspolitik som har anknytning till utrikesutskottets beredningsområde. Till yttrandet finns bifogat fyra avvikande meningar och ett särskilt yttrande.

*Försvarsutskottet* avstyrker med de anförda motionerna om säkerhetspolitik.

## Försvarspolitisk inriktning

### Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att målet för politikområdet Försvar upphör att gälla vid utgången av 2009 och godkänner regeringens förslag till det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2010.

Målet för det militära försvaret ska fr.o.m. 2010 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen
- förebygga och hantera konflikter och krig
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen godkänner regeringens förslag att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2009 och godkänner regeringens förslag till Försvarmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010.

Försvarmakten ska fr.o.m. 2010 ha en operativ förmåga som möjliggör att Försvarmakten kan genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga ska uppnås enskilt och tillsammans med andra.

Utskottet *avstyrker* motionerna.

Jämför reservation 3 (s, v, mp).

### Propositionen

#### *Försvarspolitiska utgångspunkter*

*Regeringens bedömning* är att förmågan till väpnad strid bör utgöra grunden för att upprätthålla och utveckla ett militärt försvar.

Regeringen *föreslår* att målet för politikområdet Försvar upphör att gälla vid utgången av 2009. Målet för det militära försvaret ska fr.o.m. 2010 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen
- förebygga och hantera konflikter och krig
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

### *Uppgifter för Försvarsmakten*

*Regeringen bedömer* att Försvarsmakten bör bidra till målen för vår säkerhet och till målet för det militära försvaret genom att enskilt och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer lösa följande uppgifter:

- försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet
- upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta
- med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.

### *Krav på operativ förmåga*

*Regeringen föreslår* att de krav på *Försvarsmaktens operativa förmåga* som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2009. Försvarsmakten ska fr.o.m. 2010 ha en operativ förmåga som möjliggör att Försvarsmakten kan genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga ska uppnås enskilt och tillsammans med andra.

*Regeringen bedömer* att Försvarsmaktens operativa förmåga bör möta kraven på ett användbart, tillgängligt och flexibelt försvar för insatser i Sverige, i och utanför närområdet.

## **Motionerna**

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5* att Socialdemokraterna instämmer i regeringens förslag till mål och uppgifter för det militära försvaret.

De nationella behoven ska utgöra grunden för prioritering och utveckling av förmågor. För internationell tjänst prioriteras markförband. Flygvapen, marin och hemvärn med nationella skyddsstyrkor utgör grunden för svensk incidentberedskap.

De förband som utbildas ska vara tillgängliga för de typer av insatser som kan bli aktuella i en nära framtid, nationellt och internationellt. Organisation, personalförsörjning och underrättelsetjänst ska bidra till förmågan till flexibel och adekvat beredskap.

Försvaret ska ha förmågan att kunna utvecklas för att möta framtida hot, såväl mer av traditionella hot som helt nya hot.

Den folkliga förankringen utgör en viktig komponent för det militära försvaret. Värnplikten utgör en central del av försvarets folkliga förankring i samhället.

Det svenska militära försvaret ska vara rationellt och effektivt organiserat. Det innefattar en fortsatt översyn av bl.a. logistikfunktioner, stödmyndigheter och grundorganisation.

Socialdemokraterna instämmer i regeringens förslag att Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010 ska möjliggöra att Försvarsmakten kan genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen.

I dag utnyttjas inte den volym som är avsett för internationella insatser. Det är därför rimligt att öka ambition relativt i dag till motsvarande ca 1 000 personer. Socialdemokraterna utesluter inte att Sverige även i framtiden kan bidra till EU:s snabbinsatsstyrkor. Sverige ska dock inte ta på sig ett ramansvar 2011 för Nordic Battle Group.

Socialdemokraterna vill understryka att de operativa förmågor som regeringen anger i propositionen inte får uppfattas som åtaganden som påverkar vår militära alliansfrihet.

Vad som anförs om försvarspolitiken bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening (*yrkande 4*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att Vänsterpartiet instämmer i regeringens förslag till mål och uppgifter för det militära försvaret.

De nationella behoven ska utgöra grunden för prioritering och utveckling av förmågor. För internationell tjänst prioriteras markförband. Flygvapen, marin och hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna utgör de omedelbart gripbara resurserna och grunden för svensk, nationell incidentberedskap i fredstid.

De förband som utbildas ska vara tillgängliga för de typer av insatser som kan bli aktuella i en nära framtid, nationellt och internationellt. Organisation, personalförsörjning och underrättelsetjänst ska bidra till förmågan till flexibel och adekvat beredskap.

Försvaret ska ha förmågan att kunna utvecklas för att möta framtida hot.

Den folkliga förankringen utgör en viktig komponent för det militära försvaret. Strukturer som gör att kvinnor inte rekryteras i tillräcklig omfattning måste undanröjas.

Vänsterpartiet instämmer i regeringens förslag att Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010 ska möjliggöra att Försvarsmakten kan genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen.

Vänsterpartiet menar att Sverige inte ska ta på sig ett ramansvar 2011 för Nordic Battle Group och menar även att Sverige inte ska delta i EU:s stridsgruppskoncept med *Battlegroups* som på kort varsel kan sättas in i en konflikt utan ett fullvärdigt FN-mandat bakom sig. Sverige bör inrikta sig på mindre bidrag till framtida snabbinsatsförband inom områden som är särskilt efterfrågade och där vi har hög kompetens.

Vad som anförts om försvarspolitisk inriktning bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening (*yrkande 3*).



Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6* att utgångspunkten för Miljöpartiets försvarspolitik är att det svenska försvaret ska omvandlas från ett invasionsförsvar till ett fredsfrämjande insatsförsvar. Det krävs fortsatta omfattande omstruktureringsinsatser både inom förbandsverksamheten och inom materielförsörjningen.

Regeringen vill se ett försvar med en extremt hög beredskap. Regeringspartierna har enats om en ominriktning av försvaret från en dimensionering utifrån internationell krishantering till fokus på det nationella territorialförsvaret. Denna beredskap medför orimligt höga kostnader och återgången till en territorialförsvarsfokus är omotiverad utifrån rådande hotbild.

Miljöpartiet står fast vid att det militära försvaret ska dimensioneras utifrån operativa behov och en realistisk hotbildsanalys. De operativa behoven är under överskådlig tid deltagande i internationella krishanteringssuppgifter och fredsfrämjande verksamhet.

Sverige är nere på väldigt låga nivåer när det gäller vårt bidrag till internationell fredsfrämjande verksamhet. I synnerhet gäller det FN-ledda insatser där antalet svenska soldater, militärobservatörer och poliser i FN-tjänst aldrig har varit så lågt som nu. Samtidigt som FN är i akut behov av bidrag till fredsfrämjande verksamhet handlar svensk försvarsdebatt om nationella territoriella överväganden.

Vad gäller EU:s snabbinsatsstyrkor utesluts inte att Sverige även i framtiden kan komma att delta, men Sverige ska dock inte ta på sig ansvar för att leda Nordic Battle Group 2011.

Regeringen gick till val på att man ville ha 2 000 personer i internationell tjänst. Regeringen anför nu att 1 700 personer kommer att kunna hållas kontinuerligt insatta i insatser internationellt. Miljöpartiet avvisar denna ambitionssänkning, men vill samtidigt framhålla att det inte är fråga om att hela Försvarsmakten ska vara lika internationellt operabel.

Vad som anförs om försvarspolitik inriktning bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening (*yrkande 5*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) föreslår i *kommittémotion 2007/08:Fö265 yrkande 1* att Försvarsmakten får direktiv att anpassa försvaret efter den hotbild och den efterfrågan på internationella åtaganden som finns i dag och utifrån detta göra tydliga prioriteringar. Liknande förslag lämnas av Peter Rådberg m.fl. (mp) i *kommittémotion 2008/09:Fö295 yrkande 1*. Försvaret ska vara kostnadseffektivt och kosta ca 10 miljarder kronor mindre än dagens och samtidigt uppfylla riksdagens ambition om internationella åtaganden (*yrkande 14*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293* vikten av fortsatta satsningar för att skapa ett snabbt och rörligt militärt försvar (*yrkande 4*). Försvarsmakten ska fokusera på sina huvuduppgifter och därmed inte lösa uppgifter som kan lösas av civila myndigheter eller annan aktör. De idéer som Försvarsberedningen för fram på det maritima området bör därför omgående utredas vidare (*yrkande 25*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller vidare i *kommittémotion 2008/09:Fö293* att Sverige bör bibehålla den nuvarande nivån på internationella insatser (*yrkande 5*). Det bör vara färre men längre fredsfrämjande insatser (*yrkande 7*). Regeringen bör på EU-nivå lyfta frågan om en utvärdering och förändring av Battle Group-konceptet (*yrkande 8*). Vidare bör Sverige endast ställa upp med ett mindre bidrag till Nordic Battle Group 2011 (*yrkande 9*). Soldaterna som åker ut på internationell tjänst ska kunna ställa krav på fullgott skydd, den bästa materielen och kunskaperna som det går att uppbära samt att de möts av ett professionellt stöd vid hemkomsten (*yrkande 12*). Sverige ska delta i färre missioner än i dag men ha möjlighet till längre missioner. Det ställer nya krav på uthållig personalförsörjning. En bättre samordning före, under och efter en insats mellan alla Sveriges verktyg måste uppnås (*yrkande 26*).

Mona Sahlin m.fl. (s) framhåller i *partimotion 2008/09:Fi270* att Sverige bör delta i den nordiska stridsgruppen 2011 men denna gång inte vara ramnation (*yrkande 31*).

Lars Ohly m.fl. (v) anser i *partimotion 2008/09:Fö204* att Sverige bör avsäga sig ett deltagande i den nordiska stridsgruppen en andra beredskapsperiod år 2011 (*yrkande 4*).

Lars Tysklind och Ulf Nilsson (fp) menar i *motion 2008/09:Fö220* att Sverige bör delta i multinationellt lufttankningssamarbete.

Staffan Anger och Betty Malmberg (m) anser i *motion 2008/09:Fö291* att regeringen snarast bör låta utreda frågan om en egen svensk övervaknings-satellit.

## Utskottet

Regeringen föreslår att *målet för politikområdet Försvar* ska upphöra att gälla.

*Utskottet har inget att erinra* mot detta. Det är en självklarhet eftersom utgiftsområdena inte längre indelas i flera politikområden.

Regeringen lämnar också förslag till *mål för det militära försvaret*. Målet ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Det ska ske genom att hävda rikets suveränitet och värna om suveräna rättigheter och nationella intressen i övrigt. Det militära försvaret ska vidare bidra till att skydda samhället och dess funktionalitet genom att förebygga och hantera konflikter och krig.

*Utskottet har i huvudsak inget att erinra* mot regeringens förslag till mål för det militära försvaret. Utskottet vill dock peka på att man vid ett antal olika tillfällen uttalat sig om de mål inom utgiftsområde 6 som underställs riksdagen. Utskottet har bl.a. framhållit att de generellt hållna målen är begränsat användbara för riksdagens insyn och möjlighet att påverka utvecklingen. De är vidare svåra att följa upp.

Regeringen föreslår också att de krav på *Försvarsmaktens operativa förmåga* som riksdagen tidigare beslutat om ska upphöra att gälla. I stället ska Försvarsmakten ha förmåga att kunna genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga ska uppnås enskilt och tillsammans med andra.

*Utskottet* ser det som naturligt att Försvarsmaktens operativa förmåga anpassas med hänsyn till den förändring som i övrigt redovisas i propositionen.

Utskottet anser liksom regeringen att *omvärldsbevakning och underrättelseinhämtning* är avgörande för att kunna upptäcka hot mot riket, följa den militära utvecklingen i närområdet och analysera förhållanden av betydelse för Sveriges medverkan i insatser. Försvarsmakten ska kunna övervaka vårt territorium, upptäcka och avvisa kränkningar samt hantera incidenter.

Försvarsmakten ska tillsammans med andra myndigheter kunna *hävda landets territoriella integritet*. Försvarsmakten ska kunna vara insatsberedd inom och utom landet för att kunna verka i olika situationer i både kortvariga och långvariga insatser samt planerad snabberedskap och snabbinsatser. Huvuddelen av våra insatser internationellt bör präglas av långsiktighet. Insatserna i närområdet bedöms för att hantera kriser och incidenter i första hand bedrivs med marin- och flygförband. Insatserna utanför närområdet bedöms till större del komma att ske med arméförband men ska även kunna genomföras med såväl marin- som flygförband.

Utskottet stöder vad regeringen anför om att öka förmågan till internationella insatser. Genom större förbandsenheter ökar möjligheterna att påverka utvecklingen i ett insatsområde. På sikt bör Sverige kunna genomföra upp till fyra förbandsinsatser, varav en med bataljonsstridsgrupp. Dock ska också mindre insatser kunna vara naturliga inslag i den internationella verksamheten. På sikt ska upp till 2 000 personer kunna vara insatta internationellt och nationellt. Periodvis ska Försvarsmakten kunna hålla ett snabbinsatsförband i hög beredskap motsvarande ramnationsansvaret i EU:s stridsgruppskoncept. Sverige har en viktig roll att fylla inom EU:s snabbinsatsberedskap. Utöver den operativa effekten har också länder som t.ex. Norge och Estland involverats i EU:s freds- och säkerhetsskapande samarbete. När Sverige en gång åtagit sig ramnationsansvar finns också en förväntan om långsiktighet från unionen. Utskottet kan konstatera att erfarenheterna av Sveriges ledande roll i den nordiska stridsgruppen under 2008 varit värdefulla.

Utskottet ser hur sambandet mellan nationell och internationell säkerhet blir alltmer tydligt. Med avseende på försvarets utformning finns heller inga egentliga motsättningar mellan nationell försvarsförmåga och internationell kris- och konflikthantering. Som medlem av FN har vi därtill en formell skyldighet att bidra till fredsfrämjande och humanitära insatser.

Utskottet har heller ingen erinran mot vad regeringen anför om att Försvarsmakten ska ha förmåga att *utveckla* såväl befintliga som nya kompetenser och kunna hantera förändrade krav på insatsorganisationens operativa förmåga. I det sammanhanget organiseras en förbandsreserv om fyra mekaniserade bataljoner som efter särskilt beslut ska kunna tillföras insatsorganisationen vid en allvarligt försämrad omvärldsutveckling som innebär hot mot Sverige.

Utskottet kan konstatera att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i sina kommittémotioner tillstyrker regeringens förslag till mål för det militära försvaret och krav på operativ förmåga. Utskottet kan vidare konstatera att det i kommittémotionerna framförs olika och från regeringen skiljaktiga uppfattningar beträffande omfattningen av de internationella insatserna.

Med det anförda *tillstyrker* utskottet regeringens olika förslag om mål och operativ förmåga samt *avstyrker* motionerna.

## Det militära försvarets utveckling

### **Utskottets förslag i korthet**

#### *Insatsorganisationens utformning*

Utskottet har erfärut att det pågår ett fortsatt utredningsarbete om den närmare utformningen av förbanden. Utskottet utgår från att regeringen årligen t.ex. i budgetpropositionen underställer riksdagen ett förnyat underlag för prövning av insatsorganisationens utformning i likhet med hittillsvarande ordning.

#### *Hemvärn*

Utskottet välkomnar att det sker en satsning på hemvärdnet med de nationella skyddsstyrkorna. Detta ligger i linje med den uppfattning om hemvärdnets betydelse som utskottet vid flera tillfällen framfört.

#### *Personalförsörjning*

Den nya insatsorganisationen bygger på att ett nytt personalförsörjningssystem införs. Det nuvarande personalförsörjningssystemet måste reformeras om det ska vara möjligt att höja förbandens insatsberedskap och att få en mer mångsidig användning av förbanden.

Den största förändringen sker när det gäller personalförsörjningen av soldater och sjömän. Totalförsvarsplikten ska tillämpas när försvarsberedskapen så kräver. Enligt propositionen ska den grundläggande soldatutbildningen vara frivillig. Därefter ska soldaterna kunna anställas på heltid eller på deltid. Soldaterna och sjömännen ska ha skyldighet att tjänstgöra såväl i Sverige som i internationell fredsfrämjande verksamhet.

Utskottet kan konstatera att det återstår viktiga frågor som behöver klaras ut i det fortsatta arbetet. Hit hör hur längre tidsbegränsade anställningar bäst uppnås samt frågor om skydd för annan anställning och rätt till tjänstledighet.

Den pågående Kommittén om en förändrad totalförsvarsplikt (Fö 2008:01) kommer enligt utskottet att ha en viktig roll när det gäller att ta fram underlag om detta. Den av regeringen aviserade personalförsörjningsutredningen kommer också att lämna viktiga bidrag för personalförsörjningssystemets genomförande. Arbetsmarknadens parter har en viktig roll när det gäller genomförandet av reformen.

#### *Materieförsörjning och logistik*

Utskottet understryker att försvarsindustrin sedan decennier har en central roll i svensk försvarspolitik. Detta ger Sverige inflytande och har betydelse för vår strävan att integreras i försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete med andra länder.

Försvarsutskottet erinrar om vad man anfört tidigare, nämligen att det finns starka skäl att reformera verksamheten inom Försvarsmaktens logistik för att överföra resurser till den kärnverksamhet som genomförs vid armé-, marin- och flygvapenförbanden.

**Utskottets förslag i korthet forts.***Grundorganisation*

Utskottet delar regeringens mening att det inte ska ske några nedläggningar av organisationsenheter inom grundorganisationen under den innevarande mandatperioden.

*Frivillig försvarsverksamhet*

Utskottet uttalar sig igen om den stora betydelse som de frivilliga försvarsorganisationerna har. De bidrar på ett betydelsefullt sätt till den folkliga förankringen av försvaret, samtidigt som de bedriver en kostnadseffektiv verksamhet. Utskottet kommer att vid budgetprövningen för 2010 ta ställning till finansieringsformerna för den frivilliga försvarsverksamheten.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till inriktningen för insatsorganisationens utformning 2014.

Utskottet *avstyrker* motionerna.

Jämför reservationerna 4, 5, 8, 9 (s, v, mp) och 6, 7 (s, v) samt det särskilda yttrandet (mp).

**Propositionen***Insatsorganisationens utformning*

*Regeringen föreslår* att inriktningen ska vara att insatsorganisationen 2014 i huvudsak ska bestå av följande stående förband och kontraktsförband samt hemvärn med nationella skyddsstyrkor:

**Strategisk och operativ ledning**

Högkvarter med stabsförband	1
Rörlig operativ ledning	1
Insatsledning Stockholm	1
Taktisk sambandsbataljon	1
Telekrigsbataljon	1
Ledningsplatsbataljon	1
Gemensam lägescentral	1
IT-försvarsförband med CERT	1
PSYOPS-pluton	1
Nationell underrättelseenhet (NUE)	1
Specialförband	1

**Logistikförband**

Transportledning	1
Transportledningspluton	3
Operativ ledningsteknisk bataljon	1
Teknisk bataljon	1
Logistikbataljon	2

<b>Logistikförband</b>	
Sjukhuskompani	3
Sjukvårdsförstärkningskompani	3
Nationellt logistikstöd	1
<b>Arméstridskrafter</b>	
Brigadstab	2
Manöverbataljon med bataljonsstridsgruppleddning	7
Artilleribataljon	2
Luftvärnsbataljon	2
Jägarbataljon	1
Underrättelsebataljon	1
Ingenjörbataljon	2
Säkerhetsbataljon	1
Stridsvagnskompani	3
Militärpoliskompani	2
CBRN-kompani	1
Tungtransportkompani	1
Hemvärnsbataljon	40
<b>Marinstridskrafter</b>	
Sjöstridsflottiljledning	2
Korvettdivision	2
Minröjningsdivision	2
Underhållsdivision	2
Röjdykardivision	1
Ubåtsflottilj med ledning	1
Ubåtsräddningsfartyg	1
Signalspaningsfartyg	1
Manöverbataljon med bataljonsstridsgruppleddning	1
Bevakningsbåtkompani	1
Marin basbataljon	1
<b>Flygstridskrafter</b>	
Stridsflygdivision, JAS 39	4
Helikopterbataljon	1
Ledningsflyggrupp, ASC 890	1
Basbataljon	2
Transportflygdivision, Tp 84	1
Central transportflygdivision	1
Signalspaningsdivision, S 102B	1

*Regeringen bedömer* att samtliga förband, utom hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna, bör kunna användas i insatser såväl nationellt som internationellt. Personalen i de nationella skyddsstyrkorna bör ha tjänstgöringsskyldighet vid insatser nationellt i fred såväl som i kris och krig.

Insatsorganisationen kompletteras med en personalreserv, med militär personal som tidigare tjänstgjort i Försvarsmakten. Ur denna personalreserv krigsplaceras personal för en förbandsreserv.

Armétridskrafternas operativa förband bör normalt organiseras i behovsammansatta bataljonsstridsgrupper. Endast en mindre del av soldaterna i armétridskrafterna bör tjänstgöra kontinuerligt. Marin- och flygstridskrafterna organiseras i huvudsak i stående förband.

Följande beredskapskrav bör gälla för insatsorganisationens förband:

- Vid beslut om höjd beredskap bör huvuddelen av insatsorganisationen vara tillgänglig inom några dagar. Tillgängligheten bör dock inte för något förband överstiga en vecka.
- Normalt bör delar av insatsorganisationen vara omedelbart tillgänglig för insatser, incidentberedskap m.m.
- Övriga delar av insatsorganisationen bör normalt ha en beredskap som varierar i ett och samma förband över tiden beroende på insatsfrekvens och behov av återhämtning m.m. Generellt bör dock stående förband ha en högre insatsberedskap än kontraktsförband.
- Huvuddelen av förbanden i insatsorganisationen bör normalt vara tillgängliga inom tre månader.
- Inget förband bör normalt ha en beredskap överstigande sex månader.

### *Förbandsreserv*

Regeringen bedömer att det krävs fler förband än de som ingår i insatsorganisationen för att Försvarsmakten ska kunna få ökad uthållighet och volym på längre sikt. Utöver insatsorganisationen bör det därför organiseras *fyra mekaniserade bataljoner* i en *förbandsreserv*. Dessa förband avser man inte att använda för insatser internationellt utan för att förstärka insatsorganisationen vid en allvarligt försämrad omvärldsutveckling som innebär hot mot Sverige. Förbandsreserven bör kunna tillföras insatsorganisationen upp till tre år efter särskilt beslut. Bemanningen av förbandsreserven bör ske med stöd av lagen om totalförsvarspflicht.

### *Personalförsörjning*

#### **Användbarhet, tillgänglighet och flexibilitet**

Regeringen bedömer att kraven på insatsorganisationens användbarhet, tillgänglighet och flexibilitet bör ligga till grund för utformningen av Försvarsmaktens nya personalförsörjningssystem.



### **Värnplikt, frivillig rekrytering m.m.**

*Enligt regeringen* bör personalförsörjningen av alla personalkategorier i Försvarsmakten vila på *frivillighet*. Om försvarsberedskapen så kräver bör personalförsörjningen även kunna baseras på en tillämpning av lagstiftningen om totalförsvarsplikt. Skyldigheten att fullgöra värnplikt bör då omfatta både män och kvinnor.

Den som frivilligt genomför en grundutbildning inom totalförsvaret bör ha ett skydd för sin ordinarie anställning under utbildningstiden.

### **Soldater och sjömän**

Förutsättningarna för en effektiv och rationell bemanning av insatsorganisationen bör *enligt regeringen* stärkas bl.a. genom att *soldater och sjömän* kan *anställas* med betydligt längre anställningstider i tidsbegränsad anställning än i dag.

Personalens uppgifter bör utgå från de krav som följer av att insatsorganisationen ska vara användbar i Försvarsmaktens samtliga uppgifter, såväl innanför som utanför landets gränser.

Rekryteringen och förmågan att behålla soldater och sjömän anställningstiden ut bör vara en central utgångspunkt för utformningen av det framtida försvaret.

### **Yrkes- och reservofficerare**

Den framtida insatsorganisationens behov innebär enligt regeringen att *officerskårens struktur och kompetens* bör förändras.

### **Civilanställd personal**

*Regeringen bedömer* att *civilanställda* är en viktig del av Försvarsmaktens personal. Arbetskyldighet som omfattar deltagande i insatser bör föreligga för vissa kategorier av civil personal.

### **Personalförsörjningen med de nationella skyddsstyrkorna**

*Regeringen anser* att ett grundläggande krav på de soldater som antas till *hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna* bör vara att de har genomgått en grundläggande soldatutbildning.

Tjänstgöringskontrakten för den enskilde soldaten i de nationella skyddsstyrkorna bör utformas så att insatser med förband, inom de nationella skyddsstyrkorna, kan göras även om det inte råder hemvärnsberedskap eller höjd beredskap.

### **Internationellt utbildningssamarbete**

Det *internationella utbildningssamarbetet* bör *enligt regeringen* fördjupas för att öka effektiviteten, genom i första hand ett fördjupat utbyte med de nordiska länderna. Internationellt samarbete kan också leda till ökad kvalitet och till bättre förutsättningar för gemensamma insatser.

## *Materieförsörjning och logistik*

### **Inriktning av materieförsörjningen**

*Regeringen bedömer* att Försvarsmaktens behov av materiel bestäms ytterst av krav på operativ förmåga i olika avseenden. *Materieförsörjningen* är därmed att betrakta som ett medel för att förse insatsorganisationen med den materiel som behövs för att utrusta förbanden.

Processen för materieförsörjning bör således utformas så att insatsorganisationens behov och utformning kan tillgodoses över tiden med en god förmåga att hantera förändrade behov och prioriteringar. Utvecklingen mot ett mer insatsberett, tillgängligt och rörligt försvar innebär att materieförsörjningen bör fokuseras på åtgärder som krävs för att förbanden i insatsorganisationen ska vara kompletta och användbara. Såväl ledtider som ekonomiska bindningar i materieförsörjningen bör därför reduceras.

Följande principer bör tillämpas:

- *Vidmakthållande och uppgradering* av befintlig materiel bör, om det är ekonomiskt försvarbart och operativa krav kan uppnås, väljas före nyanskaffning.
- *Nyanskaffning* bör, när sådan är nödvändig, i första hand ske av på marknaden befintlig, färdigutvecklad och beprövad materiel.
- *Utveckling* bör genomföras först när behoven inte kan tillgodoses enligt ovan.

### **Avveckling**

*Regeringen bedömer* att den *materiel* som inte längre behövs för insatsorganisationen och förbandsreserven bör *avvecklas* på ett rationellt sätt. För att främja en sådan avveckling bör försvarsmyndigheternas incitament ses över.

### **Logistik**

*Regeringen anser* att ökade krav på användbarhet, tillgänglighet och flexibilitet ställer förändrade krav på *logistikfunktionen*. Man bedömer att logistiken behöver fortsätta att utvecklas i enlighet med Försvarsmaktens förändrade behov och insatsorganisationens utformning.

För att möjliggöra en ökad operativ effekt och samtidigt möjliggöra kostnadsminskningar bör processerna för logistik och materieförsörjning samordnas. Detta gäller i första hand den s.k. bakre logistiken.

### **Marknads- och industrifrågor**

*Regeringen bedömer* att arbetet med att på EU-nivå gemensamt verka för en mer öppen och konkurrensutsatt europeisk *försvarsmaterielmarknad* är av vikt för materieförsörjningen. En bättre fungerande marknad ökar staternas möjligheter till en kostnadseffektiv materieförsörjning.

Regeringen anser att arbetet med att utveckla och förbättra den europeiska försvarsmaterielmarknaden bör ske parallellt med bibehållna möjligheter att upprätthålla och utveckla relationer med tredjeland, framförallt med USA, där Sverige sedan länge har etablerade och djupa samarbeten.

De eventuella utvecklingssatsningar som av olika anledningar kan komma att bli nödvändiga bör begränsas till ett mindre antal områden. Samtidigt bör de tidigare s.k. nischerna utgå.

### **Exportstödjande verksamhet**

*Enligt regeringen* bör *exportstödjande verksamhet* fortsatt användas som ett medel för att främja en kostnadseffektiv materieförsörjning. En grundläggande utgångspunkt för statens exportstöd är att exporten godkänns av en ansvarig exportkontrollmyndighet.

### **Internationellt materiel- och logistiksamarbete**

*Regeringen bedömer* att *det internationella samarbetet inom materiel- och logistikområdet* bör öka. Möjligheter till samarbete bör utnyttjas om de leder till att uppnå ett eller flera av följande resultat: ökad operativ effekt eller förbättrad interoperabilitet, kostnadsdelning eller tillgång till kompetens vi inte själva har möjlighet att bygga upp eller på annat sätt kan få tillgång till.

Sverige bör prioritera internationella samarbeten i syfte att finna gemensamma lösningar för vidmakthållande och gemensam anskaffning av på marknaden tillgänglig och beprövad materiel. Deltagandet i samarbeten som syftar till utveckling av ny materiel bör minska i omfattning.

### *Forskning och utveckling*

*Regeringen anser* att Försvarsmaktens kostnader för *forskning och utveckling* för myndighetens behov bör minska.

### *Grundorganisationen*

Enligt regeringen kommer inga nedläggningar av organisationsenheter inom *grundorganisationen* att ske under innevarande mandatperiod.

### *Den frivilliga försvarsverksamheten*

#### **Behovet av frivillig försvarsverksamhet**

*Regeringen bedömer* att myndigheters, kommuners och andra organisationers *behov* bör vara styrande för de uppdrag som lämnas till *frivilliga organisationer*.

## Rekrytering till Försvarsmakten

De frivilliga försvarsorganisationerna bör *enligt regeringen* bidra till Försvarsmaktens framtida *rekrytering* av soldater och sjömän. Denna uppgift bör ingå som en del i de uppdrag som Försvarsmakten i framtiden lämnar till de frivilliga försvarsorganisationerna.

## Finansiering av frivillig försvarsverksamhet

*Regeringen bedömer* att *stödet till frivillig försvarsverksamhet* bör riktas till verksamheter i stället för organisationer. Regeringen avser att tilldela resurser som disponeras av Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap utifrån respektive myndighets behov av frivilligverksamhet. Regeringen avser därför att föreslå riksdagen att anslaget 1:10 Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom totalförsvaret inte längre ska finnas uppfört på statsbudgeten.

## Motionerna

### *Insatsorganisationens utformning*

Anders Karlsson m.fl. (s) föreslår i *kommittémotion 2008/09:Fö5 yrkande 8* en insatsorganisation som har en högre uthållighet än vad regeringen föreslår.

Socialdemokraterna vill se ett militärt försvar där antalet heltidsanställda soldater är fortsatt minimerat och betydligt färre än vad regeringen presenterat. I stället bör den allra största delen av insatsorganisationen bemannas med frivilliga, kontrakterade soldater.

Dessa förband ska vara färdigutbildade och inom en angiven beredskapstid vara redo för insats. Beredskapen för kontraktsförbanden kan variera över tiden.

Genom planering av den nationella tjänstgöringen går det att åstadkomma att det ständigt finns ett antal förband som alltid är gripbara. I övrigt kan man genom att utifrån säkerhetspolitiska behov variera beredskapstiden åstadkomma att man hela tiden har rätt mängd förband tillgängliga med kort varsel, detta utan att personalen nödvändigtvis behöver lämna sina ordinarie arbeten. Det ska jämföras med ett system dominerat av yrkessoldater där beredskapen hela tiden är på en hög och kostsam nivå oavsett behovsbild.

Vidare bör ambitionen att delta i internationella insatser öka relativt i dag, men regeringens nivå är orealistisk.

Ambition bör ökas i förhållande till regeringens förslag om hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna (*yrkande 5*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) föreslår i *kommittémotion 2008/09:Fö4 yrkande 7* en insatsorganisation som har en högre uthållighet än vad regeringen föreslår.

Vänsterpartiet vill se ett militärt försvar där antalet heltidsanställda soldater är fortsatt minimerat och betydligt färre än vad regeringen presenterat. I stället bör den allra största delen av insatsorganisationen bemannas med frivilliga, kontrakterade soldater. Dessa förband ska vara färdigutbildade och inom en angiven beredskapstid vara redo för insats.

Samtliga förband ska vara fullt färdigutbildade. Förbanden i insatsorganisationen bör ha en differentierad beredskap.

Samtliga förband i insatsorganisationen bör kunna nyttjas för såväl nationella som internationella insatser. Alla förband behöver dock inte vara optimerade för internationella uppgifter. Marktrupper ska utgöra basen vid internationella uppdrag. Kontraktsförbandens beredskapssättning ska anpassas efter behov så att förbanden periodvis kan stå i högre beredskap som snabbinsatsförband för nationella eller internationella uppgifter.

Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolutioner 1325 och 1820. Regeringen måste lägga större vikt vid dessa frågor.

Ambitionen bör också ökas i förhållande till regeringens förslag om hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna (*yrkande 4*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6* att regeringen vill göra alla till lags genom att ”alla insatsorganisationens förband bör ha tillgänglighet som ger regering och riksdag stor handlingsfrihet vid val av förmåga i olika avseenden inför beslut om en insats”.

Detta är i högsta grad kostnadsdrivande, och det är ett sätt att främja att svenska vapensystem (t.ex. ubåtar och JAS Gripen) ska kunna visas upp i internationella sammanhang. Men om man utgår från behoven och efterfrågade förmågor blir slutsatsen en annan. Huvuddelen av framtidens väpnade konflikter kommer att äga rum på land. Det är främst genom att man gör uthålliga insatser på marken som kriser och konflikter kan dämpas och stabiliseras. Därför ska förmågan att stödja och genomföra uthålliga internationella insatser med markoperativ tyngdpunkt i civil-militär samverkan vara prioriterad.

Som en naturlig följd av denna prioritering ska marinstridskrafterna vara dimensionerade för och inriktade mot insatser i närområdet, och antalet stridsflygplan ska reduceras i väsentlig grad i förhållande till den planerade volymen om 100 flygplan.

Vad som anförs om insatsorganisationens utformning och utveckling bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening (*yrkande 6*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) föreslår i *kommittémotion 2008/09:Fö230* att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag på hur försöksverksamheten med direktutbildning ska utvecklas och permanentas (*yrkande 2*). Vidare bör en parlamentarisk utredning tillsättas för att utreda och ge förslag till de nationella skyddsstyrkornas uppdrag och verksamhet i framtiden (*yrkande 5*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293* att när de nationella skyddsstyrkorna övertar centrala stödfunktioner från insatsorganisationen är det viktigt med en översyn av ersättningssystemen. Normen bör vara att man inte ska behöva betala för sin insats för samhället (*yrkande 30*). En utveckling där de nationella skyddsstyrkorna utvecklas ur dagens hemvärn och delar av frivilligrörelserna stöds. De nationella skyddsstyrkorna ska bestå av förband byggda på frivillighet och med stor spridning över landet (*yrkande 31*).

Eva Selin Lindgren och Åke Sandström (c) föreslår i *motion 2008/09:Fö242* att den civil-militära samordningsstrukturen i Sveriges regioner, innefattande medverkan från bl.a. hemvärdet, ska stärkas (*yrkande 1*). Hemvärdet bör utvecklas och moderniseras i hela landet genom utbildningsinsatser och adekvat lönesättning för personalen (*yrkande 2*).

Peter Hultqvist och Marita Ulvskog (s) understryker i *motion 2008/09:Fö251* vikten av att hemvärdet dels har en rikstäckande organisation, dels kan utgöra ett stöd för det civila samhällets krisberedskap.

Jan Björkman och Kerstin Haglö (s) pekar i *motion 2008/09:Fö254* på Hemvärdets betydelsefulla uppgift att bevaka, skydda och stödja det civila samhället.

Katarina Brännström (m) föreslår i *motion 2008/09:Fö207* att de äldre modellerna av försvarets räddningshelikoptrar inte ska skrotas förrän de nya modellerna är levererade och i bruk.

Björn Leivik (m) understryker i *motion 2008/09:Fö259* vikten av att luftvärnsrobotsystemet (RBS 23) Bamse förbandssätts och vidareutvecklas.

### *Personalförsörjning*

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5* *yrkande 9* att det av regeringen i propositionen presenterade personalförsörjningssystemet har stora oklarheter och innebär betydande risker för konjunkturkänslighet, rusande personalkostnader och svårigheter att nå rätt kompetenser. Det finns stor risk för att det leder till en Försvarsmakt med en alltför smal rekryteringsbas.

Socialdemokraterna är inte beredda att, på en så osäker grund, medverka till detta slags vågspel med Sveriges försvar. Det bör ske en övergång till en bemanning av insatsförbanden baserad på frivillighet. Det bör genomföras försök med rekrytering, utbildning och kontraktsanställning innan systemet införs på bred front.

Socialdemokraternas förslag till system för personalförsörjning bygger på en könsneutral mönstringsplikt, i vilken samtliga ungdomar mönstrar via dator och där sedan ett antal genomgår en mer djupgående mönstring och antagningsprövning. Utifrån denna tas en grupp ut för en kortare värnpliktsutbildning om cirka tre månader. Därefter sker antagning, fortsatt

utbildning och tjänstgöring på frivillig grund. Ett personalförsörjningssystem baserat på mönstringsplikt och kortare värnplikt skapar stabilitet och politiskt handlingsutrymme.

I motionen framhålls vidare i *yrkande 3* att regeringens förslag om att införa tidsbegränsade kontrakt för heltidsanställda soldater innebär att man frångår LAS. Socialdemokraterna vänder sig kraftfullt emot det. Risken är stor att fler yrkesgrupper undantas från arbetsrättsliga regler. Det är viktigt att hitta en långsiktigt hållbar lösning på Försvarmaktens personalförsörjning utan att undergräva arbetsrätten.

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att det av regeringen i propositionen presenterade personalförsörjningssystemet har stora oklarheter och innebär betydande risker för konjunkturkänslighet, rusande personalkostnader och svårigheter att nå rätt kompetenser. Det finns stor risk för att det leder till en Försvarmakt med en alltför smal rekryteringsbas.

Vänsterpartiet är inte berett att, på en så osäker grund, medverka till detta slags vågspel med Sveriges försvar. Framtidens personalförsörjningssystem får inte bli en ekonomisk gökunge utan måste utgöra en stabil grund för att förse Försvarmakten med personal av hög kvalitet.

Det bör ske en övergång till en bemanning av insatsförbanden baserad på frivillighet. Det bör genomföras försök med rekrytering, utbildning och kontraktsanställning innan systemet införs på bred front. De författnings- och avtalsmässiga konsekvenserna måste också utredas inför ett beslut om införande.

Vänsterpartiets förslag till system för personalförsörjning bygger på en könsneutral mönstringsplikt, i vilken samtliga ungdomar mönstrar via dator och där sedan ett antal genomgår en mer djupgående mönstring och antagningsprövning. Utifrån denna rekryteras väl lämpade och motiverade för en kortare värnpliktsutbildning om cirka tre månader.

Därefter sker antagning, fortsatt utbildning och tjänstgöring på frivillig grund. Ett personalförsörjningssystem baserat på mönstrings- och miniplikt skapar stabilitet och politiskt handlingsutrymme. Det som anförs om plikten bör riksdagen ge regeringen till känna (*yrkande 9*).

Vidare bör en handlingsplan upprättas för att nå en jämnare könsfördelning (*yrkande 8*).

Vad som anförts om ett stabilt personalförsörjningssystem bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening (*yrkande 10*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) pekar i *kommittémotion 2008/09:Fö6* på att regeringens personalförsörjningssystem innebär en förändring vars konsekvenser är svåra att överblicka. Försvarmakten har redovisat ett stort antal osäkerheter och svårigheter, och ekonomin är framräknad utifrån en rad förutsättningar som är orealistiska, bl.a. inom lagstiftningsområdet med 200 lagar och förordningar som berörs.

Ett utredningsarbete om Försvarsmaktens framtida rekrytering pågår i skrivande stund i den parlamentariska pliktutredningen. Regeringen har aviserat en särproposition om personalförsörjningen till hösten 2009. Miljöpartiet vill fortsatt delta aktivt och konstruktivt i detta utredningsarbete, varför vi i denna motion inte går in i detalj på hur vi ser på hela kedjan från mönstring till anställning.

Miljöpartiet vill dock i detta sammanhang framhålla några grundläggande ingångsvärden. Dels anser Miljöpartiet sedan lång tid att rekrytering till det militära försvaret ska vara frivillig, dels bör antalet heltidsanställda soldater vara betydligt färre än vad regeringen presenterat. I stället bör den allra största delen av insatsorganisationen bemannas med frivilliga, kontrakterade soldater. Dessa förband ska vara färdigutbildade och inom en given beredskapstid vara redo för insats. Utöver att detta medför ett inflöde av civil kompetens och kunskap till försvaret, innebär detta kraftigt minskade kostnader relativt regeringens förslag med ett större antal heltidsanställda soldater.

Vad som anförs om personalförsörjningen bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening (*yrkande 8*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293 yrkande 28* att en personalbemanning som innebär att det skapas en liten dyr expeditionskår bestående av heltidsanställda yrkessoldater bör avvisas. Försvarsmakten ska i stället till största delen bestå av soldater vilka endast under perioder arbetar för Försvarsmakten och övrig tid har ett civilt arbete. Detta kompletteras med en mindre andel heltidsanställda soldater. För att uppnå detta behöver fler män och kvinnor än i dag genomgå militär grundutbildning. Det pågår en pliktutredning som nu ser över dessa frågor. En bred och blocköverskridande överenskommelse är eftersträfvansvärd. Socialdemokraternas ingång i det arbetet är att uppnå en större numerär utbildade soldater än den ambition som regeringen och Försvarsmakten i dag har. Det bör vara fler som gör en grundläggande militär utbildning, varav de bäst lämpade sedan fortsätter den fördjupade utbildningen och de övriga erbjuds uppgifter i de nationella skyddsstyrkorna. En sådan modell förstärker folkförsvaret, ökar flexibiliteten, breddar kompetensbasen inom Försvarsmakten och ökar möjligheten att upprätthålla förmågor och nå uthållighet i insatser.

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller vidare i *kommittémotion 2008/09:Fö293 yrkande 20* att inom ramen för gällande regelverk på arbetsmarknaden kan antalet officerare minskas i takt med att Försvarsmakten fortsätter sitt omställningsarbete. Det behövs en större andel officerare i utbildnings- och insatsverksamheten och färre i planeringssystemet. Reservofficerarna är en kategori som i dagens läge underutnyttjas. Fullmaktsofficerarna besitter en kompetens och har skyldigheter mot Försvarsmakten som bättre ska tas till vara i den fortsatta omställningsprocessen (*yrkande 21*).



Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller också i *kommittémotion 2008/09:Fö293* att det är viktigt att arbetet med FN-resolutionerna 1820 och 1325, om krigets påverkan på kvinnor och barn, kvinnors deltagande i konfliktlösning och arbete för långsiktig fred, implementeras och formaliseras. Resolutionerna måste vara en integrerad del av den nationella strategin för internationella insatser (*yrkande 11*). En utvärdering bör ske av funktionen genderansvariga under internationella uppdrag. Vidare bör Försvarsmaktens personal spegla samhället vad gäller etnicitet, religion, sexuell läggning och kön (*yrkande 29*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller vidare i *kommittémotion 2008/09:Fö293* *yrkande 32* att det är ett egenvärde i att många svenskar får erfarenhet av att upprätthålla fred och säkerhet i världen. Internationella insatser är ofta påfrestande och förändrar en som människa. Alltfler av våra soldater har tvingats uppleva vidriga förhållanden och stor psykisk press. Landets stöd för dessa soldater har förbättrats, men måste vara under ständig utveckling.

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö230* att rekryteringen till de nationella skyddsstyrkorna ska vara könsneutral med målet att de ska bestå av minst 40 % kvinnor (*yrkande 3*). Regeringen bör också ge hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna i uppdrag att genomföra kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda (*yrkande 4*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) menar i *kommittémotion 2008/09:U256* att ansvariga personer bör utses för att genomföra en handlingsplan för implementering av FN-resolution 1325 om Kvinnor, fred och säkerhet samt att resurser bör omfördelas för detta (*yrkande 2*). Regeringen bör vidare sätta upp mål och delmål för att nå siffran minst 40 % kvinnor i Försvarsmakten (*yrkande 3*). Dessutom bör relevanta myndigheter upprätta egna handlingsplaner för att implementera FN-resolution 1325 (*yrkande 4*). Alla berörda myndigheter ska ha en omfattande utbildning om genusperspektiv på säkerhet och sexualiserat våld för personal i internationella insatser (*yrkande 5*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö295* *yrkande 2* att det framstår som helt klart att det nuvarande värnpliktsystemet inte fungerar eftersom allt färre i dag gör militärtjänst. Därför är det viktigt att vi tar fram ett nytt personalförsörjningssystem. En möjlig variant är att personalförsörjningen tryggas genom kontraktsanställningar av soldater som behövs för internationella insatser. Detta medför att betydligt färre soldater än i dag behöver genomgå militär grundutbildning, men de som har genomgått utbildningen kan i stället utnyttjas under en längre tid för såväl internationella insatser som beredskap i den nationella insatsorganisationen. Vidare bör ett system med frivillig mönstring för kvinnor och män införas (*yrkande 6*).

Marietta de Pourbaix-Lundin (m) anser i *motion 2008/09:Fö214* att det bör införas ett svenskt yrkesförsvaret.

Hans Wallmark (m) anser i *motion 2008/09:Fö243* att det är av största vikt att staten erbjuder ett bra trygghetspaket för alla som tjänstgör i utlandstjänst.

Birgitta Eriksson (s) anser i *motion 2008/09:Fö273* att Försvarsmakten måste ha en beredskap för att kunna hantera svenska soldaters möjliga traumatiska upplevelser från utlandstjänst (*yrkande 1*). Vidare bör stödet till veteransoldater med traumatiska upplevelser från tidigare utlandstjänst ständigt utvecklas (*yrkande 2*).

Jasenko Omanovic och Susanne Eberstein (s) anser i *motion 2008/09:Fö224* att det bör ske förändringar i Försvarsmaktens personalansvarsnämnd.

Malin Löfsjögård (m) anser i *motion 2008/09:Fö210* att möjligheten att tillåta personer med laseropererade ögon att kunna söka till Försvarsmaktens stridspilotutbildning bör ses över.

### *Materieförsörjning och logistik*

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5* att Sverige, som en militärt alliansfri stat, har en lång tradition av en stark nationell försvarsindustri som försett och förser landet med inte bara materiel utan också med kunskap och oberoende samt tillgång till viktiga militära och industriella samarbeten. Materieförsörjningen måste, liksom övriga försvaret, fortsätta att reformeras.

Socialdemokraterna sympatiserar i grunden med en utveckling mot en mer konkurrensutsatt marknad på försvarsmaterielområdet, men vill varna för en alltför naiv tilltro till marknadskrafterna inom detta område. Försvarsmaterielsektorn är i dag och under överskådlig framtid inte en marknad liknande den för mobiltelefoner eller personbilar. I stället kommer starka stater – av ekonomiska, politiska och säkerhetspolitiska skäl – fortsätta att driva sina intressen i dessa frågor. De stater som inte har någon klar vilja med sin försvarsindustri och hur man ska förhålla sig till denna utveckling kommer att få se sin industri försvinna. Ur detta perspektiv är det t.ex. allvarligt att regeringen misslyckats med att ta fram en nationell försvarsindustristrategi.

Socialdemokraterna vill också understryka den roll som forskning och utveckling har för att, utöver att bidra till teknik- och materielutveckling, generera kunskap om teknik och framtida hot och ta fram underlag för såväl politisk nivå som myndighetsnivå.

Vad som anförs om försvarsindustri, forskning och utveckling bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 11*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att materielförsörjningen måste fortsätta att reformeras. Regeringens bristande vilja att se försvarsindustrins säkerhetspolitiska roll – i att skapa kunskap och i att ge Sverige tillgång till viktiga internationella samarbeten – är oro-väckande.

En internationellt konkurrenskraftig försvarsindustri, i de delar där det handlar om spjutspetsteknologi och där Sverige har utvecklat världsledande kompetenser, har betydelse såväl ur ett långsiktigt strategiskt perspektiv som ur ett industripolitiskt perspektiv.

Försvarsmaterielsektorn är i dag och under överskådlig framtid inte en marknad liknande den för mobiltelefoner eller personbilar. I stället kommer starka stater – av ekonomiska, politiska och säkerhetspolitiska skäl – fortsätta att driva sina intressen i dessa frågor. De stater som inte har någon klar vilja med sin försvarsindustri och hur man ska förhålla sig till denna utveckling kommer att få se sin industri försvinna.

Ur detta perspektiv är det t.ex. allvarligt att regeringen misslyckats med att ta fram en nationell försvarsindustristrategi.

Det krävs vidare tydlig nationell och internationell reglering av tillverkning och handel med försvarsmateriel.

Vänsterpartiet vill dock understryka den roll som forskning och utveckling har för att, utöver att bidra till teknik- och materielutveckling, generera kunskap om teknik och framtida hot och ta fram underlag för såväl politisk nivå som myndighetsnivå. Nationell forskning och utveckling bidrar således till självständighet i nationella beslut.

För att öka tydligheten i materielförsörjningen och förbättra riksdagens möjlighet till kontroll och inflytande bör en utvecklad modell av den tidigare objektramsredovisningen införas.

För att tydliggöra roller och ansvarsfördelning bör myndigheternas exportstöd sammanföras till en separat myndighet under Utrikesdepartementet där övrig exportfrämjande verksamhet bedrivs (*yrkande 14*).

Vad som anförts om försvarsindustri, forskning och utveckling bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 11*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) pekar i *kommittémotion 2008/09:Fö6* på att regeringen skriver i propositionen: ”Export av försvarsmateriel eller tjänster som inte också beställts av svenska myndigheter har hittills varit ovanlig. Läget har dock förändrats i och med den utveckling som skett mot ett större utlandsägande av i Sverige verksam försvarsindustri. Denna kan komma att vilja utveckla och producera materiel som inte bedöms komma att användas av Försvarsmakten. Regeringen ser positivt på denna utveckling.”

Med andra ord kritiserar regeringen indirekt gällande lagar och förordningar. Det som motiverar undantag från det generella förbudet att exportera vapen är ”det svenska försvarets behov”. Utveckling av krigsmateriel för annans räkning är i princip förbjuden på samma sätt som export av

vapensystem är förbjudet. I själva verket omnämns utveckling för annans räkning särskilt i lagstiftningen, som ett område som det krävs särskilt tillstånd för.

Regeringen uttrycker sig i positiva ordalag om direktutveckling för exportbehov. Detta är en helomvändning jämfört med tidigare, och det är en utveckling som Miljöpartiet tar avstånd från. Riktlinjerna är nämligen mycket tydliga i fråga om att sysselsättning, exportintäkter eller regionalpolitiska hänsyn inte utgör motiv för krigsmaterielexport från Sverige. Det är vårt lands behov av försvarsindustriell kapacitet som utgör motivet för export.

Eller med andra ord: Om det finns ett försvarspolitiskt behov av att bevara viss utvecklings- eller produktionskapacitet i Sverige så föreligger ett motiv för export. Detta är inte samma sak som omsorg om sysselsättningen och industrin som sådan.

Sammantaget är det en ny och oroväckande signal från regeringen. Riksdagen måste med kraft avvisa en sådan inriktning för vapenexporten (*yrkande 3*).

Leif Pettersson m.fl. (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö3* att det svenska försvaret ska bygga på den allmänna värnplikten (*yrkande 2*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293 yrkande 14* att försvarsindustrin behöver bättre planeringsförutsättningar för sin forskning och utveckling. Det är viktigt för att de ska kunna matcha sina konkurrenter och ta fram de produkter som Sverige beställer. Genom en bättre dialog och ett utvecklat exportsamarbete kan exportförutsättningarna förbättras för en industri som arbetar inom stränga ramar och regler för sin verksamhet. Inom områden som är strategiskt viktiga för svensk försvars- och säkerhetspolitik ska vi även vara med och satsa på forskning och utveckling. Vidare bör en sammanhållen myndighetsöverskridande logistikprocess utformas utifrån en helhetssyn på logistiken. Ett av målen med översynen är att kartlägga möjligheterna till att ett större ansvar läggs på industrin för materielsystemens tillgänglighet (*yrkande 24*).

Björn Leivik (m) understryker i *motion 2008/09:Fö212* behovet av samverkan mellan Försvarsmakten och försvarsindustrin.

Hans Wallmark (m) föreslår i *motion 2008/09:Fö244* att det ska ske en översyn av den gällande ordningen med Försvarets materielverk.

Oskar Öholm (m) föreslår i *motion 2008/09:Fö245* att regeringen ges i uppdrag att verka för en samordning av delar av Försvarsmaktens prov- och testverksamhet till Bofors Test Center i Karlskoga.

Lars Hjalmered och Anders Hansson (m) anför i *motion 2008/09:Fö266* att en fortsatt omstöpning av Försvarsmaktens logistik bör ske genom en större inblandning av externa aktörer.

Kerstin Haglö och Jan Björkman (s) efterlyser i *motion 2008/09:Fö272* en långsiktig strategi från regeringens sida för försvarsindustrin (*yrkande 1*). Vidare bör den unika svenska försvarsindustrins specialistkompetens tillvaratas och utvecklas (*yrkande 2*).

### *Grundorganisationen*

Leif Pettersson m.fl. (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö3* att Norrbotten och då främst Arvidsjaur har unika förutsättningar för övning i miljöer med bristande infrastruktur, påfrestande klimat och ödemark (*yrkande 4*). Det svenska försvaret måste inneha subarktisk förmåga (*yrkande 3*). Förutsättningarna som finns i Norrbotten för samövning mellan de olika försvarsgrenarna är utomordentliga. Garnison Nord är i detta sammanhang ett klart föredöme (*yrkande 5*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293* att regeringens handlingsförlamning inom försvarsområdet nu t.o.m. har resulterat i en order till Försvarsmakten att inte röra något i strukturen för grundorganisationen och förmågebredden före valet 2010. Detta är inte optimalt. Försvarsmakten måste ha samma rätt som övriga myndigheter att få bedriva sin verksamhet rationellt och kostnadseffektivt. Även i fortsättningen bör eventuella framtida förslag till förändringar i grundorganisationen beslutas av riksdagen (*yrkande 22*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö295* att i dag består armén av tio förband, vartill kommer amfibieregementet som organisatoriskt ingår i marinen. Dessa elva förband bör kunna krympas till sex förband med i genomsnitt 800 soldater i olika stadier av utbildning eller tjänst i Sverige samtidigt (*yrkande 5*). Vidare bör antalet JAS-plan i aktiv tjänst minskas från 100 till knappt 70 och antalet flygflottiljer från i dag tre till två (*yrkande 7*). Då det operativa behovet av ubåtsvapnet inte längre finns bör dessutom antalet ubåtar i aktiv tjänst som ett första delmål för 2009 reduceras från fyra till tre för att sedan på sikt helt avvecklas (*yrkande 10*), och de marina stridskrafterna bör koncentreras till en huvudbas (*yrkande 11*).

Eva Flyborg (fp) lämnar i *motion 2008/09:Fö202* förslag om ett återupprättat försvar av Göteborg och Västsverige.

Cecilia Wikström i Uppsala och Mikael Oscarsson (fp, kd) anser i *motion 2008/09:Fö221* att flyg- och landningskapaciteten vid F16 i Uppsala bör upprätthållas.

Carina Hägg m.fl. (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö226* de goda förutsättningarna för verksamhet inom Eksjö garnison (*yrkande 1*) och att någon nedläggning eller flytt av verksamheten där inte bör vara aktuell (*yrkande 2*).

Jan Ericson (m) anser i *motion 2008/09:Fö238* att beslut om Försvarsmaktens enheter bör fattas på strikt försvarsmässiga grunder.

Peter Hultqvist och Anneli Särnblad (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö246* vikten av en högre grad av svensk militär närvaro på Gotland.

Monica Green m.fl. (s) understryker i *motion 2008/09:Fö249* betydelsen av att kunskaperna på regementena och militärverksamheten i Såtenäs, Skövde och Karlsborg tillvaratas.

Eva Sonidsson och Hans Stenberg (s) föreslår i *motion 2008/09:Fö253* att regeringen ger Försvarsmakten i uppdrag att vara huvudman för hundtjänstförsörjningen med fortsatt etablering i Sollefteå.

Johan Löfstrand m.fl. (s) anser i *motion 2008/09:Fö255* att det är högst väsentligt att beslut omedelbart tas om färdigställande av anläggningen för strid i bebyggelse på Markstridsskolans övnings- och skjutfält i Kvarn.

Krister Hammarbergh (m) anser i *motion 2008/09:Fö264* att regeringen i regleringsbrev för Försvarsmakten bör tydliggöra att riksdagens beslut om test- och övningsverksamhet i subarktisk miljö snarast ska verkställas.

Bengt-Anders Johansson m.fl. (m, c, fp, kd) föreslår i *motion 2008/09:Fö274* att regeringen snarast ger Försvarsmakten i uppdrag att påbörja samarbete med Norge om ammunitionsröjning i Eksjö garnison.

Peter Rådberg m.fl. (mp) anser i *motion 2008/09:Fö275* att Försvarsmakten inte ska lägga ned resurser på att stödja enskilda företag som Uppsala Air.

### *Den frivilliga försvarsverksamheten*

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5* att det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de frivilliga försvarsorganisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga, också fortsättningsvis kan komma i fråga för ett obundet organisationsstöd som inte enbart baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra. Anslaget 1:10 till de frivilliga försvarsorganisationerna bör därför behållas i statsbudgeten (*yrkande 12*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de frivilliga försvarsorganisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga, också fortsättningsvis kan komma i fråga för ett obundet organisationsstöd som inte enbart baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra. Anslaget 1:10 till de frivilliga försvarsorganisationerna bör därför behållas i statsbudgeten (*yrkande 12*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6* att det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de frivilliga försvarsorganisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga, också fortsättningsvis kan komma i

fråga för ett obundet organisationsstöd som inte baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra. Riksdagen bör ge regeringen till känna att anslaget 1:10 till de frivilliga försvarsorganisationerna behålls (*yrkande 10*).

## Utskottet

### *Insatsorganisationens utformning och hemvärn m.m.*

Regeringen föreslår att riksdagen ska godkänna inriktningen av insatsorganisationens utformning och redovisar vilka förband man anser bör ingå i insatsorganisationen 2014.

*Utskottet* konstaterar att de enskilda förbandstyper som föreslås i stor utsträckning bygger vidare på de förband som riksdagen beslutade om vid 2004 års försvarspolitiska beslut.

Utskottet har erfärut att det pågår ett fortsatt utredningsarbete om den närmare utformningen av förbanden. Utskottet utgår från att regeringen årligen t.ex. i budgetpropositionen underställer riksdagen ett förnyat underlag för prövning av insatsorganisationens utformning i likhet med hittillsvarande ordning.

Inom Försvarsmakten pågår en utredning om en gemensam lägescentral (GLC). Eventuella, genomgripande förändringar av dagens organisation kopplade till detta bör ske efter godkännande av regeringen.

Försvarsmakten har för utskottet redovisat att enligt gällande planering kommer något avbrott i förmågan att säkert leda våra stridsflygplan inte att uppstå. Utskottet, som avser att följa utvecklingen noga, delar Försvarsmaktens syn att förmågan att säkert leda våra stridsflygplan ska finnas över tid.

Regeringen anger att de olika förbanden i insatsorganisationen ska vara stående förband eller kontraktsförband. Arméstridskrafternas operativa förband bör normalt organiseras i bataljonsstridsgrupper. Endast en mindre del av soldaterna i arméstridskrafterna – som inte bör överstiga ca 25 % – ska enligt regeringen tjänstgöra kontinuerligt, medan marin- och flygstridskrafterna till sin huvuddel organiseras i stående förband. Förbanden utom hemvärdet ska kunna användas för insatser både nationellt och internationellt. De nationella skyddsstyrkorna ska ha tjänstgöringsskyldighet i fred.

Utskottet konstaterar att konstruktionen med stående och kontrakterade förband bygger på att ett antal förutsättningar kommer till stånd. Konstruktionen beror bl.a. i hög grad på resultatet av pågående och kommande utredningsarbete, såsom Kommittén om en förändrad totalförsvarsplikt (Fö 2008:1) och den personalutredning som regeringen aviserar. Utskottet återkommer om detta i det följande under avsnittet om personalförsörjning.

Utskottet välkomnar att det sker en satsning på hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna. Detta ligger i linje med den uppfattning om hemvärdets betydelse som utskottet vid flera tillfällen framfört.

Regeringen redogör för förmågeutvecklingen för de olika förbandstyperna. Utskottet har inga invändningar mot vad regeringen anför. Utskottet vill dock understryka behovet av att insatsorganisationen ska ha förmåga att verka i hela landet och under dess olika klimatförhållanden.

Regeringen anger att en förbandsreserv om fyra mekaniserade bataljoner bör inrättas som vid behov ska kunna tillföras insatsorganisationen. Personal ska vara krigsplacerad och förbandsbestämmande materiel förrädsställd för förbandsreserven. Det har sedan lång tid tillbaka skett en stor reduktion av antalet förband. Utskottet välkomnar därför att en förbandsreserv inrättas.

Utskottet tillstyrker även att åtgärder vidtas för att återigen höja beredskapen för insatsorganisationens förband. Utskottet kan konstatera att de nuvarande beredskapstiderna hamnat på en betänkligt låg nivå.

Utskottet konstaterar att motionsyrkandena om insatsorganisationen och hemvärnet till stor del är tillgodosedda med det anförda.

Utskottet *tillstyrker* med det *regeringen* anförda *förslag* om insatsorganisationens utformning och *avstyrker motionerna*.

### *Personalförsörjning*

Regeringen redovisar utan förslag till riksdagen sin syn på den framtida *personalförsörjningen inom Försvarsmakten*.

*Utskottet* delar regeringens bedömning att det är insatsorganisationens uppgifter som ska utgöra grunden för personalförsörjningssystemet. Den nya insatsorganisationen bygger på att ett nytt personalförsörjningssystem införs. Utskottet menar att det nuvarande systemet måste reformeras om det ska vara möjligt att höja förbandens insatsberedskap och medge att dessa används för uppgifter såväl inom som utom landet. En förnyelse är sålunda nödvändig.

Den största förändringen sker när det gäller personalförsörjningen av soldater och sjömän. Totalförsvarspikten ska tillämpas när försvarsberedskapen så kräver. Enligt propositionen ska den grundläggande soldatutbildningen vara frivillig. Därefter ska soldaterna kunna anställas på heltid eller på deltid. Soldaterna och sjömännen ska ha skyldighet att tjänstgöra såväl i Sverige som i internationell fredsfrämjande verksamhet.

Utskottet kan vidare konstatera att såväl regeringen som Försvarsmakten anmält att detta system bygger på ett antal förutsättningar. Försvarsmakten framhåller sålunda att ansvaret för en så omfattande reform är en gemensam samhällsangelägenhet som berör landets politiska ledning, ett flertal departement, många myndigheter, arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer m.fl. Försvarsmakten framhåller vidare att medborgarnas förståelse och acceptans för kraven på Försvarsmakten påverkar hela rekryteringskraften. *Arbetsmarknadsutskottet* framhåller i sitt yttrande 2008/09:AU8y till försvarsutskottet att man ser mycket positivt på det förslag som skisseras i propositionen. Sammanfattningsvis anser arbetsmarknadsutskottet att den i



propositionen presenterade modellen för personalförsörjning emellertid väcker ett antal arbetsrättsliga frågor som bör analyseras vidare. Yttrandet i sin helhet finns som bilaga i detta betänkande.

*Försvarsutskottet* kan konstatera att det återstår viktiga frågor som behöver klaras ut i det fortsatta arbetet. Hit hör hur längre tidsbegränsade anställningar bäst uppnås, skydd för annan anställning och rätt till tjänstledighet.

Den pågående utredningen om en förändrad totalförsvarspflicht (Fö 2008:01) kommer enligt utskottet att ha en viktig roll när det gäller att ta fram underlag om detta. Den personalförsörjningsutredning som regeringen aviserat kommer också att lämna viktiga bidrag till personalförsörjningssystemets genomförande. Arbetsmarknadens parter har en viktig roll när det gäller genomförandet av reformen.

Utskottet har som ett led i sin beredning om personalförsörjningssystemet genomfört en offentlig utfrågning med arbetsmarknadens parter m.fl. Utskottet kan konstatera att parterna ansåg att den svenska kollektivavtalsmodellen borde gälla för att lösa de arbetsrättsliga frågor som uppkommer vid införandet av det nya personalförsörjningssystemet. Representanten för Officersförbundet redovisade för sin del att det borde vara möjligt att träffa avtal om tidsbegränsade anställningar upp till 4–6 år. Samtalsuppteckningar av den offentliga utfrågningen finns som bilaga i detta betänkande.

Regeringen anmäler i propositionen att *reservofficerssystemet* är en betydelsefull del i personalförsörjningen av det framtida försvaret. Utskottet noterar att statssekreteraren i Försvarsdepartementet vid utskottets offentliga utfrågning om personalförsörjningssystemet förklarat att utbildningen av reservofficerare ska återupptas. Utskottet anser att detta är en angelägen åtgärd.

Riksdagen kommer att ta ställning till den närmare utformningen av Försvarsmaktens personalförsörjningssystem då regeringen lämnar konkreta förslag.

Trots de osäkerheter som alltid finns vid övergången till en helt ny form för personalförsörjning anser utskottet att de fördelar som står att vinna i fråga om användbarhet och tillgänglighet är uppenbara. Utskottet kan inte se hur dessa aspekter bättre kan tillvaratas med nuvarande system för personalförsörjning.

Utskottet kan konstatera att förslagen i kommittémotionerna i hög grad är tillgodosedda med vad utskottet anför. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill i sina kommittémotioner att den kortare grundläggande soldatutbildningen ska vara obligatorisk, medan utskottet anser att den ska vara frivillig. Även när det gäller anställning av soldaterna på hel- eller deltid överensstämmer motionärernas uppfattning till stor del med utskottets.

Härutöver vill utskottet understryka sin syn på ett par andra frågor. Den ena gäller *FN-resolutionerna 1325 och 1380* om kvinnor i väpnade konflikter. Utskottet har vid många olika tillfällen pekat på betydelsen av dessa resolutioner och att de omsätts inom försvaret. Utskottet har i detta betän-

kande behandlat dessa frågor också under det säkerhetspolitiska avsnittet. Utskottet utgår från att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning av hur man konkret genomför resolutionerna inom ramen för sin verksamhet. Den andra frågan som utskottet särskilt vill betona är att *antalet kvinnor i Försvarsmakten ska öka*. Utskottet har också i denna fråga vid många olika tillfällen klargjort sin bestämda uppfattning. Utskottet förutsätter att regeringen också när det gäller åtgärder för att öka antalet kvinnor i försvaret återkommer till riksdagen och redovisar vilka konkreta åtgärder som vidtas för att uppnå detta. Det nya personalförsörjningssystemet innebär större möjligheter att öka antalet kvinnor i försvaret. Utskottet anser att dessa möjligheter måste tas till vara.

Vad utskottet anför om FN-resolutionerna 1325 och 1380 samt om kvinnor i försvaret, såväl nu som vid tidigare tillfällen, ansluter i hög grad till vad som framförs i kommitté- och partimotionerna.

*Arbetsmarknadsutskottet* har i sitt yttrande föreslagit att försvarsutskottet avstyrker de motionsyrkanden som hänger ihop med Försvarsmaktens nya personalförsörjningssystem. I yttrandet finns en avvikande mening.

*Försvarsutskottet avstyrker* med de anförda motionerna om personalförsörjning.

### *Materieförsörjning och logistik*

*Utskottet* konstaterar att regeringen inte lämnar några förslag till riksdagen om *materieförsörjning och logistik*. Däremot gör man en bedömning av olika frågor inom dessa områden.

Utskottet delar regeringens bedömning att Försvarsmaktens behov av materiel bestäms av kraven på operativ förmåga i olika avseenden. Förbanden ska enligt utskottet självfallet utrustas med den materiel som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter.

Utskottet vill understryka att försvarsindustrin sedan decennier har en central roll i svensk försvarspolitik. Detta ger Sverige inflytande och har betydelse för vår strävan att integreras i försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete med andra länder.

Utskottet har ingen invändning mot vad regeringen anför om *principerna för anskaffning* av materiel.

Vid anskaffning av materiel bör samarbete med andra länder övervägas när det bedöms kostnadseffektivt. Det är också en fördel om Sverige kan ha samma materiel som de länder vi ofta samverkar med vid t.ex. internationella operationer. Det underlättar även möjligheten att ge och ta emot hjälp från andra länder också i övriga situationer.

Liksom regeringen anser utskottet att möjligheterna till samverkan med civila offentliga aktörer och näringslivet bör utnyttjas för att effektivisera verksamheten och nå besparingar. Av samma skäl bör en överföring av vissa verksamheter till näringslivet övervägas. Om civila aktörer har samma behov bör möjligheterna till samverkan med dessa prövas.

Utskottet har heller ingen invändning mot vad regeringen anför om *avveckling av materiel*. Den materiel som inte behövs ska självfallet avvecklas på lämpligt sätt. Myndigheternas incitament bör i det sammanhanget ses över.

Utskottet anser liksom regeringen att *logistikprocessen* behöver förändras. För att uppnå besparingar bör processerna för logistik och materielförsörjning samordnas. Försvarsutskottet erinrar här bl.a. om vad man anfört i betänkande 2005/06:FöU11 Reformerad styrning och förvaltning för försvaret, nämligen att det finns starka skäl att reformera verksamheten inom Försvarsmaktens logistik för att överföra resurser till den kärnverksamhet som genomförs vid armé-, marin- och flygstridskrafterna. Utskottet konstaterar att Stödutredningen bör ha en viktig roll i detta sammanhang.

Regeringens bedömning om en *europaisk försvarsindustri* ligger i linje med vad försvarsutskottet har framhållit i utlåtande 2008/09:FöU3 Strategi för en konkurrenskraftig europeisk försvarsindustri. Utskottet behandlade i utlåtandet ett antal frågor som berör försvarsindustrin i Sverige och förmågan att hävda sin konkurrenskraft i Europa. Utskottet välkomnade det initiativ till en strategi för en starkare och mer konkurrenskraftig försvarsindustri i EU som kommissionen nyligen presenterat och ställde sig bakom de strävanden som framkom av meddelandet från kommissionen. En väl fungerande försvarsindustrimarknad utgjorde enligt utskottet en viktig komponent i uppfyllandet av de gemensamma åtagandena inom den europeiska säkerhets- och försvarspolitik. Utskottet konstaterade att beroende på hur regelverk och praxis utformas inom EU kan Sverige i ogynnsamma fall komma att reduceras till en underleverantörsroll eller helt upphöra att vara en försvarsindustriell aktör. Utskottet erinrade avslutningsvis i utlåtandet om vikten av att värna den svenska försvarsindustrins ställning i Europa och att regeringen hade för avsikt att återkomma i försvarsmaterielfrågan.

Utskottet anser också att Europeiska försvarsbyrån (EDA) spelar en betydelsefull roll för att underlätta samarbete och effektivisera marknaden.

Försvarsutskottet har i tidigare sammanhang uttalat sig positivt om s.k. nischer vid prioriteringar inom materielanskaffningsområdet. Med de principer som regeringen nu redogör för i propositionen utgår dessa.

Utskottet tillstyrker det som regeringen framför om *exportstödjande verksamhet*. Ett medel för att tillgodose Försvarsmaktens behov av modern materiel är att främja exporten av försvarsmateriel. En grundläggande utgångspunkt är självfallet att exporten godkänns av den ansvariga exportkontrollmyndigheten.

*Utrikesutskottet* har i sitt yttrande till försvarsutskottet noterat att det inom Regeringskansliet pågår ett arbete, bl.a. som en del av Stödutredningen, med att se över den exportfrämjande verksamheten och hur den kan organiseras. Utskottet konstaterar också i sitt yttrande att en ökad exportandel kan sägas vara nödvändig, ur ett industriellt perspektiv, för att företagen ska kunna vidmakthålla och utveckla teknik och kompetens. Export av försvarsmateriel eller tjänster som inte också beställts av

svenska myndigheter har hittills varit ovanlig. Läget har dock förändrats i och med den utveckling som skett mot ett större utlandsägan av i Sverige verksam försvarsindustri. Denna kan komma att vilja utveckla och producera materiel som inte bedöms komma att användas av Sveriges försvarsmakt. Utrikesutskottet delar regeringens syn på denna utveckling. *Försvarsutskottet* delar utrikesutskottets uppfattning om exportfrågorna.

Utrikesutskottets yttrande i sin helhet finns som bilaga i detta betänkande.

*Försvarsutskottet* delar också regeringens bedömning att det *internationella samarbetet* inom materiel- och logistikområdet bör öka. Försvarsutskottet har tidigare tagit ställning i betänkande 2007/08:FöU11 för samarbete kring strategiska flygtransporter (SAC). Liknande samarbeten bör eftersträvas även på andra områden.

Med det anförda tillgodoses till stor del vad som anförs i kommittémotionerna från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet.

*Utrikesutskottet* avstyrker de motionsyrkanden om exportfrågor som har anknytning till utrikesutskottets beredningsområde.

Med anledning av det anförda *avstyrker försvarsutskottet* motionerna om materielförsörjning och logistik.

### *Grundorganisation*

Försvarsmakten har under en följd av år genomgått omfattande strukturförändringar. Antalet förband har reducerats i stor utsträckning.

Riksdagen fattade senast beslut om grundorganisationen 2004 (bet. 2004/05:FöU5, rskr. 2004/05:143). *Utskottet* delar regeringens mening att det inte ska ske några nedläggningar av organisationsenheter inom grundorganisationen under innevarande mandatperiod.

I några motioner väcks frågor av en mer detaljerad karaktär som utskottet inte anser att det ankommer på riksdagen att besluta om.

Utskottet *avstyrker* därmed de *motioner* som tar upp frågor om grundorganisationen.

### *Frivillig försvarsverksamhet*

*Utskottet* har vid olika tillfällen uttalat den stora betydelse som de frivilliga försvarsorganisationerna har. De bidrar på ett betydelsefullt sätt till den folkliga förankringen av försvaret, samtidigt som de bedriver en kostnadseffektiv verksamhet.

Utskottet bejakar det som regeringen anför om att det är myndigheters, kommuners och andra organisationers behov som bör vara styrande för de uppdrag som lämnas till frivilliga försvarsorganisationer.

För närvarande finansieras de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet på två sätt. Det sker genom anslaget 1:10 Stöd till frivilliga försvarsorganisationer. Anslaget uppgår i år till knappt 70 miljoner kronor och avser kostnader för ledning, administration och försvarsupplysning m.m. (ett s.k. organisationsstöd). Härutöver finansierar Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap de uppdrag som lämnas till

frivilligorganisationerna. Från Försvarsmakten finansieras uppdrag för drygt 80 miljoner kronor och från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap uppdrag för drygt 30 miljoner kronor.

Regeringen anmäler att man avser att se över organisationsstödet inriktning och omfattning och att det inte bör finansieras över ett särskilt anslag. Regeringen avser att återkomma om detta i budgetpropositionen för 2010.

I kommittémotionerna med anledning av propositionen föreslås att anslaget för de frivilliga försvarsorganisationerna ska vara kvar.

Utskottet kommer vid budgetprövningen för 2010 att ta ställning till finansieringsformerna för den frivilliga försvarsverksamheten.

*Utskottet avstyrker* därmed motionerna om frivillig försvarsverksamhet.

## Ekonomisk styrning och ekonomiska ramar

### Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att den ekonomiska nivån för försvaret som regeringen beräknade för 2009 bör vara utgångspunkten för den årliga prövningen i respektive års budgetproposition.

Utskottet framhåller att man vid olika tillfällen begärt ett förbättrat underlag för sina ställningstaganden om materielprocessen.

Utskottet *avstyrker* motionerna.

Jämför reservation 10 (s, v, mp).

### Propositionen

*Regeringen anser* att styrningen och förvaltningen av myndigheterna inom försvaret bör utvecklas ytterligare, i syfte att åstadkomma en mer ändamålsenlig, effektiv och rationell förvaltning.

*Regeringen bedömer* att de *ekonomiska nivåer* för området Försvar som regeringen beräknade i budgetpropositionen för 2009 bör vara utgångspunkten för den årliga prövningen i respektive års budgetproposition.

### Motionerna

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5* att hemvärnets ekonomiska resurser inte får användas som en budgetregulator när det ska sparas. Organisationen bör därför få ett eget budgetanslag (*yrkande 6*). Försvarsdepartementets resurser för att bedriva strategisk planering och ha en långsiktig inriktning är små relativt Försvarsmakten. En överflyttning av sådana funktioner skulle skapa en rimligare resursbalans mellan myndigheten och Försvarsdepartementet. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att ta fram ett förslag till hur en sådan överföring av

kompetens skulle kunna se ut och vilka förändringar i lagstiftningen m.m. som den skulle kräva (*yrkande 7*). Redovisningen av beställningsbemyndigandena har försämrats under den borgerliga regeringen. Det bristande underlaget utesluter en självständig och korrekt bedömning av riksdagen (*yrkande 16*). För att öka tydligheten i materieförsörjningen och förbättra riksdagens möjlighet till kontroll och inflytande bör en utvecklad modell av den tidigare objektramsredovisningen införas (*yrkande 10*). Socialdemokraterna gör bedömningen att det går att spara 2 miljarder kronor inom utgiftsområdet i förhållande till regeringens nivå (*yrkande 17*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att hemvärnet inte får bli någon budgetregulator när det ska sparas, utan organisationen bör få ett eget budgetanslag (*yrkande 5*). Forsvarsdepartementets resurser för att bedriva strategisk planering och ha en långsiktig inriktning är små relativt Forsvarsmakten. En överflyttning av sådana funktioner skulle skapa en rimligare resursbalans mellan myndigheten och Forsvarsdepartementet. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att ta fram ett förslag till hur en sådan överföring av kompetens skulle kunna se ut och vilka förändringar i lagstiftningen m.m. som den skulle kräva (*yrkande 6*). Redovisningen av materielplaneringen har försämrats under den borgerliga regeringen. Vänsterpartiet gör en bedömning att det går att spara 2 miljarder kronor på försvarsanslaget för 2010. Det bör riksdagen ge regeringen till känna (*yrkande 15*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6* att Sverige är det EU-medlemsland som satsar den största andelen av försvarsbudgeten på anskaffning och utveckling, nämligen ca 33 % av försvarsbudgeten. Det finns en stor rationaliserings- och förändringspotential i materiel- och logistikförsörjningen. Erfarenheten visar att öppenheten måste öka och sekretesskraven minska inom materieförsörjningsprocessen. Statsmakterna måste i ett materielprojekts tidiga skede få ökad möjlighet att utöva inflytande. Stegvisa politiska beslut med i förväg definierade kontrollstationer och med möjlighet att avbryta bör tillämpas på materielprojekt som medför stora ekonomiska eller långsiktiga bindningar, påverkar den politiska handlingsfriheten eller är av väsentlig karaktär för insatsorganisationens utveckling. För att öka tydligheten i materieförsörjningen och förbättra riksdagens möjlighet till kontroll och inflytande bör en utvecklad modell av den tidigare objektramsredovisningen återinföras (*yrkande 4*). I redovisningen bör totalkostnaden för respektive materielprojekt framgå.

Forsvarsdepartementets resurser för strategisk planering och långsiktig inriktning är små i förhållande till Forsvarsmakten. En överflyttning av sådana skulle skapa en rimligare resursbalans mellan myndigheten och Forsvarsdepartementet (*yrkande 7*).

Regeringens redovisning av materielplaneringen har försämrats under den borgerliga regeringen. Bristande underlag utesluter en självständig och korrekt bedömning av riksdagen. Det bör gå att spara 2 miljarder kronor

inom utgiftsområdet i förhållande till regeringens nivå 2010. Vad som anförts om ekonomisk styrning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 12*).

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293* att Försvarsmakten bör fortsätta sin omställningsprocess med målet att minska försvarsbyråkratin (*yrkande 17*). Vidare bör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Totalförsvarets pliktverk helt eller delvis integreras i en ny samlad myndighet (*yrkande 18*). I en rapport från Ekonomistyrningsverket pekar man på en rad åtgärder för att komma till rätta med brister i ledningen och styrningen inom Försvarsmakten. Myndigheten har i dag en hög arbetsbelastning samtidigt som många dubbla processer pågår. En renodling skulle öka effektiviteten och medge en större output på verksamhetsområdet, samtidigt som en kompetensöverföring görs till Försvarsdepartementet (*yrkande 19*).

Gunilla Wahlén m.fl. (v) föreslår i *kommittémotion 2008/09:Fö230* att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag på hur hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna ska finansieras (*yrkande 1*).

Eva Flyborg (fp) föreslår i *motion 2008/09:Fö228* att riksdagen ger Riksrevisionen i uppdrag att genomlysa försvarsbeslutet 2004.

Peter Rådberg m.fl. (mp) menar i *kommittémotion 2008/09:Fö295 yrkande 3* att Försvarsmakten behöver ställas om ännu mer och att uppgiften att avveckla alla överflödiga delar av det nuvarande försvaret bör uppdras åt en separat organisation, ett försvarets "Securum".

## Utskottet

Regeringen lämnar inga förslag när det gäller *ekonomisk styrning och ekonomiska ramar*. Däremot redogör man för sin bedömning inom dessa områden.

*Utskottet* gör samma bedömning som regeringen, nämligen att styrningen och förvaltningen av myndigheterna inom försvaret bör utvecklas ytterligare i syfte att åstadkomma en mer ändamålsenlig, effektiv och rationell förvaltning.

Utskottet konstaterar att det har genomförts viktiga utredningar om styrnings- och förvaltningsverksamheten, såsom Förvaltningsstyrningsutredningen, Försvarsförvaltningsutredningen, Styrtutredningen, Förvaltningskommittén och Stödutredningen. Stödutredningen har bl.a. haft i uppgift att se över hur stödet till Försvarsmakten ska organiseras för att uppnå en bättre effektivitet och leda till besparingar. Utredningen har nyligen lämnat sin rapport *Ett användbart och tillgängligt försvar – stödet till Försvarsmakten (Fö 2009:A)* till regeringen.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det i sammanhanget bör övervägas en förändrad ansvarsfördelning mellan myndigheter eller samverkan med privata aktörer.

Utskottet konstaterar att det i kommittémotionerna föreslås att det går att spara 2 miljarder kronor inom utgiftsområdet i förhållande till regeringens nivå.

Utskottet delar regeringens bedömning att den ekonomiska nivå för försvaret som regeringen beräknade för 2009 bör vara utgångspunkten för den årliga prövningen i respektive års budgetproposition.

Det är självfallet att det måste ske en årlig prövning av de ekonomiska resurserna för försvaret i syfte att varenda skattekrona ska användas på bästa sätt.

Att under nuvarande omständigheter med den pressade ekonomi som Försvarsmakten har kräva en reducering med 2 miljarder kronor som förordas i kommittémotionerna är inte ansvarsfullt. Det skulle innebära att möjligheterna för Försvarsmakten att fullgöra sina uppgifter allvarligt skulle äventyras.

Utskottet vill i detta sammanhang också framhålla att man vid olika tillfällen begärt ett förbättrat underlag för sina ställningstaganden om materielprocessen. I budgetarbetet hösten 2007 och 2008 erinrade utskottet om att regeringen tidigare redovisat för riksdagen öppet i budgetpropositionen kostnaderna för större materielprojekt i s.k. objektsramar. Syftet med objektsramarna var att förbättra styrning och uppföljning av större materielinvesteringar. Utskottet understryker också behovet av att regeringen fortsätter det påbörjade arbetet med att förbättra sin materielredovisning till riksdagen. Vid sidan av den redan förändrade anslagsstrukturen är en utvecklad redovisning av investeringsplanen av betydelse för riksdagens möjlighet att utöva sin finansmakt.

När det gäller diskussionen om att överföra resurser för vissa funktioner från Högkvarteret till Försvarsdepartementet har utskottet nu samma uppfattning som tidigare, nämligen att det ankommer på regeringen att besluta om Regeringskansliets resurser och ansvarsfördelning. Försvarsmakten och Regeringskansliet ska naturligtvis vara organiserade och ha de resurser som man behöver för att kunna lösa sina uppgifter, vilket är ett ansvar för respektive myndighet.

Beträffande förslag om att inrätta en separat avvecklingsorganisation för att hantera omställnings- och avvecklingskostnader som uppstår vid myndigheterna kommer utskottet att ta ställning när denna fråga är färdigberedd av regeringen.

Med det anförda *avstyrks* motionerna.



## Civil-militär samverkan

### Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att civil-militär samverkan inför och under internationella insatser bör förbättras.

Utskottet *avstyrker* motionerna.

Jämför reservation 11 (s, v, mp).

### Propositionen

Regeringen bedömer att den civil-militära samverkan inför och under insatser internationellt bör stärkas.

### Motionerna

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5 yrkande 13* att den civil-militära samverkan inför och under insatser måste stärkas. Det är viktigt att samordningen inte sker på ett sådant sätt att den riskerar de civila insatsernas opartiskhet eller leder till att bistånd snarare kanaliseras till områden med truppinsatser än till områden med störst civila behov.

Civil-militär samverkan måste först och främst utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen.

Gunilla Wahlén m.fl. (v) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö4* att det är förknippat med en mängd risker och problem att använda biståndsmedel för militära insatser. Detta är mycket viktigt att civila och militära insatser hålls separerade när det gäller såväl personal som materiel och ekonomiska resurser.

Civil-militär samverkan måste först och främst utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 13*).

Peter Rådberg m.fl. (mp) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö6 yrkande 11* att den civil-militära samverkan inför och under insatser måste stärkas. Det är viktigt att samordningen inte sker på ett sådant sätt att den riskerar de civila insatsernas opartiskhet eller leder till att bistånd snarare kanaliseras till områden med truppinsatser än till områden med störst civila behov.

Civil-militär samverkan måste först och främst utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen.

## Utskottet

*Utskottet* delar regeringens bedömning att den *civil-militära samverkan* inför och under *internationella insatser* bör förbättras.

Militära insatser kan inte på egen hand skapa förutsättningar för fred och återuppbyggnad i ett område som är drabbat av konflikter. De militära resurserna krävs ofta för att möjliggöra de civila insatserna. Samtidigt är de civila insatserna helt nödvändiga för att uppnå stabilitet på sikt. Samordningen mellan svenska militära och civila internationella insatser kan enligt utskottet förbättras.

Utskottet kan konstatera att det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet i betänkande 2007/08:UFöU4 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet behandlade frågor om civil och militär samverkan. *Utrikesutskottet* har i sitt yttrande till försvarsutskottet anknutit till det som det sammansatta utskottet anförde och bl.a. hänvisat till att det sammansatta utskottet ställde sig bakom regeringens ståndpunkt att svenska freds- och säkerhetsfrämjande insatser ska utformas så att de utgör en integrerad och samlad del av den svenska politiken gentemot det aktuella landet eller regionen, liksom att de svenska bidragen bör utformas med både militära och civila delar i de insatser där det är efterfrågat och möjligt.

*Försvarsutskottet* delar utrikesutskottets syn på detta. Utrikesutskottets yttrande i sin helhet finns som bilaga i detta betänkande.

Försvarsutskottet vill också framhålla att man välkomnar att regeringen avser att inrätta en samverkansfunktion inom Regeringskansliet med stöd av berörda myndigheter och andra aktörer för att stärka den civil-militära samverkan i Sverige i samband med fredsfrämjande insatser internationellt. Utskottet vill även erinra om vad som framhölls i betänkande 2008/09:UFöU1 Fortsatt svenskt deltagande i internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan (ISAF). Utskottet ser det även som naturligt att berörda myndigheter i Sverige samordnar sin verksamhet till stöd för insatser. Utskottet menar också att den civil-militära samverkan bör förbättras inom ramen för ett nordiskt samarbete.

De svenska freds- och säkerhetsfrämjande insatserna bör enligt utskottet utformas så att de utgör en integrerad och samlad del av svensk politik gentemot det aktuella landet eller regionen. Enligt utskottets uppfattning behövs ett brett samarbete mellan berörda politikområden för att uppnå meningsfulla resultat. Det är ett viktigt arbete som kräver stor samordning mellan olika typer av insatser. Utskottet välkomnar därför regeringens initiativ när det gäller att stärka den civil-militära samverkansförmågan i Sverige.

Det utskottet anför ligger väl i linje med det som framförs i kommittémotionerna om civil-militär samverkan.

*Utrikesutskottet* avstyrker de motionsyrkanden om civil-militär samverkan som har anknytning till utrikesutskottets beredningsområde.

Med anledning av det anförda *avstyrker försvarsutskottet motionerna* om civil-militär samverkan.

## Mark- och miljöfrågor

### Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser, liksom man gjort tidigare, att allmänhetens tillträdesmöjligheter till Försvarsmaktens övnings- och skjutfältsområden när det inte pågår någon militär verksamhet där måste säkerställas.

Utskottet utgår från att regeringen regelbundet återkommer med en redovisning av hur utnyttjandet och avvecklingen av de militära fälten fortskrider.

Utskottet anser nu liksom vid tidigare tillfällen att miljöfrågorna i försvaret även i fortsättningen ska prioriteras högt. Regeringen bör fortsätta att redovisa för riksdagen hur detta arbete fortskrider.

Utskottet *avstyrker* motionerna.

Jämför reservation 12 (s, v, mp).

### Motionerna

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö5 yrkande 15* att den borgerliga regeringen sedan den tillträdde dramatiskt har sänkt miljökraven inom försvarsområdet. De tidigare miljö kvalitetsmålen bör föras in igen. Det övergripande arbetet på miljöområdet bör öka, och det bör genomföras en årlig uppföljning av hur miljöarbetet fortskrider inom försvarssektorn. Det bör också tas fram en förnyad nordisk Agenda 21 på försvarsområdet.

I takt med Försvarsmaktens omställning uppstår ett stort behov av att ta hand om uttjänt ammunition på ett sätt som visar största möjliga miljöhänsyn. Det ska finnas tydliga miljökrav för destruktion av ammunition i upphandlingsvillkoren, där även transporter ska inkluderas. Det bör ske riktade upphandlingar till de företag som på bästa miljömässiga villkor kan destruera uttjänt materiel.

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller i *kommittémotion 2008/09:Fö293 yrkande 23* att en mer optimal statlig fastighetshandling kan uppnås med färre aktörer och lägre overheadkostnader. Det slutna fastighetsbeståndet bör övergå till Försvarsmakten och det öppna fastighetsbeståndet överförs till annan statlig fastighetsförvaltare. En oberoende översyn måste göras över vilken mark som Försvarsmakten behöver och vilken mark som kan säljas till kommuner och landsting.

Anders Karlsson m.fl. (s) framhåller vidare i *kommittémotion 2008/09:Fö293 yrkande 16* att regeringens sänkta ambitionsnivå på miljöområdet oroar. Socialdemokraterna vill se ett ökat övergripande arbete på miljöområdet, se en årlig uppföljning av hur miljöarbetet fortskrider inom försvarssektorsområdet och även se en förnyad nordisk Agenda 21 på försvarsområdet.

Lars Wegendal (s) anser i *motion 2008/09:Fö219* att försvarets mark bör upplåtas för idrottslig verksamhet.

Eva Sonidsson och Agneta Lundberg (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö234* att det är angeläget med en skyndsam miljöprövning av Tjärnmyrans skjutfält i Sollefteå så att det går att använda fältet för annan verksamhet.

Sven Bergström och Gunvor G Ericson (c, mp) framhåller i *motion 2008/09:Fö237* det angelägna i samarbete i markfrågor mellan Försvarsmakten och idrottsrörelsen.

Thomas Strand (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö239* vikten av en levande kultur- och landsbygd i anslutning till Skillingaryds skjutfält (*yrkande 1*). Vidare bör rollfördelningen mellan Försvarsmakten och Fortifikationsverket tydliggöras med tanke på arbetet med att utveckla en levande landsbygd runt skjutfältet (*yrkande 2*). Dessutom bör de bullerzoner som finns runt fältet bli föremål för en översyn så att dessa zoner inte hämmar utvecklingen av en levande landsbygd (*yrkande 3*).

## Utskottet

*Utskottet* har vid många olika tillfällen behandlat *mark- och miljöfrågor* för försvaret. Senast skedde det i betänkande 2007/08:FöU13 Vissa frågor rörande Försvarsmaktens organisation m.m.

Utskottet framhöll i betänkande 2007/08:FöU13 att utskottet vid olika tillfällen har uttalat sig om utnyttjandet och avvecklingen av *mark* i samband med den stora omstruktureringen av Försvarsmakten de senaste åren. Försvarsmaktens behov av övnings- och skjutfält har minskat påtagligt efter den stora reduktion av Försvarsmaktens förband som skett under drygt tio år. Utskottet konstaterade att Försvarsmakten många gånger har haft och har attraktiv mark nära tätorterna som kommunerna har ett stort intresse av. Utskottet ansåg det viktigt att den mark som inte behövs för verksamheten fortsatt saneras och lämnas av de berörda myndigheterna så snart det är möjligt.

Utskottet anser, liksom man gjort tidigare, att allmänhetens tillträdesmöjligheter till marken måste säkerställas när det inte pågår någon militär verksamhet där. Det är enligt utskottet naturligt att försvarets myndigheter samverkar med de berörda kommunerna och andra intressenter om de militära markområdena.

Utskottet anser vidare att saneringen av de militära övnings- och skjutfält som inte behövs är en viktig fråga. Utskottet utgår från att regeringen regelbundet återkommer med en redovisning av hur utnyttjandet och avvecklingen av de militära fälten fortskrider, liksom att incitament och närmare villkor vid avvecklingen av mark ses över.

Utskottet kan konstatera att motionärernas uppfattning om hur markfrågorna i försvaret bör hanteras i stor utsträckning är tillgodosedda.

Utskottet konstaterade vidare i betänkande 2007/08:FöU13 att riksdagen under senare år fattat viktiga beslut om *miljöfrågor*. Regeringen har omsatt dessa i direktiv inom försvaret. Utskottet konstaterade att Försvarsmakten bedriver en ambitiös verksamhet inom miljöområdet.

Utskottet anser nu liksom vid tidigare tillfällen att miljöfrågorna i försvaret även i fortsättningen ska prioriteras högt. Regeringen bör fortsätta att redovisa för riksdagen hur detta arbete fortskrider. Utskottet delar således inte motionärernas uppfattning om hur miljöfrågorna sköts inom försvaret.

Med det anförda *avstyrks* motionerna om mark- och miljöfrågor.

## Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

### 1. Avslag på propositionen, punkt 1 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår proposition 2008/09:140 och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 1,

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 1 och

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 1.

#### *Ställningstagande*

Regeringens process att ta fram den försvarspolitiska inriktningspropositionen har varit rörig och svåröverskådlig samt präglats av återkommande förseningar. Försvarsmakten tycks ständigt ha dragit det kortaste strået. Myndigheten fick till slut bara två och en halv månad på sig inklusive jul- och nyårshelgerna, för att ta fram ett genomräknat underlag som normalt kräver upp till ett års arbete. Det är inte en rimlig process och undergräver försvarsbeslutet.

Vi har under hela processen aktivt bidragit till förutsättningarna att nå en bred politisk överenskommelse om försvarspolitiken, bl.a. i Försvarsberedningens arbete. Efter Försvarsberedningens rapport från juni 2008 hade regeringen också en i det närmaste unik möjlighet att åstadkomma en långsiktig inriktning av försvaret med ett brett politiskt stöd. Vi har stått beredda att aktivt bidra till det nödvändiga arbetet att konkretisera och utveckla beredningens slutsatser till ett inriktningsbeslut.

Denna unika möjlighet till en bred försvarspolitisk uppgörelse, av det slag som Sverige och svensk säkerhet förtjänar, har regeringen nu slarvat bort. Gång på gång har regeringen valt att inte ta emot oppositionens utsträckta hand.

Den proposition som nu föreligger har tagits fram av regeringen utan någon reell vilja till dialog. Regeringen har gjort sin egen tolkning och konkretisering av Försvarsberedningens slutsatser och krävt att alla som vill se en bred uppgörelse om försvarets inriktning måste ansluta sig till denna. Detta är inte seriöst, särskilt inte i ljuset av regeringens egna motstridiga utspel och justeringar av propositionen på övertid. Regeringen bryter därmed en lång svensk tradition att sträva efter blocköverskridande överenskommelser inom säkerhets- och försvarspolitik. Det är djupt beklagligt, särskilt i ett läge där Försvarsmakten står inför så stora förändringar som nu är fallet.

Regeringens försvarspolitiska inriktningsproposition bygger vidare på ett stort antal osäkerheter och oklara antaganden, inte minst vad gäller personalförsörjningen som ifrågasatts av såväl nationella som internationella experter. Det system som föreslås utgör ett äventyrligt paradigmskifte, på ett osäkert och oklart underlag, till på helt frivillig bas rekryterade heltidsanställda soldater. Erfarenheterna från bl.a. Nederländerna visar att ett sådant system kan bli oerhört konjunkturkänsligt med risk för ett stort antal vakanser och sänkt soldatqualitet. Försvarsmakten själv har redovisat ett stort antal osäkerheter och svårigheter i det system som regeringen går fram med.

Förutsättningarna för en ekonomi i balans kan som bäst beskrivas som tveksamma. Regeringen skriver själv i propositionen att i praktiken kan allt förändras, ingenting är säkert:

Regeringen vill understryka att den föreslagna utvecklingen mot ett mer tillgängligt försvar bara kan ske i den takt som ekonomin medger.

— — —

Den inriktning som regeringen anger kan därför komma att justeras i termer av såväl omställningstakt som förmågekrav, materiel, organisation och verksamhet.

Med denna friskrivningsklausul är frågan vad propositionen egentligen är värd. Med de osäkerheter som personalförsörjningssystemet uppvisar kommer personalkostnaderna att öka och regeringen tvingas att prioritera yrkes-soldater framför verksamhet.

Regeringens proposition föregår dessutom viktiga utredningar som den parlamentariskt tillsatta utredningen om en förändrad totalförsvarspålit och regeringens utredning om Försvarsmaktens stödverksamheter.

Med tanke på att regeringen inte anser att det försvar som beskrivs i propositionen kan vara fullt utbyggt förrän tidigast 2019 handlar det inte heller om ett försvar som är gripbart här och nu – snarare där och då. Kostnaderna lär dock komma långt tidigare. Regeringen väljer att lite drygt ett år före valet presentera en ”allt får allt”-lösning med extremt hög beredskap som inte heller är nödvändig utifrån rådande hotbild.

Vi anser det vidare högst anmärkningsvärt att Folkpartiet både i detta betänkande och i yttrandet från utrikesutskottet fortsätter sitt vurmande för ett svenskt Natomedlemskap och visar på fortsatt borgerlig splittring.

Mot bakgrund av det ovan anförda menar vi att regeringen ensam får ta ansvar för denna proposition och dess konsekvenser. Vi yrkar därför på avslag på propositionen.

## **2. Nato Response Force, punkt 3 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna  
2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 2 i denna del,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 2 i denna del och  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 2 i denna del.

### *Ställningstagande*

Vi säger ett tydligt nej till svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force (NRF), eftersom vi anser att Försvarsmakten redan har betydande åtaganden, samtidigt som försvarsbudgeten är starkt ansträngd.

Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

## **3. Försvarspolitisk inriktning, punkt 4 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner att målet för politikområdet Försvar upphör att gälla vid utgången av 2009, godkänner det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2010, godkänner att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2009, godkänner regeringens förslag till Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010 och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:140 punkterna 1–4 och motion  
2008/09:Fi270 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 31,  
bifaller delvis motionerna



2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 3,  
2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 4,  
2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 5,  
2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 4, 5, 7–9, 12, 25  
och 26 samt  
2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 1, 4 och 14 samt  
avslår motionerna  
2007/08:Fö265 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 1,  
2008/09:Fö204 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 4,  
2008/09:Fö220 av Lars Tysklind och Ulf Nilsson (båda fp) och  
2008/09:Fö291 av Staffan Anger och Betty Malmberg (båda m).

### *Ställningstagande*

Utgångspunkten för vår försvarspolitik är att det svenska försvaret ska fortsätta omvandlingen från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar. Det krävs fortsatt reformering både inom förbandsverksamheten och inom materielförsörjningen.

De förband som utbildas ska vara tillgängliga för de typer av insatser som kan bli aktuella i en nära framtid, nationellt och internationellt. Alla förband behöver dock inte vara optimerade för internationell tjänst. Organisation, personalförsörjning och underrättelsetjänst ska bidra till förmågan till flexibel och adekvat beredskap.

För internationell tjänst prioriteras markförband. Flygvapnet, marinen och hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna utgör de omedelbart gripbara resurserna och grunden för svensk, nationell incidentberedskap i fredstid.

Försvaret ska ha förmågan att kunna utvecklas för att möta framtida hot, såväl mer av traditionella hot som helt nya hot.

Den folkliga förankringen utgör en viktig komponent för det militära försvaret.

Det svenska militära försvaret ska vara rationellt och effektivt organiserat. Det innefattar en fortsatt översyn av bl.a. logistikfunktioner, stödmyndigheter och grundorganisation.

Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010 ska möjliggöra att Försvarsmakten kan genomföra omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Vi vill understryka att de operativa förmågorna inte får uppfattas som åtaganden som påverkar vår militära alliansfrihet.

I dag utnyttjas inte den volym som är avsedd för internationella insatser. Sverige har ett ansvar i enlighet med FN-stadgans principer att främja internationell fred. Det är därför rimligt att öka ambitionen relativt i dag. Vi utesluter inte att Sverige även i framtiden kan bidra till EU:s snabbinsatsstyrkor. Sverige ska dock inte ta på sig ett ramansvar 2011 för Nordic Battle Group. Konceptet med EU:s Battle Group bör vidare noga utvärderas och vid behov reformeras.

Vad som anförs om försvarspolitiken bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

#### **4. Insatsorganisationens utformning, punkt 5 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till insatsorganisationens utformning och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 7, 2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 8 och 2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 6 och avslår proposition 2008/09:140 punkt 5 och motionerna 2008/09:Fö207 av Katarina Brännström (m) och 2008/09:Fö259 av Björn Leivik (m).

##### *Ställningstagande*

Vi vill se en fortsatt reformering av det militära försvaret för att nå en mer användbar och tillgänglig insatsorganisation. Denna reformering måste ske på ett ansvarsfullt sätt utan att äventyra Försvarsmaktens ekonomi och förmåga genom experiment byggda på osäkra antaganden, och den måste leda till en tillgänglighet som är balanserad mot behovet av uthållighet, förmågebredd och utvecklingsförmåga.

Vi föreslår en insatsorganisation som har en högre uthållighet än regeringens.

Vi vill se ett militärt försvar där antalet heltidsanställda soldater är fortsatt minimerat och betydligt färre än vad regeringen presenterat. I stället bör den allra största delen av insatsorganisationen bemannas med frivilliga, kontrakterade soldater.

Dessa förband ska vara färdigutbildade och inom angiven beredskapstid vara redo för insats. Beredskapen för kontraktsförbanden kan variera över tiden.

Genom planering av den nationella tjänstgöringen går det att åstadkomma att det ständigt finns ett antal förband som är ständigt gripbara. I övrigt kan man genom att utifrån säkerhetspolitiska behov variera beredskapstiden åstadkomma att man hela tiden har rätt mängd förband tillgängliga med kort varsel. Detta utan att personalen nödvändigtvis behöver

lämna sina ordinarie arbeten. Det ska jämföras med ett system dominerat av yrkessoldater där beredskapen hela tiden är på en hög och kostsam nivå oavsett behovsbild.

Vad som anförs om insatsorganisationen bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

## **5. Hemvärn, punkt 6 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådborg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 4, 2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 5 och 2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 2 och 5, bifaller delvis motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 30 och 31 samt avslår motionerna 2008/09:Fö242 av Eva Selin Lindgren och Åke Sandström (båda c) yrkandena 1 och 2, 2008/09:Fö251 av Peter Hultqvist och Marita Ulvskog (båda s) och 2008/09:Fö254 av Jan Björkman och Kerstin Haglö (båda s).

### *Ställningstagande*

Hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna ska kunna skydda viktiga objekt och installationer, men också t.ex. kunna skapa förutsättningar för insatsförbandens möjlighet att nå fram och verka. Dessa förband har inte någon roll vid internationella insatser. Däremot kan viss personal inom hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna anställas i utlandsstyrkan, och medverka i fredsfrämjande truppinsatser. De utgör en viktig del av Sveriges militära försvar som en snabbt gripbar resurs, men som samtidigt också är en central resurs för att stärka samhällets robusthet och uthållighet under större kriser. Regeringen skriver i sin proposition att ”personalen i de nationella skyddsstyrkorna ska ha tjänstgöringsskyldighet även utan beslut om hemvärnsberedskap eller höjd beredskap” men klargör inte den närmare innebörden av denna skrivning. Vi ställer oss dock positiva till att, efter regeringsbeslut, under tjänstgöringsskyldighet kunna nyttja hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna även vid extraordinära kriser.

Hemvärnet är generellt sett en kostnadseffektiv resurs och bör finnas över hela landet. Vi vill därför se en ökad ambition jämfört med regeringens avseende hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna.

Den direktutbildning som hemvärnet haft på försök har motverkat bristen på hemvärnssoldater och ökat andelen kvinnor. Den goda förmågan till rekrytering av unga, de med annan etnisk bakgrund och kvinnor bör tas till vara.

Vad som ovan angivits om ökad ambition avseende hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna samt om direktutbildning till dessa förband bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

## **6. Personalförsörjning, punkt 7 (s, v)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 8–10 och

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 3 och 9,

bifaller delvis motionerna

2008/09:U256 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 2–5,

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 8,

2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 3 och 4,

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 11, 20, 21, 28, 29 och 32 samt

2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 2 och avslår motionerna

2008/09:Fö210 av Malin Löfsjögård (m),

2008/09:Fö214 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m),

2008/09:Fö224 av Jasenko Omanovic och Susanne Eberstein (båda s),

2008/09:Fö243 av Hans Wallmark (m),

2008/09:Fö273 av Birgitta Eriksson (s) yrkandena 1 och 2 samt

2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 6.

### *Ställningstagande*

Försvarsmaktens framtida personalförsörjningssystem måste klara av att förse försvaret med tillräckligt mycket personal av tillräckligt hög kvalitet, oavsett säkerhetspolitisk och ekonomisk konjunktur. Systemet måste vara robust och långsiktigt uthålligt.

Försvarsmakten ska spegla samhället när det gäller attityder och sammansättning. Försvarsmakten ska fortsätta att arbeta med den värdegrund som myndigheten antagit. En handlingsplan bör upprättas för att nå en jämnare könsfördelning.

Det förslag om att ta bort värnplikten i fred som regeringen presenterar i sin proposition bygger på en rad osäkra antaganden och oklara förutsättningar, något som Försvarsmakten också påpekat i sitt underlag. Det innebär betydande risker för konjunkturkänslighet, rusande personalkostnader och svårigheter att nå rätt kompetenser. Det finns stor risk för att det leder till en Försvarsmakt med en alltför smal rekryteringsbas.

Vi är inte beredda att, på en så osäker grund, medverka till detta slags vågspel med Sveriges försvar. Det bör ske en övergång till en bemanning av insatsförbanden baserad på frivillighet. Det bör genomföras försök med rekrytering, utbildning och kontraktsanställning innan systemet införs på bredd.

Vårt förslag till system för personalförsörjning bygger på en könsneutral mönstringsplikt, i vilken samtliga ungdomar mönstrar via dator och ett antal av dem sedan genomgår en mer djupgående mönstring och antagningsprövning. Utifrån denna tas en grupp ut för en kortare värnpliktsutbildning på cirka tre månader. Därefter sker antagning, fortsatt utbildning och tjänstgöring på frivillig grund. Ett personalförsörjningssystem baserat på mönstringsplikt och kortare värnplikt skapar stabilitet och politiskt handlingsutrymme.

Regeringen lägger i sin proposition fram förslag om att soldater och sjömän i insatsorganisationen ska kunna anställas med betydligt längre anställningstider i tidsbegränsad anställning än i dag. Regeringen anser att det bör göras möjligt att anställa tidsbegränsat upp till sex år med möjlighet till förlängning. Detta innebär att man frångår lagen om anställningsskydd. Detta vänder vi oss kraftfullt emot.

Försvarsmakten har i ett underlag till regeringens försvarspolitiska proposition uttalat värdet av att Försvarsmakten ges rätt att anställa soldater och sjömän under viss tid, förslagsvis fyra till sex år i enlighet med Försvarsberedningens förslag. Försvarsmakten antyder i sitt budgetunderlag till regeringen att kollektivavtalade tidsbegränsade anställningar kan ha säkerhetspolitisk påverkan och menar därför att frågan bör hänskjutas till lagstiftaren och inte lösas genom kollektivavtal. Arbetstagarparten Officersförbundet och Saco Försvar motsätter sig starkt detta.

Regeringen avser att tillsätta en personalförsörjningsutredning som bl.a. ska ges i uppdrag att se över frågan om hur en lagstiftning kring tidsbegränsad anställning bör utformas. En personalförsörjningsutredning kan vara befogad men vi motsätter oss starkt idén att lagstifta om en tidsbegränsad anställningsform särskilt för försvarsanställda. Försvaret ska inte utgöra ett arbetsrättsligt undantag på svensk arbetsmarknad utan behandlas som andra avtalsområden med möjligheten för arbetsmarknadens parter att avtala om avsteg från lagen.

Vi kan inte se något skäl för att försvaret skulle ha ett särskilt behov av undantag från den arbetsrättsliga lagstiftningen. Den flexibilitet som finns på den svenska arbetsmarknaden genom möjligheten till avtalade avsteg från lagen fungerar bra och bör värnas. Om vi öppnar för nya speciallösningar genom lagstiftning riskerar den svenska modellen att försvagas. Vi riskerar också diskussioner om avsteg från den arbetsrättsliga lagstiftningen inom andra branscher av insatskaraktär. Detta menar vi vore en mycket olycklig utveckling.

Vad vi anför om personalförsörjningen bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

## **7. Materieförsörjning och logistik, punkt 8 (s, v)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna  
 2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 11,  
 2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 11 och  
 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 14 och 24 samt  
 avslår motionerna  
 2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s) yrkande 2,  
 2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 14,  
 2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 3,  
 2008/09:Fö212 av Björn Leivik (m),  
 2008/09:Fö244 av Hans Wallmark (m),  
 2008/09:Fö245 av Oskar Öholm (m),  
 2008/09:Fö266 av Lars Hjalmered och Anders Hansson (båda m) och  
 2008/09:Fö272 av Kerstin Haglö och Jan Björkman (båda s) yrkandena 1  
 och 2.

### *Ställningstagande*

Sverige har, som militärt alliansfri stat, en lång tradition av en stark nationell försvarsindustri som inte bara försett och förser landet med materiel utan också med kunskap och oberoende samt tillgång till viktiga militära och industriella samarbeten.

Materieförsörjningen måste, liksom övriga försvaret, fortsätta att reformeras. Det är viktigt att materiel- och logistikförsörjningen sker så effektivt och rationellt som möjligt.

En internationellt konkurrenskraftig försvarsindustri, i de delar där det handlar om spjutspetsteknologi och där Sverige har utvecklat världsledande kompetenser, har betydelse såväl ur ett långsiktigt strategiskt perspektiv som ur ett industripolitiskt perspektiv. Det är inte heller självklart att marknaden har den typ av materiel som Sverige behöver.

Tillgången till materiel måste vidare säkras inte bara i dag utan också när vi behöver den vid en eventuell framtida försämrad omvärldssituation. En försvarsindustri baserad i Sverige innebär inte bara tillgång till egen produktionskapacitet och kompetens i dag, utan också att Sverige lättare kan få tillgång till materiel som tillverkas i andra stater. När många efterfrågar en vara hamnar ett litet och militärt alliansfritt land lätt långt bak. Vi vill inte att Sverige tvingas till handlingar eller ställningstaganden för att få köpa nödvändigt materiel för vårt försvar.

Vi måste vidare överväga vad en potentiell förlust i kompetens – för industrin och forskningen – skulle betyda för svensk handlingsfrihet framöver, för exportmöjligheter, inte minst spjutspetsteknologi för civilt bruk, och för ingångar i försvarsmaterielsamarbeten. Det gäller särskilt för kompetenser och produkter som är strategiskt viktiga för Sverige som t.ex. undervattens teknik, detta både ur ett försvarspolitiskt och näringspolitiskt perspektiv. När Sverige besitter kompetens och materiel som andra länder är intresserade av förbättras våra chanser att påverka.

Försvarsindustrin i Sverige besitter stor konkurrenskraft och kommer att kunna konkurrera med omvärlden, om den ges den typ av förutsättningar som andra stater ger sin försvarsindustri. Det handlar bl.a. om:

### *Bättre planeringsförutsättningar*

Försvarsindustrin behöver en långsiktig planering för sin forskning och utveckling. Det är en viktig förutsättning för att kunna matcha sina konkurrenter och ta fram de produkter som Sverige beställer. Genom en bättre dialog och ett utvecklat samarbete kan exportförutsättningarna förbättras för en industri som har stränga regelverk för sin verksamhet.

### *Satsning på forskning och utveckling*

Inom områden som är strategiskt viktiga för svensk försvars- och säkerhetspolitik ska vi även vara med och satsa på forskning och utveckling. Exempel: Undervattensförmågan där svenska bräckvatten och Östersjöns topografi kräver särskilda förutsättningar för att skydda våra hav och kuster. Det är djupt oroande när Försvarsmakten i sitt svar på regeringens planeringsanvisningar aviserar stora neddragningar på utvecklingssidan och skriver att Försvarsmakten kommer att ha en mycket begränsad möjlighet att utveckla nya förmågor. Det blir ett försvar för gårdagens hot.

### *En adekvat försvarsindustristrategi*

En sådan behövs av flera skäl, men framför allt för att kortsiktigt korrekta beslut inte står emot långsiktiga intressen (säkerhets-, försvars- och näringspolitiska). Andra länders strategiska agerande hotar att konkurrera ut en fullt konkurrenskraftig svensk försvarsindustri. En nationell försvarsindustristrategi är en förutsättning för att ge försvarsindustrin i Sverige långsiktiga och förutsägbara villkor.

Vi vill emellertid också understryka att vi finner regeringens bristande vilja att se försvarsindustrins säkerhetspolitiska roll som oroväckande.

I framtiden ser vi en utveckling mot en mer konkurrensutsatt marknad på försvarsmaterielområdet, men vill varna för en alltför naiv tilltro till marknadskrafterna inom detta område. Försvarsmaterielsektorn är i dag och under överskådlig framtid inte en marknad liknande den för mobiltelefoner eller personbilar. I stället kommer starka stater att – av ekonomiska, politiska och säkerhetspolitiska skäl – fortsätta att driva sina intressen i dessa frågor. De stater som inte har någon klar vilja med sin försvarsindustri och hur man ska förhålla sig till denna utveckling kommer att få se sin industri försvinna. Ur detta perspektiv är det t.ex. allvarligt att regeringen misslyckats med att ta fram en nationell försvarsindustristrategi.

Det krävs vidare en tydlig nationell och internationell reglering av tillverkning och handel med försvarsmateriel.

Vi instämmer i stort med regeringens bedömning rörande Försvarsmaktens framtida forskning och utveckling. Vi vill dock understryka den roll som forskning och utveckling har för att, utöver att bidra till teknik- och materielutveckling, generera kunskap om teknik och framtida hot och ta fram underlag för såväl politisk nivå som myndighetsnivå. Nationell forskning och utveckling bidrar således till både ekonomisk förutsägbarhet och självständighet i nationella beslut.

### **8. Grundorganisation, punkt 9 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s) yrkande 3 och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 22 och avslår motionerna

2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s) yrkandena 4 och 5,

2008/09:Fö202 av Eva Flyborg (fp),



2008/09:Fö221 av Cecilia Wikström i Uppsala och Mikael Oscarsson (fp, kd),  
2008/09:Fö226 av Carina Hägg m.fl. (s) yrkandena 1 och 2,  
2008/09:Fö238 av Jan Ericson (m),  
2008/09:Fö246 av Peter Hultqvist och Anneli Särnblad (båda s),  
2008/09:Fö249 av Monica Green m.fl. (s),  
2008/09:Fö253 av Eva Sonidsson och Hans Stenberg (båda s),  
2008/09:Fö255 av Johan Löfstrand m.fl. (s),  
2008/09:Fö264 av Krister Hammarbergh (m),  
2008/09:Fö274 av Bengt-Anders Johansson m.fl. (m, c, fp, kd),  
2008/09:Fö275 av Peter Rådberg m.fl. (mp) och  
2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 5, 7, 10 och 11.

### *Ställningstagande*

Vi vidhåller att riksdagen även fortsättningsvis ska besluta om eventuella förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation. Regeringen har lovat att inga förband ska avvecklas under denna mandatperiod. Försvarsmakten har i sitt underlag till regeringen inför nu föreliggande proposition aviserat att den önskar avveckla ytterligare enheter i grundorganisationen – även sådana vars lokalisering är fastlagd av riksdagen.

Vi befarar emellertid att det redan pågår, eller kommer att vidtas, förberedelser i Försvarsmakten för kommande strukturbeslut i nästa mandatperiod för att därmed ”bädda” för vissa speciella beslut. Om så tillåts ske ”i det tysta” innebär det att riksdagen i praktiken ställs inför fullbordat faktum och därmed inte ges ett reellt inflytande. Försvarsmakten bedriver härutöver en omfattande och för försvarsberedskapen central verksamhet på en lång rad platser i landet, men vars verksamhet och lokalisering formellt sett inte är fastställd av riksdagen. Förändringar av dessa organisationsenheter, som Försvarsmakten i många fall kan besluta om själv, kan sammantaget sett vara så betydelsefulla för försvarsberedskapen att riksdagen bör ges ett inflytande över dessa.

Regeringen bör därför snarast ge en samlad redovisning till riksdagen över de förändringar i grundorganisationen som förbereds och som kommer att beslutas av Försvarsmakten och av regeringen.

Vid de överväganden som kommer att göras om den framtida grundorganisationen anser vi att den subarktiska förmågan är viktig att bibehålla som en resurs för Försvarsmakten och som ett strategiskt område för internationella samarbeten.

Vad som anförts bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

## 9. Frivillig försvarsverksamhet, punkt 10 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 12, 2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 12 och 2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 10.

### *Ställningstagande*

Regeringen anser att det samlade statliga stödet i ökad omfattning bör utgå till verksamheter i stället för till organisationer. Regeringen anser därför att det särskilda organisationsstödet inriktning och omfattning bör ses över. Regeringen slår emellertid fast att anslaget *1:10 Stöd till frivilliga försvarsorganisationer* inte längre ska finnas uppfört i statsbudgeten.

Vi vill se självständiga ideella frivilligorganisationer som tillför samhället viktiga värden. Vi menar att regeringens syn på försvarets frivilligorganisationer inte resulterar i en mer användbar frivillighet. Regeringens ställningstagande om ett förändrat organisationsstöd stämmer inte överens med den vision och de principer som är kärnan i den överenskommelse som under 2008 ingåtts mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting. De organisationer som varaktigt och med kvalitet kan bidra till Försvarsmaktens verksamhet eller till samhällets krishanteringsförmåga bör även fortsättningsvis kunna få samhällsstöd för t.ex. demokratiarbete, ungdomsverksamhet och organisationsutveckling.

Den förändrade bidragsstruktur som regeringen aviserar skapar inte konkreta och realistiska förutsättningar för organisationerna att åta sig uppdrag och utgöra en långsiktig resurs inom svensk krishantering. Det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de organisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga också fortsättningsvis kan komma i fråga för ett obundet ekonomiskt organisationsstöd som inte baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra.

Riksdagen bör ge tillkännage för regeringen som sin mening att anslaget *1:10 Stöd till frivilliga försvarsorganisationer* behålls.

## **10. Ekonomisk styrning och ekonomiska ramar, punkt 11 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkandena 5, 6 och 15,

2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 6, 7, 10, 16 och 17,

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkandena 7 och 12 samt

2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 1,

bifaller delvis motionerna

2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 4,

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 17–19 och

2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 3 och

avslår motion

2008/09:Fö228 av Eva Flyborg (fp).

### *Ställningstagande*

Vi anser att hemvärnets ekonomiska resurser inte får användas som en budgetregulator när det ska sparas. Organisationen bör därför få ett eget budgetanslag.

Försvarsdepartementets resurser för att bedriva strategisk planering och långsiktig inriktning är små relativt Försvarmakten. En överflyttning av sådana funktioner skulle skapa en rimligare resursbalans mellan myndigheten och Försvarsdepartementet. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att ta fram ett förslag till hur en sådan överföring av kompetens skulle kunna se ut och vilka förändringar i lagstiftning m.m. som den skulle kräva.

Redovisningen av beställningsbemyndigandena har försämrats under den borgerliga regeringen. Det bristande underlaget utesluter en självständig och korrekt bedömning i riksdagen. För att öka tydligheten i materielförsörjningen och förbättra riksdagens möjlighet till kontroll och inflytande bör en utvecklad modell av den tidigare objektramsredovisningen införas.

Vi gör bedömningen att det går att spara 2 miljarder kronor inom utgiftsområdet i förhållande till regeringens nivå.

Vad som anförs om ekonomisk styrning och ekonomiska ramar bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

## 11. Civil-militär samverkan, punkt 12 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) yrkande 13, 2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 13 och 2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp) yrkande 11.

### *Ställningstagande*

Vi ställer oss bakom en sammanhållen politik gentemot de länder där Sverige är verksamt, där olika komponenter, såväl civila som militära, kan samverka och ömsesidigt stärka möjligheterna att uppfylla politikens mål.

Det finns emellertid ett stort antal komplexa frågor när det gäller civil-militär samverkan som vi anser måste besvaras tydligare. Några exempel på sådana frågor som borde ha behandlats presenteras nedan.

- Det finns risk för att de civila insatsernas opartiskhet och integritet ifrågasätts. Det kan äventyra både säkerheten för exempelvis biståndsorganisationernas personal och deras möjligheter att verka.
- Det är svårt att föra samman olika insatsers ledning och struktur både på grund av de stora olikheterna mellan civila och militära strukturer och det faktum att olika insatsers självständighet kan ifrågasättas.
- De civila insatserna är inte heller enhetliga. De kan vara av helt olika karaktär och utföras av svenska enskilda organisationer, statliga myndigheter eller multilaterala EU- eller FN-organ. En del insatser är finansierade från Sverige men utförs av andra. Vad eller vilka av dessa tänker sig regeringen ska ingå i den samlade strategin?
- När en stat bedriver ”totalentreprenad” i ett visst insatsområde kan problem uppstå. Ett exempel är de spänningar som kan bli följden av att Sverige kanaliserar bistånd för återuppbyggnad till ett område där svensk trupp är verksam samtidigt som grannområdet, där ett annat lands trupp verkar, inte får del av sådana resurser. Om dessa två områden dessutom domineras av olika befolkningsgrupper kan problemen bli ännu större.
- Vad ska vara styrande för hur de civila resurserna kanaliseras? Det är inte alls säkert att de största biståndsbehoven finns just där de svenska truppkontingenterna är verksamma eller att den typ av bistånd som efterfrågas är något just Sverige är det mest lämpade landet att bidra med.

Vad som anförts om civil-militär samverkan bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

## 12. Mark- och miljöfrågor, punkt 13 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Peter Jonsson (s), Michael Hagberg (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 15 och 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 16 och 23 samt avslår motionerna 2008/09:Fö219 av Lars Wegendal (s), 2008/09:Fö234 av Eva Sonidsson och Agneta Lundberg (båda s), 2008/09:Fö237 av Sven Bergström och Gunvor G Ericson (c, mp) och 2008/09:Fö239 av Thomas Strand (s) yrkandena 1–3.

### *Ställningstagande*

Den borgerliga regeringen har sedan den tillträdde dramatiskt sänkt *miljökraven* inom försvarsområdet. De tidigare miljö kvalitetsmålen bör införas igen. Det övergripande arbetet på miljöområdet bör öka och en årlig uppföljning av hur miljöarbetet fortskrider inom försvarssektorn bör göras. Det bör också tas fram en förnyad nordisk Agenda 21 på försvarsområdet.

I takt med Försvarsmaktens omställning uppstår ett stort behov av att ta hand om uttjänt ammunition på ett sätt som visar största miljöhänsyn. Det ska finnas tydliga miljökrav för destruktion av ammunition i upphandlingsvillkoren, där även transporter ska inkluderas. Det bör ske riktade upphandlingar till de företag som på bästa miljömässiga villkor kan destruera uttjänt materiel.

En mer optimal statlig *fastighetshantering* kan uppnås med färre aktörer och lägre overheadkostnader. Det slutna fastighetsbeståndet bör övergå till Försvarsmakten och det öppna fastighetsbeståndet överförs till annan statlig fastighetsförvaltare. En oberoende översyn måste göras över vilken mark som Försvarsmakten behöver och vilken mark som kan säljas till kommuner och landsting. Regeringen bör regelbundet återkomma till riksdagen med en redovisning av hur detta arbete fortskrider och genomförs.

Vad som anförs om mark- och miljöfrågor bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

## Särskilda yttranden

### **1. Den transatlantiska säkerhetsgemenskapen, punkt 2 (fp)**

Allan Widman (fp) anför:

Folkpartiet står vare sig i riksdag eller i regering bakom fyrpartiuppgörelsen om säkerhetspolitiken från 2002. Den uppgörelsen är i dag överspelad, både av utvecklingen i vår omvärld och av den förändrade svenska säkerhetspolitiken.

Sverige har i dag ett nära samarbete med den transatlantiska säkerhetsgemenskapen.

Den trygghet som följer av ett medlemskap saknas dock, liksom möjligheten att aktivt påverka alliansens utveckling. Även insynen i och tillgången till Natos processer och system blir begränsad.

Under mycket lång tid har Sveriges säkerhet byggts på ett tänkt och planerat stöd från Nato. Förr eller senare måste vi erkänna att ett litet land som Sverige alltid kommer att behöva stöd från många och goda vänner. Det kalla kriget må vara slut, men de geopolitiska tyngdlagarna består.

Tron på att ett nordiskt samarbete kan utgöra ett självständigt, säkerhetspolitiskt alternativ saknar förankring i verkligheten. De nordiska länderna kan inte ensamma generera tillräcklig politisk och militär tyngd. Insikten om detta finns hos våra närmaste grannar. De har alla sin grundläggande säkerhetspolitiska förankring i ett faktiskt eller tilltänkt medlemskap i Nato.

I avsaknad av en tydlig svensk vilja att ansluta till försvarsalliansen Nato blir ett nordiskt samarbete utan verkligt djup och förtroende. Som ickemedlem kommer Sverige inte heller att kunna spela den centrala roll för ett regionalt samarbete som vore både naturligt och eftersträvansvärd.

Samarbete skapar förutsättningar för ett mer kostnadseffektivt och därmed starkare försvar. Samtidigt är samarbete också en viktig väg för att utveckla säkerhet. Inte minst av sistnämnda skäl bör det svensk-nordiska samarbetet fullt ut inkludera Estland, Lettland och Litauen. Dessa länders geografiska läge och förflutna gör dem mer utsatta för den osäkerhet som präglar Rysslands politiska utveckling – en utsatthet som även påverkar oss.

### **2. Personalförsörjning, punkt 7 (mp)**

Peter Rådberg (mp) anför:

Regeringens personalförsörjningssystem innebär en förändring vars konsekvenser är svåra att överblicka. Försvarsmakten har redovisat ett stort antal osäkerheter och svårigheter och ekonomin är framräknad utifrån en rad förutsättningar som är orealistiska, bl.a. inom lagstiftningsområdet med 200 lagar och förordningar som berörs.

Ett utredningsarbete om Försvarsmaktens framtida rekrytering pågår i skrivande stund i den parlamentariska Pliktutredningen. Regeringen har aviserat en särproposition om personalförsörjningen till hösten 2009. Miljöpartiet vill fortsätta att delta aktivt och konstruktivt i detta utredningsarbete, varför vi i denna motion inte går in i detalj på hur vi ser på hela kedjan från mönstring till anställning.

Miljöpartiet vill dock i detta sammanhang framhålla några grundläggande ingångsvärden. Dels anser Miljöpartiet sedan lång tid att rekrytering till det militära försvaret ska vara frivillig, dels bör antalet heltidsanställda soldater vara betydligt färre än vad regeringen presenterat. I stället bör den allra största delen av insatsorganisationen bemannas med frivilliga, kontrakterade soldater. Dessa förband ska vara färdigutbildade och inom angiven beredskapstid vara redo för insats. Utöver att tillse ett inflöde av civil kompetens och kunskap till försvaret, innebär detta kraftigt minskade kostnader relativt regeringens förslag med ett större antal heltidsanställda soldater.

## BILAGA 1

# Förteckning över behandlade förslag

## Propositionen

### *Proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar:*

1. Riksdagen godkänner att målet för politikområdet Försvar upphör att gälla vid utgången av 2009 (avsnitt 5.1).
2. Riksdagen godkänner det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2010 (avsnitt 5.1).
3. Riksdagen godkänner att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2009 (avsnitt 5.3).
4. Riksdagen godkänner regeringens förslag till Försvarsmaktens operativa förmåga fr.o.m. 2010 (avsnitt 5.3).
5. Riksdagen godkänner inriktningen för insatsorganisationens utformning 2014 (avsnitt 6.1).

## Följdmotionerna

### *2008/09:Fö3 av Leif Pettersson m.fl. (s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det svenska försvarets uppgift och om militär alliansfrihet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den allmänna värnplikten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om subarktisk förmåga hos det svenska försvaret.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning av soldater till det svenska försvaret.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Garnison Nord.

### *2008/09:Fö4 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):*

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om säkerhetspolitisk inriktning och Sveriges militära alliansfrihet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarspolitisk inriktning.



4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka volymen av hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna i förhållande till regeringen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett eget budgetanslag för hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att föra över viss kompetens från Försvarsmakten till Försvarsdepartementet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatsorganisationens utformning och utveckling.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en handlingsplan för en jämnare könsfördelning inom Försvarsmakten.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om plikten.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om personalförsörjningen i övrigt.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarsindustri, forskning och utveckling.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att behålla anslag 1:10 till frivilliga försvarsorganisationer.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om civil-militär samverkan.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändrad myndighet för export.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomisk styrning.

*2008/09:Fö5 av Anders Karlsson m.fl. (s):*

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om säkerhetspolitisk inriktning och Sveriges militära alliansfrihet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte undergräva arbetsrätten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarspolitisk inriktning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ökad ambition i förhållande till regeringens förslag avseende hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om separat budgetanslag för hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram ett förslag till att föra över viss kompetens från Försvarsmakten till Försvarsdepartementet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatsorganisationens utformning och utveckling.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett stabilt personalförsörjningssystem.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om objektsramsredovisning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarsindustri, forskning och utveckling.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att behålla anslag 1:10 till frivilliga försvarsorganisationer.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om civil-militär samverkan.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvinnors situation och påverkan i konflikter.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om höjda miljökrav på försvarsområdet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomisk styrning.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om besparing inom utgiftsområdet.

*2008/09:Fö6 av Peter Rådberg m.fl. (mp):*

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om säkerhetspolitisk inriktning och Sveriges militära alliansfrihet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vapenexport.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om materielförsörjningsprocessen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarspolitisk inriktning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatsorganisationens utformning och utveckling.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att föra över viss kompetens från Försvarsmakten till Försvarsdepartementet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om personalförsörjningen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om FN:s resolutioner 1325 och 1820.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att behålla anslag 1:10 till frivilliga försvarsorganisationer.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om civil-militär samverkan.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomisk styrning.

## Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

### *2007/08:Fö205 av Göran Pettersson (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Försvarsmakten i uppdrag att inom ramen för 2008 års perspektivstudier redovisa konsekvenserna för Försvarsmakten av en svensk Natoanslutning.

### *2007/08:Fö261 av Anders Karlsson m.fl. (s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att försvaret av vårt land är mer än Försvarsmakten.

### *2007/08:Fö265 av Peter Rådberg m.fl. (mp):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge direktiv till Försvarsmakten att anpassa försvaret efter den hotbild och den efterfrågan på internationella åtgärderna som finns i dag och utifrån den göra tydliga prioriteringar.

## Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

### *2008/09:Fi270 av Mona Sahlin m.fl. (s):*

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskt huvudmannaskap för NBG 2011.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Försvarsmaktens internationella insatser.

*2008/09:U256 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):*

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ansvariga personer för handlingsplanen bör utses och att resurser omfördelas för detta.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör sätta upp mål och delmål för att nå siffran minst 40 % kvinnor i Försvarsmakten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att relevanta myndigheter bör upprätta egna handlingsplaner för att implementera FN:s resolution 1325.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla berörda myndigheter ska ha en omfattande utbildning avseende genusperspektiv på säkerhet samt sexualiserat våld för personal i internationella insatser.

*2008/09:Fö202 av Eva Flyborg (fp):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvaret av Göteborg och Västsverige.

*2008/09:Fö204 av Lars Ohly m.fl. (v):*

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör avsäga sig ett deltagande i NBG en andra beredskapsperiod år 2011.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör lämna EDA.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör tacka nej till erbjudandet att delta i Nato Response Force.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska lämna Partnership For Peace.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Nato inte ska tillåtas öva på svensk mark eller vatten.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör säga upp SAC-avtalet.

*2008/09:Fö207 av Katarina Brännström (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte skrota de äldre modellerna av försvarets räddningshelikoptrar förrän de nya modellerna är levererade och i bruk.

*2008/09:Fö210 av Malin Löfsjögård (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheterna för personer med laseropererade ögon att kunna söka till Försvarsmaktens stridspilotutbildning.

*2008/09:Fö212 av Björn Leivik (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkan kring underhåll av försvarsmateriel.

*2008/09:Fö213 av Björn Leivik (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en europeisk samverkan kring försvaret av Nordeuropa.

*2008/09:Fö214 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett svenskt yrkesförsvaret.

*2008/09:Fö219 av Lars Wegedal (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om upplåtelse av försvarets mark för idrottslig verksamhet.

*2008/09:Fö220 av Lars Tysklind och Ulf Nilsson (båda fp):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskt deltagande i ett multinationellt lufttankingssamarbete.

*2008/09:Fö221 av Cecilia Wikström i Uppsala och Mikael Oscarsson (fp, kd):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätthålla flyg- och landningskapacitet vid F 16 i Uppsala.

*2008/09:Fö224 av Jasenko Omanovic och Susanne Eberstein (båda s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förändringar i Försvarsmaktens personalansvarsnämnd.

*2008/09:Fö226 av Carina Hägg m.fl. (s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Eksjö garnison.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i nuvarande läge bör inte någon nedläggning eller flytt av verksamheten i Eksjö vara aktuell.

*2008/09:Fö228 av Eva Flyborg (fp):*

Riksdagen beslutar att ge Riksrevisionen i uppdrag att genomlys försvarsbeslutet 2004.

*2008/09:Fö230 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur de nationella skyddsstyrkorna, hemvärnet, ska finansieras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur försöksverksamheten med direktutbildning ska utvecklas och permanentas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rekryteringen till nationella skyddsstyrkorna ska vara könsneutral med målet att de ska bestå av minst 40 % kvinnor.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge de nationella skyddsstyrkorna, hemvärnet, i uppdrag att genomföra kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar samt med organisationens anställda.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en parlamentarisk utredning bör tillsättas med uppdrag att utreda samt ge förslag till de nationella skyddsstyrkornas uppdrag och verksamhet i framtiden.

*2008/09:Fö234 av Eva Sonidsson och Agneta Lundberg (båda s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Tjärnmyrans skjutfält i Sollefteå.

*2008/09:Fö237 av Sven Bergström och Gunvor G Ericson (c, mp):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det angelägna i samarbete kring markfrågor mellan Försvarsmakten och idrottsrörelsen.

*2008/09:Fö238 av Jan Ericson (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att beslut om Försvarsmaktens enheter bör fattas på strikt försvarsmässiga grunder.

*2008/09:Fö239 av Thomas Strand (s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av en levande kultur- och landsbygd i anslutning till Skillingaryds skjutfält.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rollfördelningen mellan Försvarsmakten och Fortifikationsverket bör tydliggöras med tanke på arbetet med att utveckla en levande landsbygd runt Skillingaryds skjutfält.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bullerzoner bör bli föremål för en översyn så att dessa zoner inte hämmar utvecklingen av en levande landsbygd.

*2008/09:Fö242 av Eva Selin Lindgren och Åke Sandström (båda c):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka den civil-militära samordningsstrukturen i Sveriges regioner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla och modernisera Hemvärnet i hela landet genom utbildningsåtgärder och adekvat lönesättning för hemvärnspersonal.

*2008/09:Fö243 av Hans Wallmark (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ersättning och stöd till den som skadas i utlandstjänst.

*2008/09:Fö244 av Hans Wallmark (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av gällande ordning med Försvarets materielverk (FMV).

*2008/09:Fö245 av Oskar Öholm (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samordning av Försvarets prov- och testverksamhet.

*2008/09:Fö246 av Peter Hultqvist och Anneli Särnblad (båda s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en högre grad av svensk militär närvaro på Gotland.

*2008/09:Fö249 av Monica Green m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta vara på kunskapen på regementena och i militärverksamheten i Sätenäs, Skövde och Karlsborg.

*2008/09:Fö251 av Peter Hultqvist och Marita Ulvskog (båda s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att hemvärnet dels har en rikstäckande organisation, dels kan utgöra ett stöd för det civila samhällets krisberedskap.

*2008/09:Fö253 av Eva Sonidsson och Hans Stenberg (båda s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hundavelsstationen i Sollefteå.

*2008/09:Fö254 av Jan Björkman och Kerstin Haglö (båda s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hemvärnet och civildförsvaret.

*2008/09:Fö255 av Johan Löfstrand m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om färdigställande av anläggningen för strid i bebyggelse på Markstridsskolan P 4:s övnings- och skjutfält i Kvarn.

*2008/09:Fö259 av Björn Leivik (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbandssätta och vidareutveckla RBS 23 Bamse.

*2008/09:Fö264 av Krister Hammarbergh (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i regleringsbrev för Försvarmakten tydliggör att riksdagens beslut gällande test- och övningsverksamhet i subarktisk miljö snarast verkställs.

*2008/09:Fö266 av Lars Hjalmered och Anders Hansson (båda m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en fortsatt omstöpning av Försvarmaktens logistik genom en större inblandning av externa aktörer.

*2008/09:Fö272 av Kerstin Haglö och Jan Björkman (båda s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om långsiktiga och hållbara regler för försvarsindustrin.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den svenska försvarsindustrins specialistkompetens.

*2008/09:Fö273 av Birgitta Eriksson (s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Försvarmakten måste ha en beredskap för att kunna hantera svenska soldaters möjliga traumatiska upplevelser från utlandstjänst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödet till veteransoldater med traumatiska upplevelser från tidigare utlandstjänst ständigt måste utvecklas.



*2008/09:Fö274 av Bengt-Anders Johansson m.fl. (m, c, fp, kd):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökat behov av nordiskt samarbete gällande ammunitionsröjning.

*2008/09:Fö275 av Peter Rådberg m.fl. (mp):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Försvarsmakten inte ska lägga ned resurser på att stödja enskilda företag.

*2008/09:Fö281 av Mats G Nilsson (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en försvarspolitisk beredning för samverkan med Nato.

*2008/09:Fö291 av Staffan Anger och Betty Malmberg (båda m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över behovet av en svensk övervakningssatellit för försvars- och säkerhetsändamål.

*2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att försvaret av vårt land är mer än Försvarsmakten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att satsa för att ställa om.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bibehålla samma nivå som i dag på fredsfrämjande insatser.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om färre men längre fredsfrämjande insatser för att göra verklig skillnad.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen på EU-nivå bör lyfta upp frågan om en utvärdering och förändring av battlegroup-konceptet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige endast ska ställa upp med ett mindre bidrag till Nordic Battlegroup 2011.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om implementering och formalisering av arbetet med resolution 1325.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att soldaterna som åker ut på internationell tjänst ska kunna ställa krav på fullgott skydd, bästa materiel och kunskap samt professionellt stöd vid hemkomsten.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarsmateriel och forskning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en årlig uppföljning av hur miljöarbetet fortskrider inom försvarssektorsområdet samt en förnyad nordisk Agenda 21 på försvarsområdet.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om minskad försvarsbyråkrati.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en gemensam myndighet.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en rationell planeringsprocess på Försvarsmaktens högkvarter.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska andelen officerare.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fullmaktsofficerarnas skyldigheter som bättre ska tas till vara i den fortsatta omställningsprocessen.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett rationellt utnyttjande av grundorganisationen.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en effektiv hantering av fastigheter och mark.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en sammanhållen och effektiv logistikprocess.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda civila myndigheters möjlighet att överta uppgifter från Försvarsmakten.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om högre effekt i vårt bidrag till fred och säkerhet.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värnpliktssystemets vikt för ett folkligt försvar.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Försvarsmaktens personal ska spegla samhället vad gäller etnicitet, religion, sexuell läggning och kön.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ersättningen för hemvärnssoldater.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella skyddsstyrkor.

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utvecklad hjälp för soldater som behöver stöd efter utlandsmission.

*2008/09:Fö295 av Peter Rådberg m.fl. (mp):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge direktiv till Försvarsmakten att anpassa försvaret efter den hotbild och den efterfrågan på internationella åtaganden som finns i dag, och utifrån den göra tydliga prioriteringar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kontraktsanställning av soldater på längre tid, för att säkerställa den prioriterade internationella insatsförmågan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta ett Försvars-Securum.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ambitionsnivån med 2 000 män och kvinnor i internationell tjänst.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arméns grundorganisation koncentreras till sex förband.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om frivillig mönstring för kvinnor och män.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska antalet JAS-plan i aktiv tjänst från 100 till knappt 70 och antalet flygflottiljer från i dag 3 till 2.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att på sikt avveckla ubåtsvapnet helt.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att koncentrera de marina stridskrafterna till en huvudbas.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett kostnadseffektivt försvar som kostar ca 10 miljarder kronor mindre än dagens och samtidigt uppfyller riksdagens ambition om internationella åtaganden.

BILAGA 2Utrikesutskottets yttrande  
2008/09:UU4y

## Ett användbart försvar

## Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har vid ett sammanträde den 2 april 2009 beslutat att bereda utrikesutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar och eventuella motioner.

Utskottet väljer att i det följande yttra sig över propositionen utifrån de aspekter som har direkt anknytning till utskottets beredningsområde samt motionerna 2008/09:Fö5 (s) yrkande 2, 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 2, 2008/09:Fö4 (v) yrkande 2, 2008/09:Fö3 (s) yrkande 1, 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 9, 2008/09:Fö5 (s) yrkande 14, 2008/09:Fö5 (s) yrkande 13, 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 11, 2008/09:Fö4 (v) yrkande 13, 2008/09:Fö4 (v) yrkande 14 samt 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 3.

## Ärendet och dess beredning

Till grund för regeringens proposition ligger bl.a. Försvarsberedningens säkerhets- och försvarspolitiska rapporter Säkerhet i samverkan (Ds 2007:46) i december 2007 och Försvar i användning (Ds 2008:48) i juni 2008. Försvarsberedningen ansåg det rimligt att öka användbarheten, tillgängligheten och flexibiliteten hos Försvarsmakten genom bl.a. delvis förändrade uppgifter och krav på operativ förmåga i olika avseenden, en ny indelning av insatsorganisationen, förändringar inom personal och materielförsörjningsprocesserna och en förändrad myndighetsstruktur. Med anledning av händelserna i Georgien i augusti 2008 genomförde Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) en fördjupad analys. Slutsatserna av denna analys föredrogs för riksdagen (försvarsutskottet) den 16 december 2008.

# Utskottet

## Motionerna

I kommittémotion 2008/09:Fö5 (s) yrkande 2 beklagar Socialdemokraterna att regeringen har brutit en lång svensk tradition av att sträva efter blocköverskridande överenskommelser inom säkerhets- och försvarspolitiken. Socialdemokraterna finner det även anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte ens nämner Sveriges militära alliansfrihet.

I kommittémotion 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 2 kräver Miljöpartiet att Sverige ska förbli militärt alliansfritt. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato. Miljöpartiet säger också nej till svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force, (NRF).

I kommittémotion 2008/09:Fö4 (v) yrkande 2 kräver Vänsterpartiet att Sverige ska vara militärt alliansfritt. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato.

I den enskilda motionen 2008/09:Fö3 (s) yrkande 1 kräver motionärerna att det svenska försvaret måste bygga på fortsatt militär alliansfrihet. Detta har sedan länge varit utgångspunkten för svensk säkerhets- och försvarspolitik och ska så vara även i fortsättningen.

I kommittémotion 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 9 kräver Miljöpartiet att Sverige såväl nationellt som internationellt ska agera för att förbättra arbetet med FN:s resolutioner 1325 och 1820.

I kommittémotion 2008/09:Fö5 (s) yrkande 14 anför Socialdemokraterna att det oftast, saknas ett genusperspektiv, i arbetet med mänsklig säkerhet. Detta perspektiv behövs för att man ska kunna se skillnader i mäns och kvinnors säkerhetsbehov. Oftast är det kvinnors situation som osynliggjorts. Kvinnor och barn är de som drabbas hårdast i en konflikt. Det är viktigt, anser Socialdemokraterna vidare, att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolutioner 1325 och 1820.

I kommittémotion 2008/09:Fö5 (s) yrkande 13 kräver Socialdemokraterna att den civil-militära samverkan inför och under internationella insatser måste stärkas. Socialdemokraterna är positivt inställda till samordning och strategisk styrning för att olika typer av insatser ska kunna öka varandras verkningsgrad. Frågan är emellertid komplex och grannlaga. Till exempel är det viktigt att samordningen inte sker på ett sådant sätt att den riskerar de civila insatsernas opartiskhet eller leder till att bistånd snarare kanaliseras till områden med truppinsatser än till områden med störst civila behov.

I kommittémotion 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 11 kräver Miljöpartiet att den civil-militära samverkan inför och under internationella insatser måste stärkas. Internationella insatser bör, anför Miljöpartiet vidare, beredas i en

integrerad civil-militär planeringsprocess från policyskapande, planering, övning, utbildning, genomförande av insatser och utvärdering till kunskapsåterföring.

I kommittémotion 2008/09:Fö4 (v) yrkande 13 understryker Vänsterpartiet vikten av att civila och militära insatser hålls separerade när det gäller personal, materiel och ekonomiska resurser. Vänsterpartiet vill vidare betona att civil-militär samverkan först och främst måste utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen.

I kommittémotion 2008/09:Fö4 (v) yrkande 14 kräver Vänsterpartiet att myndigheternas exportstöd bör sammanföras till en separat myndighet under Utrikesdepartementet där övrig exportfrämjande verksamhet bedrivs. Försvarsområdet bör heller inte bära kostnaderna för exportstöd.

I kommittémotion 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 3 kräver Miljöpartiet att regeringen inte ska verka för direktutveckling av krigsmateriel för export.

## Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis understryka att utmaningarna och hoten mot målen för vår säkerhet är föränderliga, gränslösa och komplexa. Vissa av dessa utmaningar och hot är svåra att förutse och kan uppstå plötsligt, medan andra successivt växer fram. Detta gäller både för utvecklingen i närområdet och för konfliktområden längre bort. Ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Kriser eller incidenter som även inbegriper militära maktmedel kan dock inte uteslutas i vår region, och på längre sikt kan militära angreppshot likväl aldrig uteslutas.

Sveriges säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra länder med gemensamma demokratiska värderingar. Sveriges säkerhet stärks genom förtroendeskapande åtgärder, gemensam krishantering samt aktiva och trovärdiga bidrag till den nordiska, europeiska och globala säkerheten.

Utskottet delar regeringens ståndpunkt att EU intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Sambandet mellan vår säkerhetspolitik och vår europapolitik är uppenbart. Sveriges säkerhet stärks genom europeisk integration. Europeiska unionens nya fördrag (Lissabonfördraget) skulle innebära att medlemsländerna tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet. Sverige har ratificerat Lissabonfördraget, inklusive artikel 42:7 i Fördraget om Europeiska unionen, och solidaritetsklausulen, artikel 222 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Utskottet vill i sammanhanget erinra om innehållet i artikel 42:7 i Fördraget om Europeiska unionen:

Om en medlemsstat skulle utsättas för ett väpnat angrepp på sitt territorium, är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ge den medlemsstaten stöd och bistånd med alla till buds stående medel i enlighet med artikel 51 i Förenta nationernas stadga. Detta ska inte påverka den särskilda karaktären hos vissa medlemsstaters säkerhets- och försvarspolitik.

Sverige är militärt alliansfritt. Hot mot freden och vår säkerhet kan bäst avvärjas i gemenskap och samverkan med andra länder. Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast ett land. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige ska därför kunna såväl ge som ta emot militärt stöd.

Det är Sverige självt som definierar den närmare innebörden av den militära alliansfriheten.

Den mångfald av säkerhetspolitiska instrument som EU har till sitt förfogande gör det möjligt att omsätta unionens ekonomiska tyngd i politisk handlingskraft. Unionens förmåga att kunna integrera olika typer av civila och militära instrument skapar goda förutsättningar för att kunna hantera dagens konflikter och lägger grunden för unionens aktiva utrikes- och säkerhetspolitik. Ett genomförande av Lissabonfördraget skulle öka förutsättningarna för EU att bedriva en mer samlad och slagkraftig utrikes- och säkerhetspolitik med alla de verktyg som står till förfogande. Europeiska rådet har uppmärksammat behovet av att, med särskilt fokus på förmågutveckling inom ramen för den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken (ESFP), fortsätta utveckla EU som global aktör.

Parallellt med den militära krishanteringsförmågan har även den civila krishanteringsförmågan snabbt utvecklats, och flera civila EU-insatser genomförs i dag bl.a. i Kosovo och i Georgien. Utvecklingen på den civila sidan omfattar såväl polisinsatser som insatser med rättsexperter. EU har också utvecklat förmågan att med kort varsel genomföra civila insatser. Behovet av nära samordning mellan civila och militära instrument har blivit tydligt. Inom EU har flera initiativ tagits för att åstadkomma en mer effektiv civil-militär samverkan under planeringen och genomförandet av insatser. En utvecklad samordning mellan civila och militära krishanteringsinsatser och internationellt utvecklingssamarbete är också av betydelse för att EU ska kunna agera effektivt i förebyggande syfte samt under och efter en konflikt. I takt med att EU:s krishanteringsförmåga har utvecklats har samarbetet med andra organisationer på krishanteringsområdet blivit allt viktigare.

Samarbetet mellan EU och FN är av central betydelse. EU:s militära insatser har hitintills genomförts med stöd av mandat från FN:s säkerhetsråd. Utskottet noterar att i EU-fördraget artikel 11 (bestämmelser om en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik) fastslås följande:

Unionen skall fastställa och genomföra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik som omfattar alla områden inom utrikes- och säkerhetspolitiken och som skall [bl.a.] ha som mål att bevara freden och stärka den internationella säkerheten i enlighet med grundsatserna i Förenta nationernas stadga samt i enlighet med principerna i Helsingforsavtalets slutakt och målen i Parisstadgan, inbegripet de som gäller yttre gränser.

FN har, genom Säkerhetsrådet, huvudansvaret för att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Utskottet delar regeringens uppfattning att Sveriges engagemang i fredsfrämjande insatser under EU:s, FN:s och Natos ledning bör fortsätta att öka. Ett fortsatt deltagande i den utbildnings- och övningsverksamhet som sker inom ramen för EU och Nato eller genom andra bi- och multilaterala verksamheter är av vikt för att utveckla vår operativa insatsförmåga.

För närvarande genomförs ett tjugotal fredsbevarande insatser med FN-mandat med över 140 000 militärer, poliser och civila från 119 bidragande länder. Det har skett en dramatisk ökning av antalet personer i FN-ledda fredsfrämjande insatser under de senaste tio åren. Parallellt med denna kvantitativa utveckling har insatserna blivit mer komplexa och krävande. Detta ställer höga krav på FN bl.a. vad gäller ledning av insatserna. Det pågår ett arbete för att stärka FN:s förmåga att genomföra fredsfrämjande insatser. Västländerna bidrar i allt mindre utsträckning till FN:s fredsbevarande insatser, vilket bl.a. resulterat i en brist på kvalificerade förmågor. Denna brist påverkar FN:s förmåga till krishantering. FN har vidare en ambition att skapa en snabbinsatsförmåga för att kunna förstärka pågående insatser. Utvecklingen mot s.k. multifunktionella insatser med bredare mandat har fortsatt. Flera av FN:s fredsfrämjande insatser inkluderar nu både traditionella säkerhetsskapande åtgärder och långsiktig återuppbyggnad såsom avväpning, demobilisering och återintegrering (DDR) och säkerhetssektorreform (SSR). En viktig aspekt är också insatsernas arbete med FN:s säkerhetsråds resolutioner 1325 (2000) och 1820 (2008) om kvinnor i väpnade konflikter, vilka får en utförligare behandling nedan.

Den nya amerikanska administrationen under president Barack Obama innebär ett nytt politiskt ledarskap, med ökat fokus på partnerskap och multilateralt samarbete, som redan har fått konsekvenser för USA:s relationer till omvärlden. Ett ökat amerikanskt engagemang i FN och Nato samt i förhållande till EU, inklusive samordningen mellan organisationerna, är av betydelse. Ur ett europeiskt perspektiv är det viktigt att USA är fortsatt engagerat i Europa. Detta grundar sig på insikten om att många globala och regionala utmaningar enbart kan bemötas om Europa och USA agerar tillsammans. Behovet av ett starkt och fungerande transatlantiskt samarbete aktualiseras inom ett stort antal frågor som bl.a. icke-spridning av massförstörelsevapen, inklusive frågan om Irans nukleära ambitioner, stärkandet av det multilaterala systemet och respekten för demokrati, de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt samt frågor som rör klimatet och hur en global hållbar utveckling bör främjas.

Eftersom FN är den organisation som bär den ojämförligt största bördan av fredsfrämjande insatser är det av avgörande vikt att upprätthålla organisationens förmåga och trovärdighet. Regeringen anser därför att Sverige bör fortsätta bidra till att stärka FN:s freds- och säkerhetsfrämjande insatser bl.a. genom att fortsätta att bidra militärt till FN-ledda insatser och



insatser med FN-mandat. Genom att utveckla vår krishanteringsförmåga tillsammans med andra skapar vi användbara och efterfrågade resurser som bidrar till att uppnå målen för vår säkerhet i dag och i framtiden.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det är viktigt att bidra till de insatser som EU och Nato genomför på FN:s uppdrag. Sveriges engagemang i internationella insatser ska vara långsiktigt. Vidare bör Sverige överväga ett deltagande i de samarbeten som utvecklas för att förbättra den gemensamma krishanteringsförmågan.

Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration samt för internationell krishantering. Nato är i dag den organisation som har den mest utvecklade förmågan för ledning och genomförande av krävande militära krishanteringsinsatser. Natos partnerländer, alltså även Sverige, har sedan 2006 också möjlighet att delta i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force (NRF). Förband från partnerländer som uppfyller samma kvalitetskrav som de som gäller för Natoförband kan anmälas som supplementära bidrag till styrkan. Att anmäla supplementära resurser till NRF:s styrkeregister är ett nationellt beslut. Utskottet konstaterar att regeringen avvaktar när det gäller Natos erbjudande om partnerländers deltagande i snabbinsatsstyrkan NRF mot bakgrund av utvärderingen av konceptet som äger rum inom Nato självt.

Även relationen mellan EU och Nato är av stor betydelse. Utskottet beklagar att EU-Nato-relationen för närvarande präglas av låsningar, främst relaterade till Turkiet-Cypern-konflikten. Som ett resultat av dessa låsningar försvåras ett effektivt informationsutbyte och samarbete mellan de båda organisationerna såväl på strategisk nivå som vid genomförandet av insatser.

Utskottet delar regeringens vilja till ett fördjupat samarbete med de nordiska länderna. Detta stärker våra möjligheter att främja gemensamma intressen och bidra till säkerhet och stabilitet såväl globalt och i Europa, som i vårt närområde och på vårt eget territorium. Samarbetet syftar till att främja rationalitet och effektivitet samt till att bejaka de positiva synergieffekter som en förstärkt samverkan mellan de nordiska försvarsmyndigheterna kan ge.

Utskottet står vidare bakom regeringens arbete för ett förstärkt Östersjö-samarbete. Östersjön kantas av länder som är medlemmar i EU eller Nato, med undantag av Ryssland. Östersjön är ett hav där samarbete är normen, och ett i princip heltäckande samarbete finns etablerat inom de flesta maritima civila ansvarsområdena.

Utskottet delar även regeringens ståndpunkt att målen för vår säkerhet uppnås genom hävdandet av Sveriges suveränitet, värnandet av suveräna rättigheter och nationella intressen i övrigt, förebyggandet och hanterandet av konflikter och krig samt skyddandet av samhället och dess funktionalitet. Sverige ska kunna bidra med militärt stöd vid kris- och konfliktsituationer till ett annat medlemsland i EU eller nordiskt land. Vi ska kunna

hjälpa varandra med relevant förmåga i händelse av olyckor, kriser eller konflikter. Sverige ska mot bakgrund av detta både ha förmåga att ta emot och ge militärt stöd.

Vad gäller det motionsvis väckta kravet på att Sverige ska agera både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med *FN:s resolutioner 1325 och 1820*, vill utskottet anföra följande:

Utskottet vill inledningsvis erinra om att den av FN:s säkerhetsråd antagna resolution 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet, syftar till att stärka kvinnor och deras roll i kris- och konfliktområden. Resolutionen tar fasta på kvinnans utsatthet under och efter krig och har som utgångspunkt att krig drabbar män och kvinnor olika, något som fordrar ett vidgat och mer nyanserat arbetssätt från omvärlden vid fredsfrämjande insatser.

I arbetet med resolution 1325 utgör FN:s säkerhetsrådsresolution 1820 (2008) om sexuellt våld i väpnade konflikter en fördjupning och ett förtydligande av skyddsaspekten i resolution 1325. Att kvinnor och flickor skyddas, inte minst från sexuellt våld, möjliggör för fler kvinnor att delta aktivt i fredsprocesser och i konfliktförebyggande arbete.

Utskottet vill inskräpa betydelsen av att FN:s säkerhetsrådsresolutioner 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet, 1820 (2008) om sexuellt våld i väpnade konflikter, liksom 1612 (2005) om barn i väpnade konflikter genomsyrar all verksamhet inom ramarna för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande och säkerhetshöjande insatser. Dessa resolutioner ska utan undantag utgöra självklara fundament i de internationella insatser där Sverige lämnar ett bidrag.

Utskottet anser att de nämnda resolutionerna är av stor vikt för det internationella samfundets förmåga att lämna ett konkret bidrag i samband med det freds- och försoningsarbete och sedermera statsbyggande som under goda omständigheter kan komma att bedrivas efter en avslutad väpnad konflikt. Det är särskilt viktigt, anser utskottet, att uppmärksamma kvinnors roll som aktörer i försoningsprocesser, fredsförhandlingar och sedermera statsbyggande.

Därutöver är det utskottets uppfattning att svensk militär personal som deltar i internationella insatser kan bidra till att kunskapen om de nämnda resolutionerna vinner spridning också bland övriga deltagande länders militära enheter. Denna aspekt är värd att understryka.

Utskottet vill även understryka vikten av att propositioner och skrivelser som behandlar Sveriges internationella insatser, vid sidan av uppgifter om de fredsfrämjande insatsernas folkrättsliga mandat, frågor rörande finansiering för de svenska bidragen och personalramar för eventuella förstärknings- och evakueringsinsatser, även innehåller relevanta uppgifter om tillämpningen av säkerhetsrådets resolutioner 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet, 1820 (2008) om sexuellt våld i väpnade konflikter samt 1612 (2005) om barn i väpnade konflikter m.m. Det är angeläget, anser utskottet, att det viktiga arbetet med att integrera dessa resolutioner i all verksamhet som bedrivs inom internationella fredsfrämjande insatser, fort-

satt uppmärksammas och prioriteras. Det är också angeläget att regeringen regelbundet följer upp och utvärderar tillämpningen av dessa resolutioner i de internationella insatser där Sverige deltar.

I ett antal yrkanden framförs krav på en åtskillnad mellan *civila och militära insatser*. Utskottet vill med anledning av dessa yrkanden anföra följande:

Frågan rörande civilt och militärt agerande var föremål för behandling i det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2007/08: UFöU4 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet. Utskottet ställde sig här bakom regeringens ståndpunkt att svenska freds- och säkerhetsfrämjande insatser ska utformas så att de utgör en integrerad och samlad del av den svenska politiken gentemot det aktuella landet eller regionen, liksom att de svenska bidragen bör utformas med både militära och civila delar i de insatser där det är efterfrågat och möjligt.<sup>1</sup> Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet anförde bl.a. följande:

Utskottet anser att alla politikområden som berörs av freds- och säkerhetsbefrämjande insatser ska bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Även målsättningen att utforma insatserna som en integrerad och samlad del av svensk politik har utskottets stöd. Likaså behöver de civila och militära delarna i insatserna samordnas. Att möjligheterna till och behovet av integration varierar från fall till fall och att samordningen måste utgå från de internationella åtaganden som gjorts, t.ex. vad avser biståndsfrågor (OECD/DAC:s regler, Parisagendan m.m.), är självklart. De möjligheter till synergier som finns mellan bistånds- och utvecklingsåtgärder, diplomati, politik samt militär närvaro måste alltid tillvaratas. I skrivelsen fastslås att det finns en rad politiska instrument för att bidra till fred och säkerhet. Konfliktförebyggande åtgärder, medlingsinsatser, dialog, sanktioner och återuppbygg-nadsinsatser är alla områden där Sverige agerar aktivt för att förhindra och stävja konflikter och skapa förutsättningar för varaktig fred.

Utrikesskottet har ingen annan uppfattning.

Vad gäller det motionsvis framförda kravet på att myndigheternas exportstöd bör sammanföras till en separat myndighet under Utrikesdepartementet där övrig exportfrämjande verksamhet bedrivs samt kravet på att regeringen inte ska verka för direktutveckling av krigsmateriel för export vill utskottet anföra följande:

Utskottet konstaterar att Försvarsberedningen i sin rapport *Försvar i användning* (Ds 2008:48) tar upp frågan om försvarsmyndigheternas exportstöd. Utskottet noterar att det inom Regeringskansliet pågår ett arbete, bl.a. som en del av Stödutredningen, med att se över den exportfrämjande verksamheten och hur den kan organiseras. Mot denna bakgrund anser utskottet att motion 2008/09:Fö4 (v) yrkande 14 kan avstyrkas.

Utskottet delar regeringens ståndpunkt att det militära försvaret behöver modern försvarsmateriel som är kostnadseffektiv ur ett livscykelperspektiv. Ett medel för detta är att fortsätta stödja exporten av såväl försvarsproduk-

<sup>1</sup> Se skr. 2007/08:51, bet. 2007/08:UFöU4 *Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*.

ter som militär teknologi för civil tillämpning. Med exportstöd avses här de insatser som bl.a. myndigheterna gör för att stödja företagens exportansträngningar i form av t.ex. deltagande vid besök, resor och demonstrationer för intressenter och potentiella kunder. I det fall regeringen har fattat eller kommer att fatta beslut om utveckling av försvarsmateriel bör exportstöd genomföras. En grundläggande utgångspunkt för statens exportstöd är att exporten godkänns av den ansvariga exportkontrollmyndigheten. Exportmöjligheterna kan också beaktas och lyftas fram vid deltagande i olika internationella forum t.ex. inom ramen för den Europeiska försvarsbyrån (EDA) samt inom Framework Agreement/Letter of Intent (FA/LOI) och vid andra internationella samarbeten om så bedöms vara resurseffektivt ur ett livscykelperspektiv.

Utskottet konstaterar att en ökad exportandel kan sägas vara nödvändig, ur ett industriellt perspektiv, för att företagen ska kunna vidmakthålla och utveckla sin teknik och kompetens. Hittills har det varit ovanligt att försvarsmateriel eller tjänster exporteras utan att samtidigt beställas av svenska myndigheter. Läget har dock förändrats i och med den utveckling som skett mot ett större utlandsägande av i Sverige verksam försvarsindustri. Denna kan komma att vilja utveckla och producera materiel som inte bedöms komma att användas av Sveriges försvarsmakt. Utskottet delar regeringens syn på denna utveckling.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2008/09:Fö5 (s) yrkande 2, 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 2, 2008/09:Fö4 (v) yrkande 2, 2008/09:Fö3 (s) yrkande 1, 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 9, 2008/09:Fö5 (s) yrkande 14, 2008/09:Fö5 (s) yrkande 13, 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 11, 2008/09:Fö4 (v) yrkande 13 samt 2008/09:Fö6 (mp) yrkande 3 kan avstyrkas.

Stockholm den 7 maj 2009

På utrikesutskottets vägnar

*Göran Lennmarker*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Anne-Marie Pålsson (m), Kent Härstedt (s), Birgitta Ohlsson (fp), Kenneth G Forslund (s), Walburga Habsburg Douglas (m), Kerstin Engle (s), Alf Svensson (kd), Christian Holm (m), Carin Runeson (s), Holger Gustafsson (kd), Mats Sander (m), Kalle Larsson (v), Max Andersson (mp) och Ulrika Carlsson i Skövde (c).

# Avvikande meningar

## 1. Natos snabbinsatsstyrka (NRF) (s)

Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kent Härstedt (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s) och Carin Runeson (s) anför:

I 2008 års utrikespolitiska debatt i riksdagen gav utrikesminister Bildt besked om att Sverige skulle knyta sig allt närmare Nato. Sverige skulle delta i Natos snabbinsatsstyrka NRF och göra detta i nära samarbete med Finland. Vi socialdemokrater sade nej till svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, eftersom vi anser att Försvarsmakten redan har betydande åtaganden samtidigt som försvarsbudgeten är starkt ansträngd.

Det blev en stor debatt kring detta, men utrikesministern vidhöll regeringens ställningstagande och utlovade närmare besked under våren. Våren gick. Finland meddelade att landet vill delta i NRF. Sommaren kom och gick liksom hösten, utan besked. I årets utrikesdeklaration står ingenting om svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, och i skrivelse 2008/09: 137 om samarbetet med Nato meddelar regeringen att man fortsatt avvaktar Natos konceptutvärdering.

Vi socialdemokrater uppskattar att det har funnits förnuftiga krafter i regeringen som har prioriterat rimliga villkor för Försvarsmakten att fullgöra sina uppdrag framför Natoinriktad symbolpolitik. Socialdemokraterna säger fortsatt nej till ett svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka NRF.

## 2. Civila och militära insatser (s)

Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kent Härstedt (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s) och Carin Runeson (s) anför:

Vi socialdemokrater ställer oss bakom en sammanhållen politik gentemot de länder där Sverige är verksamt, där olika komponenter, såväl civila som militära, kan samverka och ömsesidigt stärka möjligheterna att uppfylla politikens mål.

Det finns emellertid ett stort antal komplexa frågor när det gäller civil-militär samverkan som vi anser måste besvaras tydligare än vad som görs i regeringens skrivelse och i utskottets betänkande. Några exempel på sådana frågor som borde ha behandlats presenteras nedan.

- Det finns risk för att de civila insatsernas opartiskhet och integritet ifrågasätts. Det kan äventyra både säkerheten för exempelvis biståndsorganisationernas personal och deras möjligheter att verka.
- Det är svårt att föra samman olika insatsers ledning och struktur både på grund av de stora olikheterna mellan civila och militära strukturer och det faktum att olika insatsers självständighet kan ifrågasättas.

- De civila insatserna är inte heller enhetliga. De kan vara av helt olika karaktär: svenska enskilda organisationer, statliga myndigheter eller multilaterala EU- eller FN-organ. En del insatser är finansierade från Sverige men utförs av andra. Vad eller vilka av dessa tänker sig regeringen ska ingå i den samlade strategin?
- När en nation bedriver ”totalentreprenad” i ett visst område kan problem uppstå. Ett exempel är de spänningar som kan bli följden av att Sverige kanaliserar bistånd för återuppbyggnad till ett område där en svensk trupp är verksam samtidigt som grannområdet där ett annat lands trupp verkar inte får del av sådana resurser. Om dessutom dessa två områden domineras av olika befolkningsgrupper kan problemen bli ännu större.
- Vad ska vara styrande för hur de civila resurserna kanaliseras? Det är inte alls säkert att de största biståndsbehoven finns just där de svenska trupperna är verksamma eller att den typ av bistånd som efterfrågas är något just Sverige är det bäst lämpade landet att bidra med.

### **3. Sveriges militära alliansfrihet, civil-militär samverkan m.m. (v)**

Kalle Larsson (v) anför:

Sverige ska vara militärt alliansfritt och därför ska Sverige inte ansöka om medlemskap i Nato.

Den internationella säkerheten ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. Världen lider i dag ingen brist på militära styrkor och förband, men det finns ett stort underskott på humanitära insatser. FN:s säkerhetsråd har slagit fast att behovet av åtgärder för att förebygga väpnade konflikter är stort. Sverige bör därför stärka sin förmåga att förebygga kriser och för att återuppbygga utsatta områden.

Under de senaste decennierna har förändringarna i vår omvärld varit omvälvande men i huvudsak positiva. För Sverige har det kalla krigets slut inneburit att de allvarligaste hoten mot vår säkerhet försvunnit. Samtidigt har en ny osäkerhet vuxit fram. Globaliseringen förändrar den världsbild vi är vana vid. Nya stormakter tar form. Det militära invasionshotet mot vårt land har ersatts av en mer mångfasetterad hotbild.

Hoten mot Sverige och våra grannländer är svåra att förutsäga, och de är gränslösa och komplexa. De allvarligaste hoten kan ha sin grund i konflikter och tvister kring energi- och råvaruförsörjning, vara ett resultat av miljöpåverkan och klimatförändringar, komma från naturkatastrofer och olyckor som också kan skapa flyktingströmmar vilka påverkar Sverige, härröra från organiserad brottslighet och terrorism eller ta formen av attacker mot känsliga tekniska och IT-relaterade system. Det kan heller inte uteslutas att Sverige eller våra grannländer i framtiden kommer att utsättas för militära hot. Alla dessa hot kan uppstå plötsligt, och beredskapen för att möta både gamla och nya typer av hot måste vara god.

Även om det finns positiva inslag i den ryska samhällsutvecklingen finns det anledning till stor vaksamhet. Rysslands alltmer auktoritära styre kombinerat med ett alltmer aggressivt beteende mot vissa grannländer inger oro. Att energileveranser används som ett politiskt påtryckningsmedel kan inte accepteras.

Den politiska, ekonomiska, sociala och militära utvecklingen i Ryssland kommer att vara en avgörande faktor för Sveriges framtida säkerhetspolitiska situation.

Vi vill betona att regeringens skrivningar om hur snabbt Georgienkriget avgjordes och hur snabbt ryska trupper kom på plats kan leda tanken fel. Kriget i Georgien hade föregåtts av en lång tid av politisk och militär upp-laddning och upptrappning där flera aktörer var delaktiga. Kriget kom således inte som en blixtnedslag från klar himmel utan hade föregåtts av betydande förvarning. Det går således inte att använda detta krig som en bekräftelse på behovet av stående förband.

Regeringen gör bedömningen att ett enskilt väpnat angrepp mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig framtid. Vi delar denna bedömning.

Ett ökat nordiskt samarbete är både viktigt och efterfrågat. Vi ställer oss bakom ett utökat nordiskt samarbete på försvarsområdet för effektiviserad resursanvändning och ökad effekt, så länge det inte hotar den nationella beslutanderätten avseende den operativa förmågan. Sveriges militära alliansfrihet får inte påverkas. Det nordiska samarbetet ska inte ersätta svensk förmåga utan de ska komplettera varandra.

Ett trovärdigt försvar är ett viktigt säkerhetspolitiskt instrument. Det verkar avskräckande genom att visa för omvärlden att Sverige är berett att självt försvara sin nationella integritet och sitt självbestämmande. Därmed utgör det också en grund för en trovärdig militär alliansfrihet. Det svenska försvaret bidrar vidare till en säkrare värld genom insatser för fred och säkerhet i konflikttrabbade områden.

Det militära försvaret måste ständigt förändras beroende på den aktuella säkerhetspolitiska situationen. Utformningen av och storleken på försvaret ska styras av de hot som kan bli aktuella mot Sverige. Deltagande i internationella insatser ska ske med försvarets ordinarie förband där dessa bedöms kunna erbjuda ett mervärde för insatsen.

Att koppla biståndsmedel och civila insatser till militära insatser är förknippat med en mängd risker och problem. Först och främst är det de civila insatsernas opartiskhet och integritet som kan ifrågasättas. Detta försvårar naturligtvis biståndsorganisationernas arbete. När civil personal förknippas med militär ökar också risken för våld mot den civila personalen.

Vänsterpartiet ser på den här problematiken med stort allvar. Vi anser att det är mycket viktigt att civila och militära insatser hålls separerade när det gäller personal, materiel och ekonomiska resurser.

Vi vill vidare betona att civil-militär samverkan först och främst måste utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen. Vi menar att regeringen bör iaktta stor försiktighet när det gäller att utveckla den nationella civil-militära samverkan i linje med FN:s och EU:s koncept kring integrerade missioner.

Vi menar i likhet med en enig försvarsberedning att myndigheternas dubbla roller att leverera effektivt samtidigt som de ska genomföra exportstöd av försvarsmateriel medför att intressekonflikter uppstår. ”För att tydliggöra roller och ansvarsfördelning anser Försvarsberedningen därför att myndigheternas exportstöd bör sammanföras till en separat myndighet under Utrikesdepartementet där övrig exportfrämjande verksamhet bedrivs. Vidare bör inte försvarsområdet bära kostnaderna för exportstöd.”

#### **4. Sveriges militära alliansfrihet, Natos snabbinsatsstyrka m.m. (mp)**

Max Andersson (mp) anför:

Sverige ska förbli militärt alliansfritt. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato. Miljöpartiet säger också nej till svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force (NRF).

Den internationella säkerheten ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. FN är en central aktör som garant för internationell fred och säkerhet samt som upprätthållare av folkrätten, vilket utgör grunden för det svenska engagemanget. I enlighet med FN-stadgans principer har Sverige ett ansvar för att främja internationell fred och säkerhet. Vårt deltagande i olika typer av FN-insatser är ett uttryck för detta, tillsammans med vårt engagemang i olika policy- och reformprocesser som syftar till att stärka organisationernas förmåga att ta sig an fler och alltmer integrerade insatser. Det ligger i Sveriges intresse att FN är den globala aktören för fred och säkerhet och att stärka FN både organisatoriskt och som aktör i internationell kris- och konflikthantering.

Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel (inom och utom riket) under 2008 uppgick till 20,7 miljarder kronor, motsvarande en ökning med 24 % jämfört med 2007. Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel under 2008 var 12,7 miljarder kronor, en ökning med 32 % jämfört med föregående år räknat i löpande priser.

Regeringen skriver i propositionen att ”Export av försvarsmateriel eller tjänster som inte också beställts av svenska myndigheter har hittills varit ovanlig. Läget har dock förändrats i och med den utveckling som skett mot ett större utlandsägande av i Sverige verksam försvarsindustri. Denna kan komma att vilja utveckla och producera materiel som inte bedöms komma att användas av Försvarsmakten. Regeringen ser positivt på denna utveckling.”

Med andra ord kritiserar regeringen indirekt gällande lagar och förordningar. Det som motiverar undantag från det generella förbudet att exportera vapen är ”det svenska försvarets behov”. Utveckling av krigsmateriel



för annans räkning är i princip förbjuden på samma sätt som export av vapensystem är förbjuden. I själva verket omnämns utveckling för annans räkning särskilt i lagstiftningen som ett område som det krävs särskilt tillstånd för. Att tillstånd kan ges beror på att ett system som det svenska försvaret använder sällan kan säljas i exakt samma utförande till en utländsk försvarsmakt. Ibland krävs det så stora förändringar att det måste betecknas som utveckling för annans räkning. Ett annat skäl är att utveckling för annans räkning anses kunna leda till att man bibehåller en utvecklingskapacitet som bedöms angelägen att bevara ur svensk försvarspolitik synvinkel.

Nästa perspektiv rör sysselsättning och industripolitik. Regeringen uttrycker sig i positiva ordalag om direktutveckling för exportbehov. Detta är en helomvändning jämfört med tidigare. Detta är en utveckling som Miljöpartiet tar avstånd från. Riktlinjerna är nämligen mycket tydliga om att sysselsättning, exportintäkter eller regionalpolitiska hänsyn inte utgör motiv för krigsmaterielexport från Sverige. Det är vårt lands behov av försvarsindustriell kapacitet som utgör motivet för export.

Eller med andra ord: Om det finns ett försvarspolitiskt behov av att bevara en viss utvecklings- eller produktionskapacitet i Sverige så föreligger ett motiv för export. Detta är inte samma sak som omsorg om sysselsättningen och industrin som sådan.

Sammantaget är det en ny och oroväckande signal från regeringen. Riksdagen måste med kraft avvisa en sådan inriktning.

FN:s säkerhetsråd antog den 31 oktober 2000 resolution 1325 kvinnor, fred och säkerhet som syftar till att stärka kvinnors rättigheter samt att värna om kvinnors deltagande och kvinnor som aktörer i fredsprocesser. Säkerhetsrådet har också antagit resolution 1820 som utgör en fördjupning av aspekten av sexuellt våld i konflikter i resolution 1325.

Bakgrunden är att en av förutsättningarna för att uppnå långsiktig fred och stabilitet är att involvera flera parter än de stridande i fredsprocessen, vid fredsförhandlingar och i försoningsarbetet. I de flesta fall stängs halva befolkningen, kvinnorna, ute från det arbetet. När fred förhandlas är det nästan uteslutande män som deltar, ofta med argumentet att de stridande parterna är de som ska sluta freden.

Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolutioner 1325 och 1820. Miljöpartiet välkomnar därför att regeringen i propositionen nämner FN-resolutionerna 1325 och 1820. Regeringen har emellertid hittills underlåtit att ta upp t.ex. resolution 1325 i flera av sina propositioner om internationella insatser, varför vi anser att regeringen måste lägga större vikt vid dessa frågor.

Regeringen har nyligen presenterat en handlingsplan för perioden 2009–2012 för att genomföra säkerhetsrådets resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. I denna handlingsplan konstaterar regeringen att särskilda satsningar kommer att behöva göras inom flera områden för att implementera resolutionen. Andelen kvinnor i civila och militära krishanteringsinsat-

ser behöver öka, det gäller inte minst inom den europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESFP), och fler kvinnor måste finnas på högre nivåer. Samverkan och erfarenhetsutbytet, inklusive kartläggningen av befintlig kunskap, om resolution 1325 måste öka nationellt. Uppföljning av implementeringen av resolution 1325 och redovisning av framsteg och motgångar i processen är nödvändigt för ett fullständigt genomförande.

Regeringen uppdrar åt myndigheterna genom regleringsbrev att i sina årsredovisningar eller redovisningar i särskilda frågor återrapportera om insatser för att genomföra resolution 1325, liksom resolution 1820. En översyn av handlingsplanen ska ske genom årliga möten, skriver regeringen, där Utrikesdepartementet ska kalla berörda inom Regeringskansliet, myndigheter och enskilda organisationer för diskussion. I samband med att handlingsplanen löper ut ska en övergripande utvärdering göras avseende de mål som satts upp i handlingsplanen. Det är vår uppfattning att denna utvärdering bör redovisas för riksdagen, liksom slutsatserna för det fortsatta arbetet.

Militära insatser kan inte på egen hand skapa förutsättningar för fred och återuppbyggnad i ett konflikttrabbat område. Säkerhet och utveckling förutsätter en helhetssyn på och samverkan mellan militära, humanitära, fredsbyggande och utvecklingsrelaterade medel. De militära resurserna krävs inte sällan för att möjliggöra de civila insatserna, men de civila insatserna är oftast de viktigaste för att uppnå långsiktig stabilitet.

Miljöpartiet anser att den civil-militära samverkan inför och under insatser måste stärkas, och Miljöpartiet är positivt inställt till samordning och strategisk styrning för att olika typer av insatser ska kunna öka varandras verkningsgrad. Internationella insatser bör beredas i en integrerad civil-militär planeringsprocess, från policyskapande, planering, övning, utbildning, genomförande av insats och utvärdering till kunskapsåterföring.

Det är viktigt att samordningen inte sker på ett sådant sätt att den riskerar de civila insatsernas opartiskhet eller leder till att bistånd snarare kanaliseras till områden med truppinsatser än till områden med störst civila behov. Vi vill vidare betona att civil-militär samverkan först och främst måste utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen. Därför välkomnar vi att regeringen avser att utveckla den nationella civil-militära samverkan i linje med FN:s och EU:s koncept kring integrerade missioner.

## Särskilt yttrande

### **Sverige och den transatlantiska säkerhetsgemenskapen (fp)**

Birgitta Ohlsson (fp) anför:

Folkpartiet står vare sig i riksdag eller i regering bakom fyrpartiuppgörelsen om säkerhetspolitiken från 2002. Uppgåelsen är dessutom i dag överspelad både av händelseutvecklingen i vår omvärld och av den utveckling av den svenska säkerhetspolitiken som har skett sedan dess, inte minst genom riksdagens ratificering av Lissabonfördraget och den nya solidaritetsklausulen.

Sverige har i dag ett nära samarbete med den transatlantiska säkerhetsgemenskapen. Den trygghet som följer av ett formellt medlemskap saknas dock, liksom möjligheten att aktivt påverka alliansens utveckling. Det kalla kriget må vara slut, men de geopolitiska tyngdlagarna består. Under mycket lång tid har Sveriges säkerhet byggt på ett tänkt och planerat stöd från Nato. Vi måste förr eller senare erkänna att för ett litet land som Sverige kommer ett sådant stöd alltid att behövas.

Tron på att ett nordiskt samarbete kan utgöra ett självständigt, säkerhetspolitiskt alternativ saknar förankring i verkligheten. De nordiska länderna kan inte ensamma generera tillräcklig politisk och militär tyngd. Insikten om detta finns hos våra närmaste grannar. De har alla sin grundläggande säkerhetspolitiska förankring i ett faktiskt eller tillänt medlemskap i Nato.

I avsaknad av en tydlig svensk vilja att ansluta till försvarsalliansen Nato blir ett nordiskt samarbete utan verkligt djup och förtroende. Som icke-medlem kommer Sverige inte heller att kunna spela den centrala roll för ett regionalt samarbete som vore både naturlig och eftersträvarsvärd. Samarbete skapar förutsättningar för ett mer kostnadseffektivt och därmed starkare försvar. Samtidigt är samarbete också en viktig väg för att gemensamt utveckla säkerhet. Inte minst av sistnämnda skäl bör det svensk-nordiska samarbetet fullt ut inkludera Estland, Lettland och Litauen. Dessa länders geografiska läge och förflutna gör dem mer utsatta för den osäkerhet som präglar Rysslands politiska utveckling – en utsatthet som även påverkar vår säkerhet.

BILAGA 3

## Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2008/09:AU8y

### Ett användbart försvar

---

#### Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har berett bl.a. arbetsmarknadsutskottet möjlighet att avge yttrande över proposition 2008/09:140 *Ett användbart försvar* och de motioner som väckts med anledning av propositionen.

Arbetsmarknadsutskottet behandlar i detta yttrande framför allt de delar av propositionen som berör försvarets personalförsörjning, och utskottet har med den knappa tid som stått till förfogande valt att ta upp några mer grundläggande arbetsrättsliga aspekter på den i propositionen skisserade framtida personalförsörjningen inför den aviserade utredningen i saken.

De motioner som behandlas är 2008/09:Fö4 yrkande 10 i denna del (v), 2008/09:Fö5 yrkandena 3 och 9 i denna del (s) och 2008/09:Fö6 yrkande 8 i denna del (mp). De refereras i fortsättningen utan årtal.

# Utskottets överväganden

## Propositionen

Proposition 2008/09:140 *Ett användbart försvar* innehåller bara i begränsad omfattning frågor som berör arbetsmarknadsutskottets beredningsråd. I propositionen redogör regeringen bl.a. för sina utgångspunkter när det gäller den framtida personalförsörjningen i försvaret. Det är framför allt regeringens bedömningar under rubrikerna 6.5.5. *Soldater och sjömän* och 6.5.6. *Yrkes- och reservofficerare* som utskottet behandlar i yttrandet.

Regeringen konstaterar mot bakgrund av förslagen i *Försvarsberedningens rapport* och delbetänkandet från *Utredningen om totalförsvarsplikten (SOU 2008:98)* att ett reformbehov föreligger. Det framgår av propositionen att regeringen avser att tillsätta en utredning som ska gå igenom det författningsbehov som finns vid sidan av de frågor som redan har behandlats av *Veteransoldatutredningen* och *Utredningen om totalförsvarsplikten*. Den aviserade utredningen ska lämna förslag avseende bl.a. hur längre tidsbegränsade anställningar bäst kan uppnås och vilka författningsändringar som kan behövas. Regeringen anger också att parterna på det statliga avtalsområdet kan bidra till utvecklingen genom att sluta de avtal som behövs för att stödja reformen.

### *Soldater och sjömän*

I den skiss som regeringen tecknar av försvarets framtida personalförsörjning anges att *soldater och sjömän* i de stående förbanden kan anställas med betydligt längre anställningstider i tidsbegränsad anställning än i dag. Det framgår vidare av propositionen att det anses vara lämpligt med en tidsbegränsad anställning på upp till sex år med möjlighet till förlängning. De skäl som regeringen anger för de längre tidsbegränsade anställningstiderna är bl.a. att det är önskvärt att soldaten kan vara tillgänglig för och genomföra flera insatser för att god avkastning ska uppnås på de utbildningsinvesteringar som lagts ned på en soldat. Längden på tjänstgöringstiden bör göra det möjligt att genomföra två till tre insatser med mellanliggande perioder av beredskap, återhämtning och utbildning. Regeringen menar att längden på en ny anställningsperiod bör kunna anpassas till individens önskemål. När det gäller *kontraktanställda soldater* anger regeringen att anställningsformer som liknar dem som gäller för dagens reservofficerare bör kunna vara en utgångspunkt och menar att den genomsnittliga anställningstiden för dessa soldater bör vara cirka åtta år. Regeringen konstaterar att det ligger i verksamhetens natur att befattningar på soldatnivå företrädesvis bemannas med yngre personal som har dessa arbetsuppgifter under den inledande perioden av yrkeskarriären. De tidsbegränsade anställningarna medför att övergången till civil verksamhet inte

försvåras då den inte kommer att ske sent i arbetslivet. Tidsbegränsade anställningar anses också bidra till att undvika att Sverige får ett yrkesför-svar.

Regeringen anger vidare att gemensamt för de anställningsavtal och tjänstgöringskontrakt som tecknas bör vara att personalen åtar sig en skyl-dighet som omfattar all den verksamhet som Försvarsmakten bedriver oavsett om den genomförs inom eller utom landet.

### *Yrkes- och reservofficerare*

Regeringen pekar i skissen för den framtida personalförsörjningen på den nys inledda övergången till ett tvåbefälssystem som består av officerare och specialistofficerare. I likhet med vad som kommer att gälla för anställda soldater och sjömän anser regeringen att det bör övervägas om även specialistofficerare ska anställas för en begränsad tid. För att uppnå kostnadseffektivitet kan det vara rimligare med en längre anställningstid för denna kategori än för soldater och sjömän. Frågan bör enligt propositionen utredas av den personalförsörjningsutredning som regeringen avser att tillsätta.

## **Motionerna**

*Socialdemokraterna*, som i motion *Fö5* yrkar avslag på propositionen, tar avstånd från tidsbegränsade anställningar på sex år och anser att arbetsrät-ten inte ska undergrävas på det sättet (yrkande 3). Partiet menar att förslaget om att införa tidsbegränsade kontrakt för heltidsanställda soldater innebär ett frångående av lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS). Man vänder sig kraftfullt mot detta och menar att det är viktigt att reger-ingen hittar en långsiktigt hållbar lösning på Försvarsmaktens personalför-sörjning utan att luckra upp arbetsrätten. Socialdemokraterna anser att risken annars är stor att ytterligare yrkesgrupper undantas från de arbets-rättsliga reglerna. Partiet menar att det presenterade förslaget om personal-försörjningsprogram har stora oklarheter och betydande brister. Man lägger fram ett eget förslag om ett stabilt personalförsörjningssystem som man anser bör genomföras i form av ett försök innan systemet införs fullt ut (yrkande 9 i denna del). Dessutom bör, anser Socialdemokraterna, de för-fattnings- och avtalsmässiga konsekvenserna utredas före ett beslut om införande av systemet.

*Vänsterpartiet*, som i motion *Fö4* yrkar avslag på propositionen, menar bl.a. att förslaget om personalförsörjning innebär sexåriga kontrakt och en uppluckring av arbetsrätten. Partiet anser att det personalförsörjningssy-tem som presenteras i propositionen har stora oklarheter och innebär betydande risker för konjunkturkänslighet, rusande personalkostnader och svårigheter att nå rätt kompetens. Vänsterpartiet lägger fram ett eget för-slag om ett stabilt personalförsörjningssystem som bör genomföras som

försök innan systemet införs fullt ut (yrkande 10 i denna del). Partiet menar vidare att de författnings- och avtalsmässiga konsekvenserna bör utredas innan ett införandebeslut fattas.

*Miljöpartiet*, som i motion *Fö6* yrkar avslag på propositionen, anser att det presenterade personalförsörjningssystemet innebär en förändring vars konsekvenser är svåra att överblicka. Partiet kan dock konstatera att Försvarsmakten redovisat ett stort antal osäkerheter och svårigheter. Regeringen har enligt Miljöpartiet aviserat en särproposition om personalförsörjningen till hösten 2009. Miljöpartiet vill fortsätta delta aktivt och konstruktivt i arbetet på detta område och fördjupar sig därför inte i nuläget i dessa frågor (yrkande 8 i denna del).

### Utskottets ställningstagande

Arbetsmarknadsutskottet utgår i detta yttrande från regeringens bedömning att det behövs en reform på personalförsörjningsområdet inom försvaret. Utskottet vill inleda med att slå fast att man ser mycket positivt i det förslag som skisseras i propositionen. Tjänstgöringen i Försvarsmakten kan förmodas ha ett stort meritvärde på den svenska arbetsmarknaden och ge värdefulla erfarenheter. Därför kan man på goda grunder anta att tjänstgöringen blir lockande för många. Efter avslutad tjänstgöring är det dock viktigt att en smidig övergång kan ske till en civil karriär. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse det som sägs i propositionen om att Försvarsmakten ska underlätta en karriärväxling för personer som närmar sig slutet av sin tidsbegränsade anställning och om att soldaterna och sjömännen ska få möjlighet att utveckla sina civila kompetenser som en förberedelse efter den militära karriären. Utskottet kan till fullo hålla med regeringen om att Försvarsmaktens attraktionskraft som arbetsgivare blir en avgörande framgångsfaktor för den fortsatta omställningen.

Den reform som regeringen föreslår kräver noggranna överväganden. Utskottet är övertygat om att utredningen, som enligt de aviserade direktiven ska gå igenom författningsbehovet och bl.a. lämna förslag om hur längre tidsbegränsade anställningar bäst kan uppnås och om behövliga författningsändringar, kommer att bidra på ett positivt sätt till att finna möjliga arbetsrättsliga lösningar inom ramen för den svenska modellen.

Utskottet begränsar sitt yttrande till några mer allmänna arbetsrättsliga aspekter på personalförsörjningen i det framtida försvaret såsom den skisseras i propositionen och som kan ha betydelse för det fortsatta reformarbetet. Tiden har inte medgett någon grundlig analys av frågan.

Utskottet kan konstatera att regeringen i propositionen ger uttryck för stort förtroende för och stora förhoppningar på arbetsmarknadens parter och deras möjligheter och vilja att träffa *kollektivavtal* inom området för försvarets personalförsörjning. Utskottet kan instämma i stora delar av dessa uttalanden men vill framhålla följande. De arbetsrättsliga lagarna kan sägas bestå av en kärna av tvingande regler som inte går att avtala

bort. I övriga delar har arbetsmarknadens parter genom att ingå kollektivavtal stora möjligheter att göra avvikelser från lagstiftningen för att anpassa reglerna efter sin bransch och sina behov, s.k. semidispositiv lagstiftning.

Den *anställningsform* som är huvudregeln i LAS och också den vanligaste på arbetsmarknaden är tillsvidareanställningen – den s.k. fasta anställningen. Utskottet konstaterar att denna huvudregel inte är dispositiv, den kan alltså inte kollektivavtalas bort av arbetsmarknadens parter. Enligt LAS får avtal om tidsbegränsad anställning träffas 1. för allmän visstidsanställning, 2. för vikariat, 3. för säsongsarbete och 4. när arbetstagaren har fyllt 67 år (5 § LAS). Längden för en allmän visstidsanställning och ett vikariat regleras i LAS på det sättet att anställningen automatiskt omvandlas till tillsvidareanställning efter två år, vilket är betydligt kortare tid än i de förslag som skissas i propositionen. Vid sidan av LAS finns det dock en rad särregler som ger stöd för att under avsevärt längre perioder anställa tidsbegränsat i syfte att möjliggöra en anpassning till den aktuella verksamheten. Tidsbegränsade anställningar kan vara reglerade i lag, förordning eller kollektivavtal. För bl.a. Regeringskansliet, rättsväsendet och försvaret finns sådana särbestämmelser i kollektivavtalsform. Det finns exempel på sådana tidsbegränsade anställningar som löper på sex år. I vissa fall utgår dessa avtal från att arbetstagaren har en tillsvidareanställning ”i botten”.

Utskottet noterar att en tidsbegränsad anställning enligt LAS upphör när den avtalade anställningsperioden löpt ut. Någon uppsägning behöver inte ske. I vissa fall måste arbetsgivaren underrätta arbetstagaren om att han eller hon inte kommer att få fortsatt anställning. Det är normalt sett inte möjligt vare sig för arbetsgivaren eller för arbetstagaren att avbryta den tidsbegränsade anställningen i förtid, om detta inte har avtalats. Från mer allmänna utgångspunkter skulle man kunna säga att ju längre en tidsbegränsad anställning är, desto rimligare är det att parterna har *uppsägningsrätt*. Utskottet kan konstatera att arbetstagarnas rätt till en skälig uppsägningstid finns inskriven i artikel 4.4 i Europarådets sociala stadga. Man kan också peka på att vissa regler i LAS, 34–36 och 39 §§, ger uttryck för att en part inte mot sin vilja ska låsas in i ett anställningsförhållande. Utredningen bör därför analysera detta vidare men också överväga andra åtgärder för att uppmuntra och kompensera de unga som genom sin tjänstgöring gör en insats för det svenska försvaret.

En bestämmelse som också bör beaktas är 25 § LAS som reglerar *företrädesrätt till återanställning*. En fråga att ställa sig är hur situationen rättsligt kommer att bedömas när en tidsbegränsad anställning upphör i den skisserade personalorganisationen. Det kan inte uteslutas att företrädesrätt till återanställning skulle kunna hävdas av dem som förlorat sin anställning. Det ska då särskilt påpekas att företrädesrätten kan anses som



en intjänad rättighet som det är tveksamt om den fackliga organisationen kan förfoga över. Utskottet menar därför att även frågor om återanställningsrätten i LAS bör analyseras.

Mot denna bakgrund och med hänvisning till vad som sagts ovan om möjligheterna att genom kollektivavtal göra avvikelser från lagstiftningen, anser utskottet att frågan om längre tidsbegränsade anställningar bör analyseras vidare.

Utskottet vill betona att flertalet av de svenska *ledighetslagarna* är tillämpliga också på arbetstagare med tidsbegränsade anställningar. Lagreglerna kan få konsekvenser för den framtida personalförsörjningen inom försvaret. Föräldraledighetslagen (1995:584), studieledighetslagen (1974:981) och lagen (1997:1293) om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet bör nämnas särskilt. Lagarna innebär en generell rätt till ledighet om vissa förutsättningar är uppfyllda. Både föräldraledighetslagen och studieledighetslagen kan innebära en relativt omfattande rätt till ledighet. Lagreglerna kan bara i vissa delar ersättas av kollektivavtal. Föräldraledighetslagen har EG-rättsliga inslag. Detta är också frågor som bör uppmärksammas i den kommande utredningen.

Utskottet vill avslutningsvis peka på att det sedan årsskiftet finns ett förbud i *arbetslivet* mot direkt och indirekt *diskriminering* på grund av ålder, ett förbud som dock inte hindrar särbehandling på grund av ålder som har "ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet" (2 kap. 1 och 2 §§ diskrimineringslagen [2008:567]). I sammanhanget vill utskottet också uppmärksamma lagen (2002:293) om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning. Lagen har sitt ursprung i den EG-rättsliga lagstiftningen och innebär ett principiellt förbud mot diskriminering av de angivna kategorierna arbetstagare i fråga om lönevillkor eller andra anställningsvillkor.

Sammanfattningsvis anser utskottet att den i propositionen skisserade modellen för personalförsörjning väcker ett antal arbetsrättsliga frågor som bör analyseras vidare. Även andra aspekter av mer personalpolitisk art kan behöva övervägas ytterligare.

Utskottet tar starkt avstånd från motionernas misstankar om att det skulle finnas en risk för att den svenska arbetsrätten undergrävs. Utskottet är övertygat om att lösningar kan nås som är godtagbara från försvarspolitiska utgångspunkter men också ter sig rimliga och välavvägda i ett arbetsrättsligt perspektiv. Det aviserade utredningsarbetet bör avvaktas. Utskottet föreslår att försvarsutskottet avstyrker de nu behandlade motionsyrkandena Fö4 yrkande 10 i denna del (v), Fö5 yrkandena 3 och 9 i denna del (s) och Fö6 yrkande 8 i denna del (mp).

Stockholm den 5 maj 2009

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

*Hillevi Engström*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Hillevi Engström (m), Berit Högman (s), Tomas Tobé (m), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Eva Flyborg (fp), Maria Stenberg (s), Jan Ericson (m), Désirée Pethrus Engström (kd), Ann-Christin Ahlberg (s), Hans Backman (fp), Ulf Holm (mp), Sven Yngve Persson (m), Patrik Björck (s), Reza Khelili Dylami (m), Lennart Levi (c) och Torbjörn Björlund (v).

## Avvikande mening

### **Försvaret – inget arbetsrättsligt undantag (s, v, mp)**

Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v) anför:

Regeringen lägger i sin proposition 2008/09:140 *Ett användbart försvar* fram förslag om att soldater och sjömän i insatsorganisationen ska kunna anställas med betydligt längre anställningstider i tidsbegränsad anställning än i dag. Regeringen anser att det bör göras möjligt att anställa tidsbegränsat upp till sex år med möjlighet till förlängning.

Försvarmakten har i ett underlag till regeringens försvarspolitiska proposition uttalat värdet av att Försvarmakten ges rätt att anställa soldater och sjömän under viss tid, förslagsvis fyra till sex år i enlighet med Försvarsberedningens förslag. Försvarmakten antyder i sitt budgetunderlag till regeringen att kollektivavtalade tidsbegränsade anställningar kan ha säkerhetspolitisk påverkan och menar därför att frågan bör hänskjutas till lagstiftaren och inte lösas genom kollektivavtal. Arbetstagarparten Officersförbundet och Saco Försvar motsätter sig detta starkt.

Regeringen avser att tillsätta en personalförsörjningsutredning som bl.a. ska ges i uppdrag att se över frågan om hur en lagstiftning kring tidsbegränsad anställning bör utformas.

En personalförsörjningsutredning kan vara befogad, men vi motsätter oss starkt idén att lagstifta om en tidsbegränsad anställningsform särskilt för försvarsanställda. Försvaret ska inte utgöra ett arbetsrättsligt undantag på svensk arbetsmarknad utan behandlas som andra avtalsområden, med möjligheten för arbetsmarknadens parter att avtala om avsteg från lagen.

Vi kan inte se något skäl för att försvaret skulle ha ett särskilt behov av undantag från den arbetsrättsliga lagstiftningen. Den flexibilitet som finns på den svenska arbetsmarknaden genom möjligheten till avtalade avsteg från lagen fungerar bra och bör värnas. Om vi öppnar för nya speciallösningar genom lagstiftning riskerar den svenska modellen att försvagas. Vi riskerar också diskussioner om avsteg från den arbetsrättsliga lagstiftningen inom andra branscher av insatskaraktär. Detta, menar vi, vore en mycket olycklig utveckling.

BILAGA 4

## Försvarsutskottets offentliga utfrågning

### System för Försvarsmaktens framtida bemanning

Tid: Tisdagen den 5 maj 2009

Lokal: Skandiasalen

#### *Medverkande*

Statssekreterare Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet

Generaldirektör Göran Ekström, Arbetsgivarverket

Ombudsman Lars Johansson, Seko

Ordförande Håkan Rosenqvist, Försvarsförbundet

Ordförande Lars Fresker, Officersförbundet

Jörn Holmgren, Reservofficersförbundet

Ordförande Oscar Rosén, Värnpliktsrådet

Ordförande Peter Lagerblad, Flygvapenfrivilliga

Rikslottachef Annette Rihagen, Svenska Lottakåren

Generalmajor Alf Sandqvist, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté

#### *Inbjudna gäster*

Sven Winberg, Försvarsdepartementet

Anders Oltorp, Försvarsdepartementet

Margareta af Geijerstam, Försvarsdepartementet

Generaldirektör Ulf Bengtsson, Försvarsmakten

Chefsjurist Karl Pfeifer, Arbetsgivarverket

Nils Henrik Schager, Arbetsgivarverket

Peter Hultman, Reservofficersförbundet

Peter Winroth, Reservofficersförbundet

Sven Hugosson, Reservofficersförbundet

Ombudsman Sanna Frost, Reservofficersförbundet

Generalsekreterare Leif Tyrén, Svenska försvarsutbildningsförbundet

Ordförande Anders Svärd, Kommittén om en förändrad totalförsvarsplikt

Överstelöjtnant Jan Fredriksson, Försvarsmakten

## Ledamöter

Anders Karlsson (s), ordf.

Rolf Gunnarsson (m), vice ordf.

Karin Enström (m)

Peter Jonsson (s)

Staffan Danielsson (c)

Allan Widman (fp)

Mats Berglind (s)

Isabella Jernbeck (m)

Åsa Lindestam (s)

Rolf K Nilsson (m)

Gunilla Wahlén (v)

Inger Jarl Beck (s)

Kjell Eldensjö (kd)

Peter Rådberg (mp)

## Inledning

*Ordföranden:* God morgon! Jag hälsar er välkomna till försvarsutskottets offentliga utfrågning om systemet för Försvarsmaktens framtida bemanning. Speciellt välkomna är statssekreterare Håkan Jevrell, Arbetsgivarverkets generaldirektör Göran Ekström, ombudsman Lars Johansson från Seko, Försvarsförbundets ordförande Håkan Rosenqvist, Officersförbundets ordförande Lars Fresker, Värnpliktsrådets ordförande Oscar Rosén, rikslottachefen Annette Rihagen samt generalmajor Alf Sandqvist från Frivilligorganisationernas samarbetskommitté.

Försvarsmakten står just nu inför en rad stora förändringar och utmaningar, inte minst när det gäller personalförsörjningen. Framtidens personalförsörjningssystem är också något som vi i försvarsutskottet just nu diskuterar. Jag tror att jag talar för alla i utskottet, oavsett vilket system vi själva förespråkar, när jag säger att dessa frågor inrymmer svårigheter som vi känner en stor respekt inför.

Oavsett vilken väg man går kommer det att finnas ett antal utmaningar som vi måste förhålla oss till. ÖB underströk vid ett tillfälle behovet av ödmjukhet i dessa frågor – ett råd som jag tror att vi alla tar till oss.

Syftet med denna offentliga utfrågning är därför att ge oss nya perspektiv på dessa frågor, inte minst de arbetsrättsliga. Kanske blir det inte lättare för oss att fatta beslut, men jag är övertygad om att vi efter i dag kommer att ha mer kunskap att grunda besluten på.

Regeringen och Försvarsmakten har bägge understrukt att det redovisade personalförsörjningssystemet bygger på ett antal osäkerheter samt att ett antal förutsättningar måste uppfyllas.

Internationella och nationella experter har lyft fram varningar och svårigheter med ett helt frivilligt system. Försvarsmakten påpekar också i sitt svar på regeringens planeringsanvisningar att det personalförsörjningssystem man visat på är baserat på ett antal antaganden som bygger på internationella erfarenheter. Detta medför ett antal osäkerheter. Viktigt för oss i utskottet är att försöka finna hur dessa osäkerheter ser ut och hur stora de är eller med andra ord vilka risker som kan finnas.

Försvarsmakten påpekar också att om myndigheten ska klara av att rekrytera krävs det en samhällsförankring och förståelse för svensk försvarspolitik även utanför Försvarsmaktens ansvarsområde och att ansvaret för det slags reform man föreslår måste vara en gemensam samhällsangelägenhet för såväl politiken som myndigheter, arbetsgivare och arbetstagarorganisationer.

Jag skulle vilja säga att detta gäller oavsett vilket system man väljer. Finns det inte en bred förståelse och acceptans, inte minst bland medborgarna men också bland näringslivets organisationer kommer detta inte att fungera. Olika system kan emellertid ha olika goda förutsättningar att uppnå detta.

Avgående ÖB Håkan Syrén sade vid sitt avskedsbesök hos försvarsutskottet den 19 mars 2009 att personalförsörjningssystemet ställer krav på samhället i övrigt för att kunna genomföras. Han påpekade också att fram tills nu har det varit en skyldighet, en plikt, att utbildas medan det varit frivilligt att göra utlandstjänst. I fortsättningen blir det tvärtom.

Vidare framhåller Försvarsmakten i sitt underlag att ett stort antal lagar och förordningar kan behöva ersättas med nya. Man eftersöker även en ny lagstiftning på det arbetsrättsliga området. Här blir det särskilt intressant att lyssna till vad arbetsmarknadens parter har att säga om detta. Hur ska lagen om anställningsskydd relateras till ett system för heltidsanställda soldater under en period om kanske sex år? Lagen om anställningsskydd medger i dag inte tidsbegränsade anställningar under en längre tid än två år.

Osäkerheterna är, som sagt, många. I grunden handlar det om hur personalförsörjningen ska ge oss tillräckligt många och tillräckligt rätt personer i försvaret. Detta påverkar såväl förutsättningarna för det legala ramverkets utformning som vilka krav det framtida personalförsörjningssystemet kommer att ställa på övriga i samhället för att fungera.

Frågorna är alltså många. Därför har vi vår offentliga utfrågning i denna så viktiga fråga.

Med dessa inledande ord hälsar jag er ännu en gång hjärtligt välkomna till dagens utfrågning.

Tanken är att vi först får lyssna till föredragningar av samtliga inbjudna. Därefter tar vi en kort kaffepaus. Frågestunden kommer efter kaffepausen.

Statssekreterare Håkan Jevrell hälsas ännu en gång välkommen och får nu ordet. Varsågod!

## Anföranden

*Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet:* Tack för det, herr ordförande! Jag vill också, herr ordförande och utskottsledamöter, tacka för detta utmärkta tillfälle att diskutera denna utomordentligt viktiga fråga som kommer att vara av avgörande betydelse för utvecklingen av Försvarsmakten under många år framöver.

Det är naturligtvis viss stolthet jag känner inför den proposition som regeringen nu har lagt på riksdagens bord och där de här frågorna adresseras. Det är ett långvarigt och gediget arbete som ligger bakom detta från alla politiska partier bland annat genom Försvarsberedningen och genom Försvarsmaktens gedigna arbete med perspektivstudier. Det här är alltså en naturlig utveckling av det mycket gedigna arbete som ligger bakom här.

Jag vill också säga att frågan om personalförsörjningssystemet är en väldigt viktig fråga. Det är en mycket stor reform. Vi har nog inte sett dess like på mycket lång tid – vi får kanske gå tillbaka ända till då värnplikten en gång infördes.

Regeringen föreslår i inriktningspropositionen *Ett användbart försvar* ett försvar som är användbart, tillgängligt och flexibelt. Det innebär bland annat ett försvar där förbanden i insatsorganisationen kan användas i samband med Försvarsmaktens samtliga uppgifter såväl inom som utom landets gränser. Det innebär också ett försvar där förbanden är tillgängliga med kort varsel och till exempel kan användas vid incidenter i närområdet utan att mobilisering behöver genomföras.

Val av personalförsörjningssystem beror på de krav som ligger på Försvarsmakten. Om risken finns för en invasion och därmed ett behov av en stor nationell försvarsförmåga är ett värnpliktsförsvar naturligtvis både rationellt och troligen det enda möjliga personalförsörjningssystemet.

Men med det förändrade säkerhetspolitiska läget i närområdet finns det inte längre något behov av en stor insatsorganisation. Andra personalförsörjningssystem än värnplikt blir då möjliga och dessutom rationella.

Värnpliktiga soldater kan inte beordras att delta i internationella insatser, det vill säga: Insatsorganisationens förband kan inte beordras att delta i lösandet av en av försvarets huvuduppgifter.

Med en personalförsörjning baserad på frivillighet kan vi få ett försvar som är användbart för försvarets alla uppgifter, något som gör att vi kan lämna dagens ineffektiva ordning med en nationell insatsorganisation och en särskild anställd utlandsstyrka. Vi lämnar alltså det gamla ineffektiva systemet med en insatsorganisation för nationella uppgifter och en särskild anställd utlandsstyrka.

Regeringen bedömer att förutsättningarna för en effektiv och rationell bemanning av insatsorganisationen bör stärkas, bland annat genom att soldater och sjömän anställs på betydligt längre anställningstider än i dag, exempelvis kanske sex år.

Regeringen ser också framför sig ett system med stående soldater och kontrakterade soldater. Bland annat av ekonomiska skäl bör huvuddelen av soldaterna i armétridskrafterna vara kontraktsanställd.

I dag finns det endast krav på att en mindre del av insatsorganisationen ska vara tillgänglig inom ett år. Den i inriktningspropositionen föreslagna insatsorganisationen kommer i sin helhet att vara tillgänglig på betydligt kortare tid än ett år.

Den nyss inledda övergången till ett tvåbefälssystem bestående av officerare och specialistofficerare är också av stor betydelse för att öka effektiviteten i personalförsörjningen av officerare.

Den närmare utformningen av personalförsörjningssystemet återstår dock. För närvarande inväntar regeringen resultatet från den pågående Pliktutredningen, som redovisas den 15 juni.

I delbetänkandet från utredningen säger man att all personalförsörjning inom Försvarsmakten bör vila på frivillighet, och om försvarsberedskapen så kräver bör personalförsörjningen åter kunna baseras på totalförsvarspikten. I så fall bör en sådan skyldighet att fullgöra värnplikt omfatta både män och kvinnor.

Det finns dock ett antal, kanske till och med ett stort antal, frågor som man i en kommande utredning behöver titta närmare på. Det gäller då bland annat att studera och föreslå åtgärder för att åstadkomma en säker bemanning vid insatserna, det vill säga: Det behöver skapas ett regelverk eller system som gör att förbanden vid insats kan bemannas utan att nyrekrytering, betydande omplaceringar eller förnyad samträning behöver tillgripas.

Samtidigt som en säker bemanning av insatser åstadkoms måste villkoren i systemet ändå uppfattas som positiva och inte försvåra rekrytering. Det återstår att studera hur ett system med tidsbegränsade anställningar kan utformas, att föreslå nödvändiga författningsändringar samt att överväga behovet av att tidsbegränsat anställa vissa personalkategorier, specialistofficerare eller vissa kategorier av det slaget.

Det gäller också att se över skyddet för kontraktssoldater i deras civila anställning för att undvika att de missgynnas på den civila marknaden.

Utredaren bör även klarlägga i vilka avseenden de olika delarna i uppdraget kan behandlas genom olika åtgärder, till exempel författningsreglering eller kollektivavtal.

Det här är det arbete som ligger framför oss. Med detta tänkte jag tacka för mig och avnjuta andra här.

*Ordföranden:* Tack så mycket, statssekreterare Håkan Jevrell! Det nyss sagda var en inledning på vad propositionen egentligen innefattar.



Ordet går nu till generaldirektör Göran Ekström, Arbetsgivarverket. Varsågod!

*Göran Ekström, Arbetsgivarverket:* Tack så mycket, herr ordförande! Inledningsvis vill också jag tacka utskottet för att vi har fått möjlighet att komma hit och lämna våra synpunkter på de förslag som nu föreligger från Försvarsmakten och från regeringen.

Jag tänker hålla mig till några övergripande synpunkter utifrån vårt perspektiv som central arbetsgivarorganisation på den statliga arbetsmarknaden.

Precis som ordföranden inledningsvis gjorde och som statssekreteraren här har gjort konstaterar också jag att det är mycket stora förändringar som föreslås. En övergång från ett pliktbaserat försvar till ett försvar som bygger på frivillighet berör väldigt många frågor inom såväl det författningsreglerade som det kollektivavtalsreglerade området.

I de förslag som har redovisats från Försvarsmakten och regeringen utgår man från att det är verksamhetens behov som ska styra arbetstidsanvändningen. Det är en princip som också vi som central arbetsgivarorganisation hävdar. Jag tror att våra motparter, som snart här får ordet, känner igen formuleringen. Det är nämligen en princip som har lagts fast av de statliga myndighetscheferna i den långsiktiga arbetsgivarpolitiska strategi som vi som medlemsorganisation arbetar efter. Det var också vårt kanske viktigaste yrkande i den senaste centrala avtalsrörelsen just att verksamhetens behov ska styra arbetstidsanvändningen.

Vi delar således Försvarsmaktens och regeringens bedömningar utifrån Försvarsmaktens verksamhetsperspektiv. De utmaningar vi ser hänger samman med att ingen arbetsgivare är en isolerad ö. Även statliga myndigheter agerar på en gemensam arbetsmarknad. Varje statlig arbetsgivare har att konkurrera om arbetskraft med andra arbetsgivare inom alla sektorer på den svenska arbetsmarknaden.

Konkurrenssituationen varierar med konjunkturläget. De närmaste åren ser vi inga stora personalförsörjningsproblem för statliga verksamheter. Men vad som händer i nästa högkonjunktur, som troligen sammanfaller med stora pensionsavgångar på arbetsmarknaden, vet vi inte nu. Det är i det här breda och långsiktiga arbetsmarknadsperspektivet som man måste bedöma Försvarsmaktens och regeringens förslag. När det görs ser vi framför allt två stora utmaningar i förslagen.

Den första utmaningen gäller det som ordföranden själv inledningsvis var inne på: de långa tidsbegränsade anställningar som föreslås för soldater och sjömän och eventuellt också för specialistofficerare. Det behovet är inte specifikt för Försvarsmakten, utan många andra verksamheter på svensk arbetsmarknad kan se samma behov. Som exempel kan jag nämna polisens och räddningstjänstens verksamheter.

Som arbetsgivarorganisation ser vi gärna en mer generell öppning för längre tidsbegränsade anställningar. Det har vi också påpekat i våra remissvar på de utredningar som behandlat denna fråga under de senaste åren. Men ett sådant system med långa tidsbegränsade anställningar förutsätter

en förståelse och en acceptans från andra arbetsgivare på den svenska arbetsmarknaden. Någon måste vara beredd att anställa soldater, sjömän och officerare när deras tidsbegränsade anställning upphör. Om det inte fungerar kommer inte heller rekryteringen till Försvarsmakten att fungera.

Den andra utmaningen, som också förutsätter förståelse och acceptans från civila arbetsgivare, gäller behovet av tjänstledigheter för de anställda vid kontraktförbanden. Civila arbetsgivare måste vara beredda att acceptera de störningar i sina verksamheter som tjänstledigheter kan komma att innebära. Det egna verksamhetsintresset måste stå tillbaka för det gemensamma intresset av en väl fungerande försvarsmakt.

I förslagen från Försvarsmakten och från regeringen förs resonemang om behovet av lagstiftning eller annan författningsreglering för att möta de här utmaningarna. Vi är tveksamma till att med tvångsåtgärder försöka åstadkomma den förståelse och den acceptans som är en förutsättning för att personalförsörjningssystemet ska fungera.

Hur ska då en sådan acceptans åstadkommas? Ja, det finns nog inget enkelt svar på den frågan. Med all sannolikhet kommer det att behövas stora insatser från många – från riksdag och regering, från Försvarsmakten och dess samarbetspartner men också från oss som arbetsgivarorganisation och från våra samarbetspartner.

När det gäller anställningsformer och anställningsvillkor i Försvarsmakten anser vi att det i enlighet med vad som gäller på svensk arbetsmarknad i övrigt är frågor som i första hand bör lösas mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Inom partssystemet går det att ta ett helhetsgrepp om de här frågorna, något som är betydligt svårare genom en författningsreglering.

I förhandlingar och avtal kan både skyldigheter och ersättningar för de anställda regleras. Med detta sagt vill jag inte utesluta att några frågeställningar kan behöva ett författningsstöd. Jag utgår från att det blir en fråga för den personalförsörjningsutredning som aviseras i propositionen och som statssekreteraren nämnde om. Jag hoppas att vi får tillfälle att medverka i den utredningen.

Förslaget om ett nytt personalförsörjningssystem ligger nu på riksdagens bord för ett politiskt ställningstagande. Som arbetsgivarorganisation kommer vi självklart att rätta oss efter de beslut som statsmakterna fattar. Inom ramen för det beslutet kommer vi att göra vårt yttersta för att medverka till lösningar som är till gagn för en väl fungerande försvarsmakt. Försvaret är en av våra största medlemmar, och försvaret har rätt att ställa stora krav på vår medverkan för att åstadkomma ett väl fungerande personalförsörjningssystem.

Herr ordförande! Det här var några mer övergripande synpunkter på förslaget. Självklart är vi beredda att svara på frågor som utskottet kan ha. Eftersom förslaget berör både det författningsreglerade och det kollektivav-

talsreglerade området har jag till min hjälp här i dag vår chefsjurist Karl Pfeifer och vår förhandlingschef Nils Henrik Schager. Tillsammans hoppas jag att vi kan svara på alla frågor som utskottet kan ha.

*Ordföranden:* Tanken är att frågor tas samlat efter föredragningarna. Tack så länge, Göran Ekström!

Med detta går ordet till ombudsman Lars Johansson, Seko. Varsågod!

*Lars Johansson, Seko:* Tack så mycket, herr ordförande! Jag representerar alltså Seko. Seko har drygt 3 000 medlemmar inom Försvarsmakten och sysslar företrädesvis med underhåll och liknande. De flesta har traditionella LO-yrken.

Jag går tillbaka till Försvarsmaktens underlag från den 30 januari. Seko har reagerat på några punkter. Det blir dock nu bara några allmänna reflexioner, så det blir väldigt kortfattat.

Reflexionerna då är att Försvarsmakten överger folkförvarstanken med anledning av att plikten utgår, att kontrakterade anställda soldater bland annat ska utföra materielunderhåll i brist på avsedda uppgifter, att den befintliga och kvalificerade personalen samtidigt minskas genom uppsägningar och outsourcing samt att Försvarsmakten begär förändringar bland annat i det statliga turordningsavtalet och även i lagstiftningen för att underlätta neddragningar av personal.

Seko har i sitt remissvar tydligt tagit avstånd från dessa förslag till åtgärder.

Vad gäller regeringens proposition har vi ytterligare några korta reflexioner. Hela logistiken ska rationaliseras för att bland annat finansiera ett system med anställda soldater. Men en minskning av personal i logistiken i form av uppsägningar alternativt outsourcing kommer också att resultera i ett tapp på kompetens. När det gäller det kompetenstappet kommer man inte att kunna ersätta med soldater.

Enligt regeringen innebär anställda soldater inte en utveckling mot ett yrkesförvar. Det kräver dock en anställningsform och att man har anställningsvillkor liknande dem för övriga inom staten och inom Försvarsmakten. Det är ändå en anställning på fyra–sex år, så någon form av villkor måste dessa personer gå under. Om detta nu blir verklighet kommer Seko att kräva samma anställningsvillkor som för övriga anställda inom Försvarsmakten.

Vi har svårt att i ett LAS-perspektiv – LAS, lagen om anställningsskydd – se skillnad mellan om en arbetstagare bär på en sopkvast eller bär på en automatkarbin och menar att soldaterna ska anställas tills vidare. Det är inte för mycket begärt att denna yrkesgrupp ska åtnjuta samma arbetsrättsliga skydd som övriga yrkesgrupper i Sverige. Det innebär också att Seko inte kommer att gå med på avtal som medger tidsbegränsade anställningar längre än de två år som lagen om anställningsskydd medger.

Det här är helt kort de reflexioner vi just nu har.

*Ordföranden:* Tack för det, Lars Johansson! Efter föredragningarna återkommer vi, som sagt, med frågor.

Vi går nu vidare och ger ordet till förbundsordförande Håkan Rosenqvist, Försvarsförbundet. Varsågod!

*Håkan Rosenqvist, Försvarsförbundet:* Jag är alltså förbundsordförande i Försvarsförbundet, ett av de 17 TCO-förbunden.

Jag ska ge några allmänna reflexioner såväl över vad Försvarsmakten lämnade in den 30 januari som över den proposition som för närvarande föreligger.

Inom Försvarsförbundet kan vi konstatera att det är mer frågetecken och osäkerheter efter det att de här två dokumenten kom ut än vi hade dessförinnan.

Jag tänker inte börja med att gå in på några så att säga fackliga delar, utan det gäller helhetsbilder. Vi ställer oss frågan om det framtida försvarets förankring i samhället. Alla – det vill säga Försvarsmakten och också regeringen i den här propositionen – säger att det framtida försvaret inte är ett yrkesförsvaret. Ja, men det intressanta är vilken uppfattning som kommer att finnas ute i vårt samhälle. Det gäller att det framtida försvaret har en förankring i samhället, precis som det gamla försvaret tidigare hade.

Vi ställer oss också den stora frågan om vad som händer om den frivillighet som nu ska användas inte räcker så att vi kan nå detta med såväl rätt personer som rätt antal, rätt kompetens, rätt ålder och också motiveerade individer. Är det då så att vi ska använda pliktlagen för att klara det nya insatsförsvaret?

Det är väldigt svårt att utifrån det som finns i dag lista ut vad detta med kontrakterade soldater egentligen innebär. Enligt Försvarsmakten – så står det – ska 25 procent av de kontrakterade göra ungefär 38 dagar per år. Men här handlar det också om attraktionskraften såväl för de kontrakterade som för de visstidsanställda soldaterna. Attraktionskraften i de här två delarna bedömer vi vara A och O för att detta över huvud taget ska fungera.

Vi har på andra sätt sett den demografiska utvecklingen i vårt samhälle. Vi blir fler och fler som ska gå i pension, och det blir färre och färre ute på arbetsmarknaden. Det pratas om arbetskraftsbrist. Hur är det då med attraktionskraften för det nya försvaret i förhållande till det övriga samhället?

Nu är det lågkonjunktur – jag tror att Göran var inne också på den delen – men efter en lågkonjunktur kommer oftast en högkonjunktur. Är då attraktionskraften för att bli kontrakterad alternativt visstidsanställd så stor att det nya, det förändrade, försvaret får rätt personer?

Vi i Försvarsförbundet tror att det blir en mycket stor konflikt mellan det civila samhället och den kontrakterade delen. Vad väljer då jag som individ – den civila delen, mitt civila arbete, eller att ställa upp som kontrakterad?

I Försvarsmaktens underlag från den 30 januari har man ansatt en hypotes om vilka löner dessa både visstidsanställda och kontrakterade ska ha. Vi kan bara konstatera att sett bara till de visstidsanställda ligger det

1 000 kronor fel när detta system väl är fullt utbyggt. Det innebär en merkostnad på ungefär 115 miljoner per år för Försvarsmakten. Med det ansatta värdet på 17 000 kronor i månaden är vi inte övertygade om att vi har en sådan attraktionskraft i Försvarsmakten att vi får vare sig antalet personer eller rätt personer. 2 000 kronor innebär att vi är uppe i en kvarts miljard – detta i en budget som redan är pressad och knappt går ihop.

Jag måste också göra några kommentarer om vad Försvarsmakten har framfört i sitt underlag från den 30 januari, något som är mycket förvånande för oss. Man uttrycker sig på följande sätt: Om den enskilde inte väljer fortsatt militär karriär finns möjlighet att söka civil anställning i Försvarsmakten.

För mig har väl ingen hittills varit hindrad att söka, vare sig man har varit värnpliktig eller man har varit något annat i det här samhället.

Det finns en sak i propositionen som definitivt berör den civila personalen, det vill säga våra medlemmar. Det är skyldigheten att delta i insatser. Redan vid förra Personalförsörjningsutredningen som kom 2001 (SOU 2001:23) bejakade vi från Försvarsförbundet denna idé av många olika skäl, framför allt eftersom man säger att insatser utomlands ska vara meriterande på hemmaplan. Våra medlemmar vill ha möjlighet till samma meriter som yrkesofficerna har. Det måste givetvis klart framgå vid anställning att denna skyldighet finns, för som jag utläser det ska det inte vara för all civil personal. Samtidigt måste det finnas övergångsregler. Har jag gått in i en anställning på vissa premisser får den inte vändas upp och ned över natten och kanske ställas negativt mot mig i framtiden.

Det är intressant att i såväl 30 januari-underlaget från Försvarsmakten som i propositionen bejakas behovet av civil kompetens och civila i Försvarsmakten. Jag tycker faktiskt att det 2009 är uruselt, ursäktat uttrycket, att det behöver skrivas. Detta har vi från Försvarsförbundet framfört sedan 1990-talets mitt. Det borde vara en självklarhet för vilken försvarsmakt som helst att man ska använda den civila kompetensen för att nå fram till en bra försvarsmakt.

Göran Ekström tog upp kollektivavtal, förordningar och motsvarande. Vi har konstaterat att man i Försvarsmaktens 30 januari-underlag på några ställen klart säger att man föredrar att ha kollektivavtal. Vi förutsätter att Försvarsmakten vet vad den gör, och vi ställer oss bakom kollektivavtalslösningar. Det kan finnas saker som måste regleras i lagar, men avtal ska slutas mellan arbetsmarknadens parter.

Sammanfattningsvis, herr ordförande, kan jag från Försvarsförbundets sida konstatera att såväl Försvarsmaktens insända 30 januari-underlag som propositionen nästan ställer mer frågor än ger svar. De frågetecken som vi har måste rätas ut, för vi upplever att många antaganden är framtagna på ganska lösa grunder.

*Lars Fresker, Officersförbundet:* Inledningsvis vill jag tacka utskottet för att vi har fått möjlighet att komma hit. När det sker en sådan här stor förändring väcks en hel del frågor. Det finns mycket som vi behöver dis-

kutera. Därför känns det viktigt för oss från Officersförbundet att få möjlighet att delta både vid denna inledande hearing och i det vidare arbetet. Som många har konstaterat blir en sådan här stor förändring inte klar på en gång, utan detta är en första signal där man pekar ut en huvudriktning vart vi ska gå. Naturligtvis måste man sedan efter hand utforma detaljerna.

När vi tittar på underlagen som det refereras till, 30 januari-underlaget, Försvarmaktens budgetunderlag för 2010 och regeringens proposition, ser vi att vi står inför ett antal utmaningar. Från vårt förbund har vi intagit hållningen att man här måste ha en ödmjukhet och öppenhet inför den förändring vi står inför. Tror vi att vi redan nu vet svaret på alla frågor från vår organisation kommer vi att köra fast rätt tidigt. Regeringens proposition bygger en grund. Det viktiga för oss, när det rör detta område, är att man pekar på att det är den svenska modellen som ska bestå och att det i huvudsak är kollektivavtalsvägen vi ska vandra. Som många andra har varit inne på finns det naturligtvis andra områden av mer praktisk karaktär som behöver förändras inom lag och författning, men huvudvägen är kollektivavtalsvägen. Det är den väg som vi tror är den enda rätta.

Det regeringens proposition också tyder på är att man inser att Försvarmakten inte är en isolerad ö. Arbetsgivarverkets generaldirektör var inne på det, och där har vi samma uppfattning. Det är inget i Försvarmakten som är så speciellt i alla avseenden att det inte kan appliceras på någon annan del i den offentliga verksamheten.

Tidigare hörde vi Göran Ekström ta exempel från polisen, räddningstjänsten och så vidare. Det finns alltid områden som vill ha liknande lösningar vad gäller tidsbegränsad anställning eller annan form. Detta måste beaktas, oavsett om man väljer avtals- eller lagvägen, för det kommer att komma krav på förändringar från den övriga arbetsmarknaden. Då måste man ha tänkt några steg till så att man har en långsiktigt hållbar idé om vad man vill med offentlig förvaltning i framtiden.

Det är tacksamt att se att det är den svenska modellen som regeringen står upp för i propositionen.

I underlagen i övrigt har det varit en del propåer från Försvarmakten om att använda sig av tvångsåtgärder i framtiden. Även här var Göran Ekström inne på att det är den väg vi ska gå. Men vill man uppnå det som är det svåraste när man byter system, det vill säga att få en attraktionskraft i framtiden, kan man inte å ena sidan reglera alla skyldigheter genom lag och författning, å andra sidan släppa det som återstår, villkoren, till parterna att ta hand om. Då har man direkt från början skapat en obalans som inte leder till att man får attraktionskraft i det nya systemet. Ska man kunna reglera villkoren måste man också reglera skyldighetsdelen. De går hand i hand. Två sidor av samma mynt gäller verkligen för försvarets villkor och skyldigheter. Det är en grundförutsättning att man inte har tagit bort någon av dessa bitar.

Vad kan då vi från Officersförbundet bidra med? Vid en överblick av alla områden finns det utifrån vårt perspektiv egentligen inget som vi inte skulle kunna kollektivavtalsförhandla om. Det finns inga absoluta krav på att det inte går. Många har tidigare berört tidsbegränsad anställning. Det är en känslig del. Där måste man beakta olika parametrar. Jag vill dock påminna om att vi inom Försvarsmakten på politikens vilja har utformat kollektivavtal för både tidsbegränsade beredskapssoldatsanställningar och förstärkningssoldater. De utformades till antal och längd utifrån den politiska beställning som fanns. Där kom parterna och Försvarsmakten överens om tidsbegränsad anställning. Förmågan finns alltså när de rätta förutsättningarna finns. Det har vi bevisat. Det är ett exempel på vad vi kan.

Vad vi däremot inte kan är sådana saker som sträcker sig över en större del av hela samhället. Jag tänker till exempel på hur de kontraktanställda soldaterna, sjömännen och gruppbefälen ska tas emot i samhället i övrigt och vilken rätt till tjänstledighet de ska ha från sina företag. Det handlar alltså mer om vilken inställning samhället har. Från att ha varit ett värnpliktsförsvaret, i och för sig förankrat i samhället men ändå en angelägenhet för staten, ska vi nu gå mot det som finns i många andra länder och göra dessa frågor till en angelägenhet för samhället i övrigt, till exempel näringslivet, som ska "ta hand" om dem som kommer tillbaka från utlandstjänstgöring. Innan man går in i sådana förhandlingar måste förutsättningarna vara klara.

En annan fråga där man måste ta hänsyn till förutsättningarna innan man kan göra ett slutligt ställningstagande är tjänstgöringsskyldigheten. Bevisligen finns det en oro för att det ska bli avhopp inför avresa i de förband vi sätter upp och samövar i Sverige. Vilka internationella erfarenheter eller antaganden man grundar det på vet jag inte. Min erfarenhet är att det inte brukar vara problem internationellt med stora avhopp från förband, vilket kräver fyllnadsrekrytering eller tilläggsutbildning. Men känner man denna oro och vill göra en förändring på skyldighetssidan måste man veta kringfaktorerna. Vad händer med veteranpolitiken? Vad händer med stöd till anhöriga? Vilka sanktionsmöjligheter finns det om man ska gå in i ett sådant system? Vilken policy finns det för insatsfrekvensen? Det finns ett antal olika frågor som måste lösas samtidigt som man talar om skyldigheten. Det går inte att tala om skyldighet utan att officeren eller soldaten vet vilka förutsättningar som gäller. Därför måste detta föras parallellt hela tiden. Då är avtalsvägen den bästa.

*Jörn Holmgren, Reservofficersförbundet:* Herr ordförande, mina damer och herrar! Stort tack för att vi från Reservofficersförbundet har fått möjlighet att komma hit och delge er våra synpunkter! Precis som Lars Fresker sade är vi självfallet beredda att stå till er tjänst under hela processen i den mån vi kan bidra. Sverige har tagit de första stegen i kanske den största omdaningens någonsin av det svenska försvaret, åtminstone under efterkrigstiden.

Reservofficersförbundet är en intresseorganisation med facklig kompetens för våra drygt 3 250 medlemmar. Det är en paraplyorganisation för de två reservofficersorganisationerna Förbundet Sveriges reservofficerare och Svenska flottans reservofficersförbund där vi har vår basverksamhet och våra medlemsaktiviteter. Reservofficersförbundet företräder dessa organisationer utåt. Det var en kort presentation av vilka vi är.

När man kommer in på personalförsörjningen kan jag inte nog understryka det Lars Fresker och många andra här har sagt. Det svenska försvaret är en del av den totala gemensamma arbetsmarknaden. Det är viktigt att vi löser det vi ska lösa tillsammans via kollektivavtal och överenskommelser. Jag tror att det är den enda framkomliga vägen.

När det gäller en sund personalförsörjning vill jag börja med att betona en sak, herr ordförande. Stamofficerarna utgör kompetensbärarna och basvolymen i den organisation som försvaret utgör. Det är viktigt att betona det. Men det är också viktigt att betona en annan sak, nämligen att reservofficerarna utgör flexibiliteten kvantitativt och kvalitativt på kort och lång sikt. Försvaret har under en lång följd av år behövt reservare med sin speciella dubbla kompetens för att fylla de luckor och hål som har funnits i såväl produktion som insatsorganisation och internationell tjänst. Utöver de reservofficerare som tjänstgör krävs ytterligare en pool för att man ska få reservare som både arbetar civilt och i försvaret och inte blir heltidsanställda i försvaret.

Det är det, mina damer och herrar, som gör att ett plus ett blir tre. Reservofficerare har både militär och civil kompetens. I det framtida försvaret och i internationell tjänst är det just detta som efterfrågas. Vi för in ett utifrånsperspektiv, civil kompetens och civil kunskap i Försvarmakten, oavsett om vi verkar nationellt eller internationellt. Där är det viktigt att vi har en mix av yrkesofficerare och reservofficerare, män och kvinnor. Ett av de stora problemen är att vi har alldeles för få kvinnor att tillgå i organisationen.

Vi menar också från förbundets sida att i det läge där vi går över i ett annat rekryteringsförfarande med kontraktsanställda soldater och annat är det viktigt att vi behåller folkförankringen och att vi ägnar ganska mycket tanke åt hur vi ska göra detta.

Där menar vi att reservofficersrörelsen och reservofficeren är garantier för en god fortsatt folkförankring ute i samhället.

Jag kan alltså inte heller låta bli att peka på att reservofficeren är en kostnadseffektiv resurs, och det tycker jag är väsentligt när vi nu talar kostnader. Vi kostar pengar när vi är inne och tjänstgör, och det är en icke oväsentlig del i det ekonomiska sammanhanget.

Jag vill också än en gång peka på de behov och kompetenser som efterfrågas i internationell tjänst av FN, av Nato, av Eufor – kombinationen, mixen, av militär och civil kunskap.



Om vi slutligen tittar på personalförsörjning och de dokument som finns till ert förfogande inför det beslut som riksdagen ska ta om inriktningen av försvaret ser vi att det står att man ska ha knappt 2 500 RO-befattningar i insatsorganisationen. Det är väl gott och väl, men det står inte någonstans varifrån man härleder detta och hur många årsarbetstider det kommer att innebära. Det står heller ingenting om RO-behovet i utbildningsorganisationen, där vi vet att reservare varje dag året om täpper till de luckor som finns för att vi ska kunna bedriva en bra utbildning.

Det planeras ungefär 100 RO-utbildningsplatser på sikt. Vi kan konstatera att sedan 1999, i stora drag, har mellan 50 och 150 RO varit i tjänst vid varje enskilt tillfälle. Vi står inför en utmaning att bemanna organisationen med yrkesofficerare, reservofficerare och soldater. Titta på siffrorna! 2 500 RO-befattningar – i dag, mina damer och herrar, har vi 500 RO under 35 år. Vi har 700 RO under 40 år, och vi har inte haft någon grundläggande reservofficersutbildning de senaste åren. Personalförsörjningen hänger inte ihop.

Ska vi klara denna utmaning måste vi framöver se till att nu och direkt få i gång en grundläggande reservofficersutbildning, annars kommer vi icke att kunna försörja försvaret med de reservare man behöver.

Tack för att vi fick möjlighet att komma hit!

*Oscar Rosén, Värnpliktsrådet:* Herr ordförande, mina damer och herrar! Tack för att vi fick komma hit och prata i det här sammanhanget. Jag heter Oscar Rosén och är ordförande i Värnpliktsrådet. Vi är en intresseorganisation som företräder Sveriges värnpliktiga och liknas ibland slarvigt vid ett fackförbund för de värnpliktiga.

Vår utgångspunkt är Värnpliktskongressen. På kongressen hösten 2008 diskuterades bland annat personalförsörjningen utförligt. Det var faktiskt det enskilt mest tidskrävande avsnittet att behandla. Till slut tog Sveriges värnpliktiga genom Värnpliktskongressen ställning för en personalförsörjning baserad på en könsneutral plikttag. Utgångspunkten i diskussionen, som också låg till grund för beslutet, var: Vad mår försvaret bäst av? Observera också den viktiga skillnaden mellan att stödja plikten som metod och att stödja det rådande systemet.

Stödet för plikten har sedan dess bestyrkts av inte minst Försvarsmaktens attitydundersökning som alla värnpliktiga svarar på. Där ser man det största stödet någonsin för plikten – 48 procent. 26 procent förespråkar en anställning, medan endast 11 procent ser ett helt frivilligt system som det bästa alternativet.

Synen hos de värnpliktiga är också förankrad ute i samhället. En rad undersökningar, inte minst Opinion 2008, visar på ett starkt stöd för plikten. Ett antal undersökningar gjorda av tidningar kan man sammanfatta med att två av tre vill ha kvar plikten i någon form. Detta är inte bara ett tecken på försvarsvilja utan ett tydligt stöd för plikten.

En sak som vi som förespråkar plikten ofta får höra är att det är synd om dem som plikten drabbar, alltså de värnpliktiga. Det är ett argument som inte har någon bärkraft, och för att vara ärlig blir jag förvånad varje gång det används. De 17 personer som lagfördes 2008 för brott mot totalförsvarplikten hade alla vid ett inledande skede varit passiva eller positiva till militärtjänstgöring och vid ett senare skede ångrat sig och obstruerat genom att inte dyka upp eller avvika. Ett sådant beteende kommer även med frivillighet att behandlas styvmoderligt.

När jag kastades in i försvarspolitikerna innan jul hade jag en föreställning om hur det skulle vara: Försvarspolitikerna är inte omstridd. I försvarspolitikerna råder konsensus. Tillsammans strävar man framåt.

Den bilden besannades inte. I just den fråga vi från kongressen fick i uppgift att driva som hårdast är motsatsen närmare sanningen. Jag blev mycket förvånad när jag fick veta hur uppgiften till Pliktutredningen var formulerad: inte *om* utan hur plikten ska sluta användas. När jag sedan i propositionen kan läsa att en enig pliktutredning har tagit ställning för en frivillig personalförsörjning i alla dess delar förverkligades ett amerikanskt citat för mig: Det finns två saker man inte vill se tillverkas – varmkorv och politik.

Nu vet jag inte om det är typiskt för den sittande regeringen eller om detta är allmän praxis, men man kan bli mörkrädd för mindre.

Vi blev tidigt ålagda att svara på Pliktutredningens delbetänkande i en remiss. Där skriver vi bland annat att det ställs högre krav på enskild soldat i dag än tidigare och att dessa krav sannolikt även i fortsättningen kommer att vara höga eller till och med höjas ytterligare. På 80-talet skulle den svenska soldaten stå vid gränsen och efter bästa förmåga sakta ned ryssen. I morgon ska den svenska soldaten kunna verka nationellt i närområdet och även internationellt, ibland i komplexa situationer som ställer mycket höga krav på intuition och handlingskraft.

De nya kraven ligger inte bara på individnivå utan ställs också på gruppen, oavsett storlek. En heterogen grupp när det kommer till kön, ålder, sexuell läggning, etnisk bakgrund eller samhällsklass kommer att vara viktig oavsett om det är en omgång på fyra personer eller bataljon på 800.

Vidare kommenterar vi också att de alternativ som Pliktutredningen som hastigast behandlar – det är faktiskt inte deras uppgift från början. Vi skriver även att de positiva bieffekterna med pliktssystemet i sig är skäl nog för att plikta, att man genom plikt kan skapa en rekryteringsbas för hela Försvarsmakten. Jag vill förtydliga att det är i den initiala grundutbildningen. Vi ser positivt på att man kortar ned grundutbildningen. Det här är ett ställningstagande som många av er känner igen, men jag vill verkligen poängtera det i det här sammanhanget.

Det finns ett antal tillfällen då vi ibland ifrågasätter försvarsministerns argument. Ett argument är att det skulle bli fler kvinnor och folk med annan etnisk bakgrund i försvaret med en frivillig rekrytering. Men då jämför försvarsministern med dagens system med en plikttag som endast

omfattar män och en sÄrlösning för kvinnor. Det naturliga borde vara att jämföra med en plikt som innefattar både män och kvinnor. Tyvärr finns det väldigt få, om ens något, exempel att jämföra med, och dessutom skulle frivilligheten inte gynnas av en sådan jämförelse. När det kommer till mångfalden och kompetensbredden i bred bemärkelse är plikten att föredra.

Det här har talare före mig varit inne på, men vi ser två stycken stora problem i framtiden om man går på den linje som för tillfället ligger framför näsan. För det första: Hur många behövs det för att fylla numerären? 4 000 varje år har Försvarsmakten själv räknat fram. Nu vet jag att FHS ställer sig mycket kritiska till om det räcker med att 4 000 ställs till förfogande varje år. Hur som helst har Försvarsmaktens personaldirektör gjort bedömningen att det finns möjlighet att varje år attrahera 4 000 personer men att det vore bra om 8 000 sökte.

LÄraryrket har enorma problem med att det bara är två sökande på varje tjänst. Polisen som i dessa sammanhang ofta lyfts fram som ett bra exempel har 8 000 sökande på 800 platser och upplever det som ett problem att det är för få som söker.

Jag vill att ni ska komma ihåg det jag berörde tidigare, om de nya höga krav som ställs på den svenska soldaten. Han eller hon ska vara både soldat och diplomat. Dessa krav kommer i framtiden att bli försvarsmaktsgemensamma, eftersom vi ska ha samma förband hemma och borta.

För det andra handlar det om rekryteringskraften. Jag citerar ur Anders Svärds pliktutredning: Försvarsmakten måste uppfattas som en seriös arbetsgivare som erbjuder stora möjligheter att utvecklas inom verksamheten. Engagemang inom Försvarsmakten måste vara öppet för alla samhällsgrupper. Det är viktigt att civil kompetens tas till vara och att Försvarsmakten uppfattas som en intressant arbetsgivare av folk ur olika åldersgrupper. Kvinnor måste ses som en lika naturlig rekryteringsgrupp som män.

Försvarsmakten har en bit att vandra innan den har lyckats med allt det den måste för att rekryteringen ska gå vägen. Vi har vid ett antal tillfällen på olika sätt beskrivit brister hos Försvarsmakten när det kommer till verksamhetssäkerhet, attitydarbete, den civila meriteringen och de ekonomiska kompensationserna. Det här har vi påpekat i årtal.

När det gäller många av dessa problem finns det inte heller någon ljus framtid. Ibland stöter man på inställningen att ja, vi vet att det är ett problem, men vi har ingen lösning. Rekryteringskraften kommer alltså även i fortsättningen att vara ett stort problem. Om Försvarsmakten har någon möjlighet att *shape up* återstår att se, men i planeringsanvisningarna och i propositionen finns det inte ekonomiskt utrymme för att skapa dessa förutsättningar.

Om det nu, vilket vi tror, går åt skogen, var sätter man då gränsen? När börjar man plikta igen? Hur många vakanser behövs det för att återuppväcka plikten? Vi är övertygade om att det är ett oåterkalleligt beslut att sluta använda plikten. Det är ingen som ens vågar svara på vem som ska

svara på när plikten ska återupptas. När de försökte återuppta draften i USA togs det inte emot på ett bra sätt. Och vem vill förlora ett val på att återuppta plikten?

Detta är den största förändringen på 108 år, men vi har fortfarande inte sett någon konsekvensanalys, trots att vi i januari i vårt remissvar krävde en sådan.

När de danska och finska före detta försvarshefarna gästade Sverige i februari var de båda två noga med att avråda från att gå ifrån plikten. Plikten är inte bara ett personalförsörjningssystem utan även en förmåga i sig. I Sverige prisar vi ofta förmågebredden i försvaret. Att sluta använda plikten gör att vi tappar tre förmågor. Att plikta, alltså själva uttagningen i sig, kommer vi att tappa. Att utbilda pliktpersonal är i sig en unik uppgift där vi också kommer att tappa en förmågebredd. Sist men inte minst är det viktigt att upprätthålla en registerkultur som åtminstone medför en potential till att kunna öka i storlek.

Min ståndpunkt har bara förtydligats sedan i november. Försvaret mår bäst av plikt, inte frivillighet. För att avsluta vill vi i Värnpliktsrådet uppmana att Pliktutredningen om de kommer till slutsatsen att de inte kan rekommendera frivillighet på alla ställen i Försvarmakten då också följer den rekommendationen och inte låter politisk stolthet stå i första rummet.

Tack så mycket!

*Alf Sandqvist, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté:* Vi vill i likhet med alla andra tacka för möjligheten att få komma hit och ge våra synpunkter framför allt på frivilligavsnittet i propositionen.

Jag representerar FOS, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté, en organisation som jag har förstått en del tror är död. Det är den inte, även om vi inte är oerhört aktiva just nu.

FOS består av 19 frivilliga försvarsorganisationer. Det vet ni redan. Men vi har mycket olika förutsättningar. Vi klumpas dock lätt ihop i en och samma korg. Vi tycker inte lika i alla frågor, det vill jag ha sagt. Men det som jag redovisar här är nästintill konsensus mellan dessa 19 organisationer.

Vissa organisationer har sin grund i särskilda intressen och har särskilda förutsättningar. Jag kan som exempel ta Brukshundklubben. Även om man drar sig ur försvarsarbetet kommer Brukshundklubben att finnas kvar.

Jag kan ta min egen organisation, FAK, som ett annat exempel. Den utbildar förare och har enbart till syfte att utbilda förare till försvaret och till samhället i övrigt.

En del av dessa 19 organisationer är enbart inriktade mot Försvarmakten, en del är inriktade enbart mot det civila samhället och dess krisberedskap, och en del är inriktade mot både-och. Med detta vill jag ha sagt att vi är väldigt olika och har olika förutsättningar. Trots detta finns vi, och det ska vi också göra, under begreppet frivillig försvarsverksamhet i propositionen.

Dagens 19 organisationer är uppbyggda under helt andra förutsättningar efter kalla kriget och sedan ett antal år tillbaka, inte minst volymmässigt. Volymerna är helt andra i dag.

Jag vill slå fast att vi inte tycker att det behövs 19 frivilliga försvarsorganisationer i dag. Men jag måste också tillstå att organisationerna själva, vi som är här och andra, inte har haft kraft, ork och förmåga att strukturellt förändra oss.

Vi har under de senaste åren gjort ansträngningar, och ansträngningar pågår för att förändra strukturen. Men det har inte varit och är inte lätt. Just nu pågår ett arbete mellan fem sex av organisationerna som vi kallar *Coalition of the willing*. Jag ska inte säga varifrån vi snodde det uttrycket. Men vi har förhoppningen att någon gång efter semestrarna gå in i en mer intensiv fas. Om vi lyckas återstår att se. Därmed inte sagt att det inte har gjorts väldigt mycket. Det har skett stora reduceringar, inte minst därför att organisationsstödet har uteblivit. Vi har samarbete på en mängd olika områden mellan organisationer och köper ekonomitjänster av varandra och så vidare. Det har alltså gjorts en hel del, men strukturen med de 19 organisationerna ligger kvar.

Jag ska därefter övergå till att tala om propositionen. Enligt punkt 6.8.2 anser regeringen och utredaren Björn Körlof, som har utrett detta på regeringens uppdrag, att behovet av frivillighet ska styras av myndigheters, kommuners och andra organisationers behov. Ja, det tycker vi är bra. Vi delar den uppfattningen.

Vi ska dock vara medvetna om att kvaliteten när det gäller behoven är oerhört skiftande. En del myndigheter är föredömligt precisa och duktiga. Andra är inte lika bra. Där det skiljer allra mest är mellan kommuner. Där finns hela spännvidden från utomordentliga till, vilket man inte får säga, nästan odugliga, just i detta avseende, vill jag påpeka.

Jag vill också trycka på att behoven inte bara är en numerär, ett antal kvinnor eller män som ska utföra detta. Behoven kan vara information, utbildning och många andra saker. Men det är församlingen väl medveten om.

Vi vill inte bli ett rent personalförsörjningssystem. Samtidigt vill jag säga att systemet med frivilliga är ett kostnadseffektivt sätt att tillgodose behoven för staten och de olika myndigheterna.

Sist under detta avsnitt i propositionen står det att regeringen ska se över de författningar som reglerar frivillig försvarsverksamhet. Det är i sanning en bred skrivning som kan innefatta nästan vad som helst.

Vi välkomnar delar av detta beroende på vad man nu menar. Det som vi välkomnar är till exempel att man tar upp ersättningsfrågor, arbetsgivarfrågor med mera.

Men det som vi inte håller med om och där vi inte vet vad som menas i propositionen gäller det som står i utredningen, nämligen att ett visst antal av organisationerna författningsmässigt ska styras av statsmakterna. Detta anser alltså Björn Körlof.

Detta innebär inte att jag säger att de 19 organisationer som vi har i dag är de som vi ska ha. Så är det inte alls. Jag sade tidigare att det är behoven som ska styra vilka organisationer som vi ska ha.

Under punkt 6.8.3 står det att vi ska bidra till Försvarsmaktens framtida rekrytering av soldater och sjömän. Det sker då framför allt genom ungdomsutbildning i olika former. Det bejakar vi och tycker till och med är riktigt bra.

Under punkt 6.8.4 om finansiering av frivillig försvarsverksamhet säger regeringen att finansieringen bör riktas till verksamhet och inte till organisation. Dessutom säger regeringen att man i huvudsak håller med om de åsikter eller det underlag som finns i Björn Körlofs utredning.

Det är för oss rätt oklart vad man menar i propositionen. I utredningen sägs att organisationsstödet ska utgå med högst 20 procent. Detta är vi starkt kritiska till. Till yttermera visso sägs det att det ska ske med början 2010, vilket jag vill påstå inte ens är möjligt. I propositionen står det inget om tidsaspekten.

Vi anser att vi måste ha ett organisationsstöd som minimum säkerställer att vi kan möta de administrativa krav som myndigheterna ställer på oss i fråga om hantering av pengar, bokslut, redovisningar, dialoger, duffar och allt vad det kan vara.

Vi måste också ha ett organisationsstöd så att vi kan agera som de arbetsgivare med mera som vi trots allt är även om det är fråga om små arbetsgivare. Vi har en erfarenhet av att uppdragen från våra myndigheter varierar kraftigt över tid, och vi har inte möjlighet att variera kraftigt över tid om man säger en procentandel.

Inom denna *Coalition of the willing*, som jag sade pågår just nu, har fem sex av våra organisationer gjort en översyn. Om vi slår ihop allt kommer vi inte, ens om vi är fem sex organisationer och gör en avsevärd reducering, att klara oss på 20 procent. Detta är inte möjligt. Men, som jag tidigare sade, propositionen är här oklar för vår del.

När inte ens de två myndigheter som förser oss med organisationsstödet – det kommer ju via statsmakterna – det vill säga Försvarsmakten och MSB, tycker att detta är en bra lösning enligt sina remissvar, då kanske man ska tänka efter.

Det blir några ytterligare kommentarer, och vi börjar med det sistnämnda.

*Peter Lagerblad, Flygvapenfrivilliga:* Jag representerar här Flygvapenfrivilliga. Jag tackar också försvarsutskottet för inbjudan, och jag tolkar det också som att utskottet fäster vikt just vid frivilligfrågorna, vilket man får säga har varit en tradition i försvarsutskottet historiskt sett.

Jag ska kommentera två saker. Det första är den mer principiella synen på frivilligverksamheten, och det andra är just riksdagens och regeringens insyn i denna verksamhet.

När det gäller just hur man ser på frivilligverksamheten tycker jag att man kan ha två utrerade synsätt. Det ena är att man ser detta som en beställar- och utföraruppgift. Man har en beställning från myndigheterna. Sedan

levereras det från de olika organisationerna. Det är en extrem modell. Den andra modellen är att man ger ett obundet bidrag till ett antal ideella organisationer som sedan får vara verksamma inom detta område.

Enligt min uppfattning är ingen av dessa modeller bra för denna typ av verksamhet, utan här måste man göra en kompromiss. Enligt min och vår uppfattning måste denna verksamhet vara behovsriktad i botten. Men det måste också ges ett bidrag till dessa organisationer som ger grundläggande förutsättningar för att de ska kunna bedriva en sådan här typ av verksamhet som har en ideell demokratisk uppbyggnad.

Jag tror att detta sista moment också är väldigt viktigt när det gäller just folkförankringen av försvaret. Oavsett vad utskottet och riksdagen beslutar avseende pliktens framtid tror jag att denna typ av verksamhet inte kommer att få en mindre vikt utan snarare en större vikt framöver. Då är det viktigt att man ger goda förutsättningar för det framöver.

Den andra verksamheten är riksdagens, utskottets och regeringens insyn i denna verksamhet. Det finns en information i propositionen om att man kommer att avskaffa det särskilda anslaget till organisationsstödet. Det kan förefalla vara en budgetteknisk fråga som man inte skulle kommentera i detta sammanhang, men jag vill ändå lyfta fram denna fråga eftersom den grundläggande gäller insynen i och ställningstagandet till frivilligverksamheten som sådan från riksdagens, utskottets och regeringens sida. Om man hårdrar detta kan man säga att det nu delegeras till myndigheterna att avgöra hur mycket frivilligverksamhet som det ska vara generellt sett.

Ser man tillbaka över tiden har framför allt utskottet haft en väldigt viktig roll att ge bra förutsättningar för frivilligverksamheten och har särskilt uppmärksammat dessa aspekter om man ser det historiskt. Jag tycker i och för sig inte heller att det är helt onaturligt att man säger att den politiska nivån ska ha ett inflytande över hur stor verksamhet som vi ska ha totalt sett i fråga om detta.

Ett sätt att säkerställa att riksdagen och regeringen har detta inflytande är att bibehålla det anslag som finns. På det sättet ges man information om utvecklingen, och man har att ta ställning till detta varje år.

Det finns naturligtvis olika modeller att hantera denna fråga. Men jag vill ändå lyfta fram att jag tycker att en delegering av dessa frågor till de två berörda myndigheterna är att lite grann avsvära sig det rättmätiga inflytande som den politiska nivån faktiskt har att ta ställning till i dessa sammanhang.

*Annette Rihagen, Svenska Lottakåren:* Jag representerar Svenska Lottakåren, och jag tackar för att jag har fått komma hit i dag.

De frivilliga försvarsorganisationerna engagerar så många människor. Vi har en sak gemensamt, och det är att vi vill göra en insats för försvaret och även för den civila krisberedskapen i kommunerna. Vi gör detta helt och hållet på frivillig grund.

Svenska Lottakåren finns spridd över hela Sverige, i glesbygder och i tätorter. Vi är ute där människorna befinner sig och talar om försvaret, om försvarsfrågor, om vikten av att ha ett försvar och om vikten av att kunna göra en insats där vi ser att vi kan rekrytera pojkar och flickor, kvinnor och män till att göra någonting vettigt och någonting bra. Detta gör vi helt och hållet på frivillig grund.

Vi pratar om vikten av att ha ett försvar. Men vi pratar också om innebörden i form av demokrati, säkerhet och mänskliga rättigheter. Vi ska känna oss trygga i att finnas, verka och vara i det här landet. Vi söker upp kvinnor som behöver integreras i samhället. Vi kan jobba väldigt brett. Det är vad vi menar med folkförankring, inte enbart att förankra vikten av att ha ett försvar. Det är naturligtvis grunden. Men vi breddar den frågan lite grann.

Detta kan vi göra, och vi vill fortsätta att göra detta eftersom vi ser att detta är viktigt, och vi tror att vi kan göra en insats. Det kanske är än viktigare i framtiden när vi på frivillighet ska rekrytera. Vi gör det i dag, och vi vill göra det i framtiden.

Men jag säger bara en sak: Dra inte bort mattan för oss genom att ta bort organisationsstödet. Det är den grund som vi har för att kunna verka på lång sikt, så att vi på lång sikt kan ha organisationerna i gång och arbeta med dessa frågor som är så viktiga.

Kortsiktigare är uppdragen som vi i dag får från myndigheterna och Försvarsmakten. Dem kan vi administrera och utföra, och det ska vi fortsätta att göra bra. Men organisationsstödet gör att vi på lite längre sikt kan jobba med dessa frågor. Det behöver inte vara i den form som det är i dag, men det behöver finnas kvar som en grund för att vi ska kunna fortsätta att verka.

*Leif Tyrén, Svenska försvarsutbildningsförbundet:* Jag kommer från Svenska Försvarsutbildningsförbundet. Vi organiserar och utbildar frivilligt 30 000 medlemmar, varav ungefär 4 000 är ungdomar, som vi tror kommer att tjänstgöra någonstans inom Försvarsmakten i framtiden.

Jag skulle vilja återvända till frågan om personalförsörjningen. Från Försvarsutbildarnas sida anser vi att propositionens förslag till personalförsörjningssystem är alldeles för osäkert. Det är för osäkert om tillräckligt många ungdomar med rätt förutsättningar är beredda att utbilda sig och ta anställning och genomföra internationell tjänst utan att sluta i förtid. Mycket talar för att förbanden för internationell tjänst ändå inte kommer att vara fyllda med utbildad personal när det verkligen behövs. Kostnaderna riskerar dessutom att bli okontrollerbart höga. Det behövs därför en plan B för personalförsörjningen då vi inte tror att en återgång till plikt är opinionsmässigt eller politiskt gångbar.

Från Försvarsutbildarnas sida vill vi värna om värnplikten även i framtiden. Plikten att genomföra grundutbildning är ett av fundamenten för vårt land och vår befolkning. Vi anser att en större numerär behöver genom-



föra en reformerad värnplikt i grundutbildning, helst en könsneutral sådan. Ur denna kader kan förband för internationell tjänst sedan kontrakteras. Det leder även till en högre grad av folkförankring av försvaret.

Försvarsutbildarna anser att det är rätt att satsa på hemvärnet, helst med ett eget budgetanslag för hemvärnet. Om hemvärnet visar sig ha en större attraktionskraft bör man inte lägga några hinder i vägen för det. Direktutbildning till hemvärnet kommer att vara nödvändig även i framtiden för att möta det enskilda engagemanget i hela landet.

Försvarsutbildarna anser vidare att det svenska försvaret ska byggas upp för i första hand försvaret av Sverige och i andra hand för att kunna fullgöra internationell tjänst, det vill säga inifrån och ut.

Jag tackar för att jag fick tillfälle att komma hit.

*Ordföranden:* Vi tackar för föredragningarna. Nu tar vi en kaffeupps och återupptar förhandlingarna kl. 11.45.

## Diskussion

*Ordföranden:* Då återupptar vi sammanträdet och fortsätter med frågor som utskottets ledamöter ställer partivis. Vi börjar med Socialdemokraterna, Peter Jonsson, var så god.

*Peter Jonsson (s):* Tack för den redogörelse och de synpunkter vi har fått. Jag kunde tyvärr inte vara med på hela dragningen eftersom flyget från Trollhättan inte går så ofta.

Jag har två frågor som kan riktas till flera. Den första handlar om propositionen om plikten och det som eventuellt kommer fram i Pliktutredningen.

Oscar nämnde i sitt anförande att det finns en enighet i Pliktutredningen. Det stämmer såtillvida att man har lagt fram ett delbetänkande. I det delbetänkandet fanns ett särskilt yttrande från oss socialdemokrater där vi är skeptiska till att bygga upp en försörjningsorganisation till Försvarsmakten som bygger på frivillighet.

Propositionen tar också upp detta och visar med hela handen att det är detta vi går mot.

Jag vill fråga flera av er: Känner ni att det i dag är rörligt i fråga om vad som komma skall när det gäller försörjningsdelen i Försvarsmakten eftersom det är så många bollar på planen?

Min andra fråga gäller frivilligorganisationerna. Vi vet att hemvärnet och de nationella insatsstyrkorna kommer att bli oerhört viktiga för det framtida försvarets organisation och utveckling. En del i att försörja hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna med kompetens är att det finns en stark frivilligorganisation i botten; allt hänger ihop. Om man plockar bort en del av förutsättningarna för frivilligorganisationen, kan man då nå de intentioner som finns när det gäller hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna framöver?

*Karin Enström (m):* Tack till alla er som har deltagit och föredragit. Det finns mycket att både kommentera och diskutera, men jag ska försöka att ställa frågor.

Gd för Arbetsgivarverket var inne på att det är verksamhetens behov som ska styra arbetstidsanvändningen. En av de stora utmaningarna är hur detta ska interagera med den övriga arbetsmarknaden.

Vi var inne på avvägningar mellan regleringar och avtalslösningar.

Ni tog upp att det var långa tidsbegränsade anställningar och behovet av tjänstledighet för de kontraktsanställda. Vad har ni för statlig beredskap för att se hur stor påverkan den här typen av tjänstledighet skulle ha på era anställda i övrigt, om man jämför med andra typer av tjänstledighet som man har rätt till, som föräldraledighet, ledighet för studier och annat?

*Lars Fresker, Officersförbundet:* Jag börjar med Peters fråga om något slags temperatur på om medarbetarna i försvaret upplever att det är rörigt när det gäller plikten. Det finns en rad osäkerhetsfaktorer. Jag var inne på det. Det som propositionen bygger på innebär en väldigt stor omställning. Det är inte något som vi har erfarenhet av i landet, utan det bygger på internationella erfarenheter. Det blir naturligtvis en stor osäkerhet när det gäller de beräkningar som ligger bakom och en oro bland medarbetarna för vad som kommer att hända i framtiden och hur detta kommer att fungera.

Den vanligaste frågan jag möter är: Är detta tillräckligt många?

Det är grunden för oss. Vi pratar om 4 000 som frivilligt ska göra grundutbildningen. Räcker det? Det ska kopplas till nationella skyddsstyrkor, försörjning av officerare och att väcka intresset för att få en civil anställning i försvaret eller som soldater, sjömän och gruppbefäl. Räcker det?

Nu är det beslutat ändå. Från beställaren – den politiska ledningen – är det beslutat att det räcker. Då måste man på något sätt ha tilltro till det hela.

Försvarsmaktens underlag från den 30 januari bygger på de planeringsanvisningar som man har fått från den politiska ledningen. Där svarar man på ett antal frågor med ett antal ramfaktorer som man har fått att förhålla sig till.

Det finns tusen frågor. Det finns stor osäkerhet. Man känner ändå att man förbereder sig för att gå mot det som propositionen pekar ut – mer än vad som i verkligheten är bestämt; beslutet är ju inte fattat ännu.

*Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet:* Rörighet eller inte, ytterst är det väljarna som i nästa års val får avgöra om den här regeringen ska ägna sig åt politik i fortsättningen eller kanske tillverka korv.

Jag instämmer i det som Lars Fresker sade. Det är en lång resa som vi nu har påbörjat. Det finns många frågetecken. Jag tror att en sådan här stor reform inte skulle vara genomförbar utan frågetecken. Ingen hade nog kunnat utreda och förutse alla komplikationer som kan uppstå på vägen.

Jag tror att det är viktigt att poängtera att parterna har ett väldigt viktigt arbete när det gäller att förverkliga den här resan. Parterna är de som kan situationen på området bäst.

Förutom de fortsatta utredningar som måste till kommer vi att, som vi aviserar i propositionen, följa verksamheten mycket noga med kontrollstationer, inte minst när det gäller de ekonomiska förutsättningarna att genomföra detta.

I det sammanhanget vill jag påminna om det utredningsarbete som nu pågår inom Forsvarsdepartementet under Marie Hagströms ledning där vi jobbar stenhårt för att frigöra resurser för att möjliggöra den här viktiga omställningen.

När det gäller frivilligorganisationerna kan jag inte säga annat än att det arbete som bedrivs inom frivilligorganisationerna är väldigt viktigt. Det kommer helt säkert att fortsätta att vara det framöver.

När vi genomför en sådan här stor förändring inom Forsvarsmakten kommer det att ställa krav på stor förändringsbenägenhet också inom frivilligorganisationerna. Det gläder mig att höra om det arbete som pågår inom *Coalition of the willing* i detta sammanhang.

*Göran Ekström, Arbetsgivarverket:* Jag ska försöka svara på Karin Enströms fråga.

Det är alldeles riktigt att vi har långa ledighetsgrunder i lagstiftningen i dag. Föräldraledigheten är ju ganska lång. Om man ser det ur ett snävt arbetsgivarperspektiv är det ett problem. Jag lägger då alltså ett snävt arbetsgivarperspektiv på frågan. Som pappa kan jag kanske ha en annan uppfattning.

Det blir inte lättare om vi får en ytterligare lång ledighetsgrund genom att tjänstgöra i Forsvarsmakten för att sedan återkomma till sin civila anställning.

Det här är ett verksamhetsbehov som försvaret har redovisat. Vi har ingen anledning att ifrågasätta det verksamhetsbehovet – att det är detta som verksamheten kräver. Vår uppgift blir då att ta oss an frågan och sätta i gång förhandlingar med våra motparter om hur man ska lösa problemen.

Lars Fresker hade ju en positiv inställning till möjligheten att sätta i gång diskussioner. Vad som händer i förhandlingarna återstår ju att se. En förhandling är alltid en förhandling. Vi får se var vi hamnar om vi kommer i en förhandlingssituation när det gäller de här frågorna.

Jag sade också att det krävs en acceptans och förståelse från civila arbetsgivare för att personalförsörjningssystemet ska fungera. Det tror jag är en absolut nödvändighet. Men jag tror inte att det räcker med det. Jag tror att vi också behöver gå in med aktiva omställningsåtgärder. Det är något som vi är vana att hantera inom partssystemet. Det är också ett skäl till att jag tycker att frågorna i första hand ska hanteras mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden och inte genom författningsreglering.

*Oscar Rosén, Värnpliktsrådet:* Peter frågade om det är rörigt i politiken. Det finns väldigt många frågor när det kommer till personalförsörjningen. En fara kan vara att när man väl har nått en gemensam ståndpunkt övertolkas den till att även gälla andra omständigheter. Det tror jag kan vara skadligt.

När det gäller Karin Enströms fråga vill jag säga att det inte kommer att vara så stor rekryteringskraft i att man efter tre månader ska skriva på ett kontrakt på sju år. Jag vet att man lyfter fram att det kommer att vara problem att behålla folk inom Försvarsmakten, men man måste ha folk från början annars har man inget att arbeta med.

*Jörn Holmgren, Reservofficersförbundet:* Det som Göran Ekström pekade på är oerhört viktigt. Det är något som vi måste fundera mycket på. Hur gör vi för att säkerställa att de människor som jobbar inom Försvarsmakten en tidsbegränsad period inte förlorar tempo i sitt civila jobb på en civil arbetsmarknad? Lyckas vi inte lösa det kommer försvaret på sikt inte att få människor som är intresserade av att jobba temporärt inom Försvarsmakten mer än som någon form av ingångsjobb. Vi kommer inte att få dem som är 25, 30, 35 eller 40 år och är etablerade på arbetsmarknaden och som känner att de, om de lämnar sin kontorsstol eller om de lämnar golvet och åker ut och tjänstgör internationellt eller nationellt, kommer tillbaka till förutsättningar som är helt annorlunda än de som de lämnade.

Där har vi en stor utmaning. Många av oss reservare känner det redan i dag. Det är ett problem och en utmaning som kommer att accentueras ytterligare med det försvar som vi är på väg in i.

Så en kommentar till Peter när det gäller om det är rörigt. Jag tror att man ärligt ska säga att det framstår som rörigt. På olika typer av excelark med siffror om dimensionering, behov och annat är siffrorna olika beroende på vem som har gjort excelarket för just det syfte som han eller hon har.

Jag ska inte tala om hur ni ska sköta ert jobb – det klarar ni bättre än jag – men jag har en liten propå: När vi får en siffra presenterad för oss som att det behövs 2 500 befattningar, ska vi ta reda på varifrån underlaget till påståendet är hämtat. Jag tror att det är oerhört viktigt för er som ska fatta beslut att inte bara godta siffrorna utan granska och värdera varifrån siffrorna kommer och varför. Det är viktigt för att vi inte ska fatta beslut där vi inte har klart för oss vad som är bakgrunden till att man tycker så eller så. Jag vill inte för den skull skriva någon något på näsan.

*Ordföranden:* Jag vill be er som ställer frågor att tala om vem ni riktar frågan till. Risken är att det annars bara blir några få som hinner fråga.

*Håkan Rosenqvist, Försvarsförbundet:* Rörighet, frågade Peter. Ur mitt perspektiv är det inte rörighet beroende på det som vi har diskuterat tidigare i dag. Det är inte det som är mest rörigt. Det är alla andra saker som För-

svarsmakten har mandat att röra till redan utan politiska beslut. Det gör att det är rörigt inom Försvarsmakten, åtminstone när det gäller mina medlemmar.

I dagsläget har man inte orkat och hunnit tänka efter vad det betyder för framtiden.

Karin frågade om verksamhetens behov och arbetstid. Lars Fresker nämnde det i sitt anförande.

Inom Försvarsmakten har vi redan i dag en ganska god verksamhetsanpassad arbetstid. Även där lägger lagar och förordningar vissa hinder så att folk inte ska gå på knäna beroende på EU-direktiv och annat när det gäller dygnsvila och veckovila.

Parterna har tagit sitt ansvar och jag är, precis som Göran Ekström, övertygad om att parterna kommer att klara det nya systemet med kollektivavtal också framöver.

*Alf Sandqvist, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté:* Jag vill kommentera Peters fråga om möjligheten att försörja hemväret.

Det är så lyckligt att jag vill påstå att hemväret är väldigt duktiga på att kvantifiera och framställa sina behov. Just i dag, innan propositionen och numerärerna har gått igenom, krävs det ca 10 000 ur alla frivilliga försvarsorganisationer.

Mer oroande är om man tar bort förutsättningarna och kniper det förkättrade organisationsstödet. Då kommer det inte att fungera.

Jag delar Håkans uppfattning att vi inte kan ha kvar samma system som vi har haft, även om vi servar även civila delar av samhället. Vi måste förändra oss. Jag hoppas också att coalition går framåt.

*Staffan Danielsson (c):* Det är en viktig fråga. Försvaret är viktigt och dess personalförsörjning är väldigt viktig. Det är värdefullt med en bred samsyn i sådana här viktiga frågor. Den fanns i Försvarsberedningen. Regeringen har lagt sin proposition byggd på det, nämligen att plikten består, men hålls vilande i fredstid. Grundtanken är att försvaret ska ha sådan attraktionskraft att de 5–10 % av årskullen som behöver göra en insats ska kunna rekryteras på frivillighetens grund. Det tycker jag är en väldigt bra grundsyn.

Jag noterar att Socialdemokraterna i sin motion vill ha ett visst inslag av plikt men helst frivillighet. Jag tycker att det är viktigt och hoppas att Pliktutredningen fullföljer sitt arbete i detta.

Det är en bred samsyn om att kontrakterade soldater är det nya spännande inslaget här. Om de ska vara huvuddelen eller den helt dominerande delen kan man diskutera. Det viktiga är om detta kommer att fungera. Jag tror det. Kommer folk att vilja ha denna dubbla tjänst som kontrakterad och med jobb? Kommer arbetsmarknaden att kunna acceptera detta? Ni var inne på detta, men det vore intressant om arbetsmarknadens parter kunde borra lite djupare i detta. Vi ska ju ha kontrollstationer, vi ska se att det fungerar, och det måste fungera.

Jag har en kort fråga. En yrkesarmé tror jag inte att någon av oss vill ha, men LAS innebär ju en livstidsanställning. Lars Johansson och Lars Fresker var inne på detta, Lars Fresker med ord som öppenhet och ödmjukhet, Lars Johansson mera med ord som att LAS gäller. LAS är ju en dispositiv lag. Är Lars Johansson kanske mer öppen än vad han låter?

*Allan Widman (fp):* Herr ordförande! Jag har en fråga till Lars Fresker och en till Oscar Rosén. Min fråga till Officersförbundet handlar om de många frågetecken som många tycks konstatera finns kvar när det gäller det nya personalförsörjningssystemet. Det kan man ju betrakta på olika sätt. Jag uppfattade att Lars Fresker tycker att det är bra med ett stort förhandlingsutrymme.

Min fråga är: Vem på arbetstagarorganisationssidan kommer på ett bra sätt att kunna företräda enskilda soldater fackligt? De må vara kontraktsanställda eller heltidstjänstgörande. Finns det inte en risk när man talar om till exempel Officersförbundet att de villkor som finns för officerare gör att det emellanåt kan bli konfliktladdat att också företräda enskilda soldater?

Jag har också en fråga till Oscar Rosén. Han konstaterade att 17 fall lagfördes när det gällde brott mot totalförsvarspliktslagen förra året. Det har tidigare varit väsentligt fler fall. Det kan man också betrakta på olika sätt. Delvis kan det vara ett uttryck för hur liten praktisk skillnad det ändå är mellan den frivilliga tillämpningen av pliktsystemet i dag och den formella frivillighet som vi nu går över till.

När det gäller de personer som ändå lagförs och riskerar att bli frihetsberövade, som obstruerar efter det att de har blivit antagna till utbildning, ser Värnpliktsrådet en möjlighet att åtminstone som ett första steg avskaffa straffsanktioneringen i totalförsvarspliktslagen eller motsätter man sig också en sådan reform?

*Göran Ekström, Arbetsgivarverket:* Det är inte alldeles lätt att svara på Staffan Danielssons fråga om arbetsmarknaden kommer att acceptera detta förhållande med långa tjänstledigheter för att tjänstgöra i Försvarsmakten. Jag sade i mitt inledningsanförande att det förutsätter att den enskilde arbetsgivaren håller det egna verksamhetsintresset tillbaka för det gemensamma intresset av en väl fungerande försvarsmakt. Det är alltså den förutsättning som gäller.

Jag tror att utskottet är väl medvetet om hur det ser ut på den svenska arbetsmarknaden, inte minst på den privata delen av den svenska arbetsmarknaden, med just-in-time-lösningar och en väldigt känslighet för störningar i produktionen. Det är stora krav som ställs på civila arbetsgivare att acceptera långa tjänstledigheter för tjänstgöring utanför den vanliga arbetsplatsen. Det är väl mer en förhoppning att det ska gå att få civila arbetsgivare att förstå Försvarsmaktens behov av långa tidsbegränsade anställningar och att de solidariskt ska ställa upp på denna lösning. Men när det gäller hur detta lyckas tror jag att det kommer an på oss alla att föra den argumentationen.

*Lars Fresker, Officersförbundet:* När det till att börja med gäller Staffan Danielssons fråga om yrkesarmé kontra LAS är naturligtvis den övergripande principiella och politiska frågan vad som är en yrkesarmé. Som jag sade är vi öppna för att göra både-och utifrån den politiska viljan. Jag tog i mitt inledningsanförande exemplet med de kollektivavtal som vi slöt tidigare som gällde just för beredskapssoldater. Det var då riktat mot Nordic Battle Group och andra registerförband som vi skulle upprätthålla. Vi slöt avtal både för beredskapssoldater och för förstärkningssoldater, avtal om tidsbegränsad anställning och kollektivavtal mellan Försvarsmakten och parterna inom Försvarsmakten grundat på ett centralt kollektivavtal som fanns på arbetsgivarverksnivå. Detta har vi gjort, och då är vi öppna för bägge lösningarna. Valet beror på vad man prioriterar. Ett alternativ är att ge soldaterna tillsvidareanställning, och vi ska inte glömma att många andra länder har det. Problemet är kanske att behålla en soldat. Väljer vi då den politiska vägen att det viktiga är att tillsvidareanställa soldaterna har vi ju alla villkor i hamn. Då finns redan arbetstidsavtal och övriga villkor. Det är ett avtal för alla anställda inom Försvarsmakten, oavsett vad man tillhör för kategori. Det är egentligen ytterst en politisk fråga. Vi är beredda att ställa upp som part om man väljer att gå mot tidsbegränsad anställning.

När det gäller den andra frågan som Allan Widman var inne på, vilken arbetstagarorganisation som bäst företräder enskilda soldater, kan jag se vad som ligger bakom frågan. Genom att vi är ett officersförbund har vi inom vårt organisationsområde officerare, specialistofficerare och taktiska operativa officerare. Vi har haft en diskussion inom Officersförbundet tidigare. Våra stadgar har tidigare sagt att vi enbart organiserar officerare och inga andra. Vi hade för fyra år sedan en diskussion inom förbundet som ledde till att vi ändrade våra stadgar så att vi nu organiserar militär personal. Förut har vi klarat att ha en bredd från fänrik till general. Numera är det tvåbefälssystemet. Det innebär att vi ska klara av att hantera från sergeant till general. Den enskilde soldaten, sjömannen eller gruppbefälet är nog i många fall närmare sergeanten i frågor som är viktiga och som vi tar hand om än vad sergeanten är i förhållande till generalen, så vi tror att vi kommer att kunna hantera den ytterligare lilla bredd som det kommer att bli. Därmed är svaret: Ja, jag tror att det är Officersförbundet som bäst kommer att tillvarata de enskilda soldaternas och sjömannens intressen.

*Ordföranden:* Jag vill bara som en kommentar säga att industriförbundsprincipen gäller väl där liksom på andra ställen.

*Lars Johansson, Seko:* När det gäller LAS och dispositiviteten är det förvisso riktigt. Seko medverkade också före beredskapssoldatsavtalet till det avtal som Lars Fresker pratade om. Det medgav då ett avsteg från LAS vid upp till två års anställning. Det var inte helt utan debatt internt i Seko som vi gick med på detta, men det gjorde vi till slut i alla fall. Vi bedömde att vi kunde ställa upp på det. Nu pratar man om mellan fyra och sex år. Vi tycker att det är ett alltför stort avsteg från LAS principer. Vi sitter nog fast i den tanken fortfarande, även om vi är öppna i övrigt.

Det här ska också ses lite grann i skenet av vad som pågår inom Försvarmakten i dag. Man håller på att OPS-pröva större delen av den civila verksamheten för outsourcing. Det gäller även verkstäder, förråd, lönehantering, resehantering och allt annat som ska OPS-prövas. Det finns naturligtvis en oerhört stor oro för att jobben i viss mån ska ersättas av bland annat soldater som ska syssla med materielunderhåll och annat. Det ska också ses i skenet av den andra bakgrunden.

När det återigen gäller frågan om att organisera soldater och andra ställer vi oss naturligtvis från Sekos sida öppna för att göra det likväl som Officersförbundet. Vi kan nog vara väl så goda att ta hand om dessa.

*Oscar Rosén, Värnpliktsrådet:* Vi i Värnpliktsrådet är för en plikt och i och med det även sanktionsmöjligheter. Sedan är jag inte jurist, men att se över straffsatsen, åtminstone i fredstid, kanske skulle vara lämpligt. Men sanktionsmöjligheter behövs. Det är ju inte samma situation i dag som på 70- och 80-talen, utan nu är det mer av en selektiv värnplikt. Det är väl kanske det som gör att man i ännu större utsträckning behöver göra en utvärdering av straffsatsen.

*Gunilla Wahlén (v):* Jag tycker att det har varit oerhört intressant, men tyvärr är frågetecknen fler än jag någonsin hade tidigare, och det beror på att det finns en så stor kompetens hos denna manliga del av befolkningen. Jag vill komma in på just detta förhållande och vända mig till Håkan Jevrell. På vilket sätt ska ni med det nya systemet som ni vill införa försöka säkra att ni faktiskt får fler kvinnor att söka sig till Försvarmakten? Finns det några speciella saker som ni tänker göra? Finns det några speciella utredningar ni tänker göra för att säkra att vi får en icke så enkönad statlig verksamhet?

Du sade själv i din inledning att det här är en mycket viktig och stor organisationsförändring. Men varför är det så bråttom att den ska starta redan den 1 juli 2010? Vad är det som ska startas då, och när räknar ni med att det ska vara klart?

Det stora i det här är att man ska ha en visstidsanställning. Vilken arbetsmarknad ska de soldater som har fått den här utbildningen kunna gå till? Vad har den för meritvärde? Hur tänker ni er utbildningen? Ska de bli poliser, ska de bli räddningstjänstemän, ska de jobba i hemtjänsten, eller vad är det ni tänker er?

Jag vill ställa en fråga till de fackliga organisationerna. Vilka krav kommer ni att ställa på deras utbildning, och vilket meritvärde ska soldatutbildningen ha när de återgår till ett civilt arbete, som de kommer att ha under merparten av sin livsanställning? Det här kommer ju att omfatta kanske fyra till åtta år av deras yrkesliv. Vad kommer ingången att vara utöver en gymnasiekompetens?

När det gäller frivilligorganisationerna säger ni från många håll att de har ett mycket stort värde och att de gör en mycket stor insats i samhället. Men hur kan man resonera att de gör det om man rycker undan deras ekonomiska bas? Man ska då vända sig till ungdomar; ungdomar är de som



ska utbildas. Men det är också ungdomarna som är de allra, allra fattigaste. Organisationerna måste ju på något sätt locka med utbildning och något slags ersättning för att de ska ställa upp och göra det här. Hur kommer ni att se till att man faktiskt har möjlighet att utbilda ungdomar?

*Peter Rådberg (mp):* Jag riktar min fråga direkt till Håkan Jevrell. Jag ska hålla mig fast vid frågan om den långa tjänstledigheten, vilken jag vet är en fråga för de fackliga organisationerna.

I Försvarsmaktens utkast den 13 januari och även i propositionen förutsätter man att samhället ska ställa upp på att ta vara på de människor som varit ute på långa missioner, fyra till sex år. Min fråga vänder sig egentligen till regeringen och Håkan Jevrell. Har regeringen några tankar kring hur det ska gå till? Återigen: Jag vet att frågan naturligtvis läggs på arbetsgivarna, men regeringen måste väl ha någon form av tanke på hur man ska ro det här i land. Jag blev i och för sig lite orolig när Göran Ekström i anslutning till sitt inledningstal sade: Min förhoppning är att det civila samhället ställer upp när män och kvinnor kommer tillbaka till arbetet efter lång tjänstledighet. Vad är regeringens svar på den frågan?

*Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet:* Herr ordförande! Den frivilliga rekryteringen ska naturligtvis också omfatta kvinnor. Det är ingen tvekan om det. Hur ska vi då nå framgång i detta? Jag tror att det är väldigt viktigt att vi från politiskt håll skickar tydliga signaler till alla berörda, inte minst Försvarsmakten, om att det här är en tydlig väg som vi vill gå.

Vi har under lång tid sett hur Försvarsmakten aktivt har tagit tag i en mängd olika värdegrundsfrågor. Det arbetet måste utan tvekan fortsätta.

Jag har uppfattat här i dag att den civila ställningen och den civila kompetensen inte alltid har respekterats fullt ut inom Försvarsmakten, och det är samma sak här. Jag tror att det är ett väldigt viktigt arbete som måste ske inom Försvarsmakten på detta område. Det är också viktigt att vi är tydliga i de signaler vi skickar.

En stor fråga är hur vi generellt sett ska lyckas med att locka folk. Det är naturligtvis en stor utmaning för Försvarsmakten och alla inom försvarskollektivet att bidra till att vi lyckas rekrytera folk. Jag tror att den helt avgörande aspekten på detta är att man under den tid man är anställd i Försvarsmakten upplever att man får, och faktiskt får, en civil merit med sig. Det kan vara alltifrån att man får ett lastbilskörkort till en formell sjuksköterskeutbildning eller någonting annat. Men när jag har varit inne i Försvarsmakten och haft vissa specifika uppgifter ska jag ha ett certifikat på vad jag faktiskt kan. Här tror jag att alla relevanta parter inom arbetsmarknaden har ett ansvar för att acceptera den utbildning som ges inom Försvarsmakten på respektive område. Sedan ska vi inte glömma bort att det är en oerhört värdefull merit att ha tjänstgjort i Försvarsmakten. Det har det varit under lång tid och är fortfarande i dag. Man kommer ut från Försvarsmakten med väldigt stora och viktiga erfarenheter. Värnpliktsrådet

ställer säkert också upp på att det här är viktiga bitar. Det här arbetet måste naturligtvis fortgå och jobbas väldigt hårt med för att man ska nå attraktion.

Vilket yrke ska man komma ut till? Det är naturligtvis inte så enkelt att man kan säga att det är ett specifikt yrke, utan vi ska bara skapa förutsättningar för att komma ut till ett yrke där man har en attraktionskraft.

När det gäller lång tjänstledighet har vi haft vissa underhandskontakter också med näringslivet. De ställer sig positiva till Försvarsmaktens behov och ser inte utmaningen som så alldeles förfärligt stor med tanke på att det totalt sett är en ganska begränsad skara personer som kommer att beröras av att gå in och ur ett system i samband med tjänstledighet för frivilligt studieuppehåll eller vad det kan vara. Jag har själv som reservare haft extrem nytta av min reservutbildning som jag under studietiden kunde varva med tjänstgöring vid Försvarsmakten. Jag hoppas att Försvarsmakten också har haft någon nytta av mig.

Jag tror att det här är frågor som Försvarsmakten i mångt och mycket måste hantera. Vi ska ge dem de bästa förutsättningarna för detta. Här har också parterna en viktig roll att spela. En sak som är helt säker är att det inte kommer att gå alldeles enkelt och att det kommer att kräva ett stort engagemang från alla berörda parter.

*Göran Ekström, Arbetsgivarverket:* Om jag ska besvara samma fråga har jag ungefär samma svar som Håkan Jevrell. Håkan berättade att det har varit en del kontakter med näringslivet från regeringens sida. Som säkert är bekant för utskottet har vi ett ganska utvecklat samarbete mellan arbetsgivarorganisationerna på hela den svenska arbetsmarknaden. Det är klart att vi i de sammanhangen tar upp de här frågeställningarna och försöker argumentera för Försvarsmaktens behov. På den nivån har det i alla fall mötts av viss förståelse, men sedan ska man ned till den enskilda arbetsgivaren, den enskilda industrin eller den enskilda verksamheten i en kommun eller någon annan enskild verksamhet. Det är först då som denna frågeställning konkretiseras: Kan jag acceptera en lång tjänstledighet för tjänstgöring i försvaret?

Vi är inte ända framme än, även om jag kan bekräfta det som Håkan säger, att vi har mötts av viss förståelse från övriga delar av arbetsmarknaden för de behov som Försvarsmakten faktiskt har.

Ett annat sammanhang där de här diskussionerna har varit uppe är i överbefälhavarens samverkansråd, där det sitter representanter för de centrala parterna på arbetsmarknaden men också för industrin och andra delar av det civila samhället. Även där har diskussionerna förts, och Försvarsmakten har haft tillfälle att argumentera för sina behov. Det är ungefär samma bild där, att vi möter en förståelse. Men som sagt ska det ned till den enskilde arbetsgivaren när beslutet väl ska fattas, och då är det säkert ett tufft beslut.

*Lars Fresker, Officersförbundet:* Det här är lite grann som när vi pratade om varför det är så bra att alltihop sköts genom avtal i stället för med en författningsreglering på att det ska vara en tidsbegränsad anställning på till exempel sex sju år och att vi sedan ska komma fram till vad det ska bli i slutet, hur man ska göra dem anställningsbara i det övriga samhället. Det är därför vi ser till helhetsbilden. Om det nu skulle finnas ett behov av en tidsbegränsad anställning bygger man i slutet av den vidare på den kompetens man har fått genom sin anställning i försvaret. Om man då har varit lastbilschaufför, flygmekaniker eller sjukvårdare och kanske har det intresset framåt, gäller det att ha ett omställningsavtal så att man kan bygga vidare på den kompetens man har byggt upp under fyra–sex år för att sedan vara anställningsbar ute i det civila. Jag ser framför mig att det är en sådan lösning som ska avsluta en soldatkarriär.

*Jörn Holmgren, Reservofficersförbundet:* Jag ska som arbetsgivare i mitt civila liv ge en mycket kort personlig reflexion. Det har ett stort meritvärde, precis som Lars säger, att gå från skolan och in i denna korttidsanställning. Det har det i dag, och det tror jag att det kommer att ha i framtiden också. Jag vill fortfarande peka på att det stora bekymret är för bland annat reservare och andra i försvaret som är inne på en civil arbetsmarknad. De når åldern 30–40 år, har en fot på arbetsmarknaden och ska försvinna från sin arbetsplats i ett antal månader och år och sedan komma tillbaka. Den stora utmaningen ligger i hur de ska kunna slussas tillbaka till ett civilt arbete. Börjar man i försvaret och sedan går ut i det civila livet är det inga som helst bekymmer. Det har ett stort meritvärde. Det är den andra delen som kräver att vi tänker till. Där tror jag att ÖB:s samverkansråd har en mycket viktig funktion att fylla. Jag upplever att det var mycket enklare på 80-talet när jag var nybakad reservare än vad det är i dag, därför att arbetsmarknaden och konkurrensen har hårdnat.

*Åsa Lindestam (s):* Tack för väldigt intressanta svar! Jag skulle vilja uppehålla mig lite mer vid det här med tvångsåtgärder. Jag riktar min fråga till Håkan Jevrell.

När vi träffade ÖB senast pratade han om att vända på plikten. Hittills har det alltså först varit plikt och sedan har man frivilligt skrivit på om tjänstgöring utomlands. Men nu blir det precis tvärtom; man går frivilligt in i en anställning, men det blir en plikt att åka ut. Dessvärre går inte utlandsmissionerna att tidsbestämma, vad jag förstår, för det är samma gäng som ska åka ut för att man ska vara samtränade. Då finns det ingen möjlighet att kliva av, vad jag förstår.

Hur ser det då ut med tvångsåtgärderna? Vad är det som våra killar och tjejer kommer att drabbas av den dagen det visar sig att de verkligen inte kan åka just när det är dags?

*Isabella Jernbeck (m):* Jag har inte riktigt någon fråga, utan jag vill röra upp lite känslor. Men det kommer att höras vem det är som kommer att få känslorna utprälda.

Vi är tämligen överens om vilket försvar vi vill ha, nämligen ett flexibelt insatsförsvar för försvar av Sveriges gränser, i vårt närområde och för internationell tjänst. Då känner jag att eftersom vi är överens om det borde vi tillsammans arbeta för att nå de målen. Gör vi det? Nej. Det låter på en del av er här som att allt fungerar så bra, att vi har ett fungerande system, att vi har det försvar vi vill ha, men det har vi inte, utan det är dit vi ska nå. Därför skulle jag vilja se lite mer samarbetsvilja för att försöka lösa det här tillsammans. Till exempel plikten, som har försvarats här, löser ju inte alla Försvarsmaktens uppgifter. Man kan inte plikta till internationell tjänst. Man kan inte positionera sig här och cementera avtal, för det gagnar vare sig personalförsörjningen eller det försvar som vi vill ha.

Sedan är tiden förbi – jag måste bara kommentera det – när ungdomar gick in på en arbetsplats för att 45 år senare komma ut och gå i pension. Så är det inte i dag. Därför undrar jag varför vi oroar oss för vad det här meritvärdet ska ge. I så fall skulle vi oroas för vad undersköterskor eller busschaufförer ska göra om sex år om de vill byta arbete. Jag förstår inte detta. Jag vill bara mana lite grann till att jobba mot vårt mål att få en försvarsmakt som fungerar.

*Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet:* När det gäller frågan om tvångsåtgärder vill jag först och främst säga att pliktslagstiftningen som den är i dag innehåller tvångsåtgärder. När jag jobbade som åklagare tyckte jag att det var förfärligt att veta att jag skulle åtala någon av mycket få som hade råkat hamna i den situationen. Det är ett förlegat system. Det var alldeles utmärkt på den tiden när vi hade ett invasionsförsvar. Men att när det är fråga om så få behöva bidra till att skicka folk i fängelse eller utdela böter känns inte rimligt ur ett proportionalitetsperspektiv. Det finns många andra brott som jag anser är förfärliga.

Hur ska vi då hantera frivilligheten och se till att folk verkligen åker när det är dags? I absolut sista hand är någon form av tvångsåtgärder det som måste tas till. Men jag tror, än en gång, att här är det viktigt att parterna ser till att komma överens om förutsättningarna för tjänstgöringen. I detta ligger naturligtvis att man har en god planering, så att man i mycket god tid vet när man ska åka ut för nästa insats eller har beredskap för att åka i väg för nästa insats. Här talar vi nog inte bara om någon eller några månader utan kanske om något eller två år i förväg så att man kan planera utifrån sina förutsättningar.

Sedan närmar sig då den dagen då man ska i väg, och här är jag helt övertygad om att det måste komma fram en flexibilitet i någon mån för det fall att man kanske ska bli pappa eller mamma precis när det drar ihop sig för en tjänstgöring. En sådan sak kommer säkert att kunna hanteras avtalsmässigt. Men huvuddelen måste naturligtvis åka, för annars har vi inga tillgängliga och användbara förband. Då är det incitamentsstrukturer både för Försvarsmakten och för den enskilde som jag tror kommer att vara avgörande.

Sedan får man ställa sig frågan, och det är väl också den som utredningen nu ska titta på, om det i det yttersta fallet, om en hel bataljon säger att de inte åker, ska finnas någonting som ska kunna vara användbart för att Försvarsmakten faktiskt ska kunna fullgöra sina uppgifter. Men det är ju någon sorts extremfall. Huruvida detta behöver författningsregleras eller inte återstår att se.

*Staffan Danielsson (c):* Jag vill bara be statssekreterare Håkan Jevrell och Alf Sandqvist från Frivilligorganisationernas samarbetskommitté att lite grann utveckla den förändring som föreslås. Vi är brett överens om vikten av frivilligverksamheten. Sedan kan pengafördelning och annat utformas på olika sätt. Jag noterar en oro från frivilligorganisationerna samtidigt som det finns en beredskap för att det behövs förändringar. Något mer kött på benen här kunde vara intressant att få.

*Allan Widman (fp):* Herr ordförande! Jag har en fråga till Håkan Jevrell. I Försvarsberedningen var det stor enighet om att utbildningen av reservofficerare till ordinarie insatsförband skulle återupptas. Vi har nu sett hur man i inriktningspropositionen fortsatt lägger stor tonvikt vid just reservofficerarna och deras roll för att det nya personalsystemet ska fungera. Min fråga är: Avser regeringen att verka för en återupptagen utbildning av reservofficerare? Jag ställer frågan även om statssekreteraren kanske är part i målet.

Jag har också en fråga till Lars Fresker. Jag vill erinra mig att du i inledningsanförandet nämnde att det egentligen inte aktualiseras några frågor i inriktningspropositionen som inte kan få en lösning via kollektivavtal. Gäller det också tidsbegränsade anställningar upp till fem–sex år?

*Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet:* Jag ska först försöka ge lite mer kött på benen när det gäller Staffan Danielssons fråga om frivilligorganisationerna. Det finns ett stort värde av dessa, men det är också dags för förändring. Det innebär inte att allt stöd rycks undan. Jag vill verkligen poängtera det.

Om stödet ska utgå, eller rättare sagt om det blir någon form av verksamhet som myndigheterna beställer är det också väldigt viktigt att myndigheterna hanterar det på ett sätt som gör att frivilligorganisationerna får goda förutsättningar att kunna utföra sitt uppdrag.

Med det vill jag säga att jag inte tror att det är möjligt att Försvarsmakten till exempel kommer en månad innan en utbildning ska börja och säger: Nu vill vi ha en utbildning som gäller i tre månader.

Jag tror att det krävs längre planering för att kunna möjliggöra att frivilligorganisationerna har en god grund att stå på. Men den utbildning som så att säga beställs måste grunda sig på de behoven.

Om man minskar organisationsstödet får också frivilligorganisationerna möjligheter att i den betalning de får för utbildningen kunna ta ut sådana avgifter att de också klarar av sin grundläggande organisation. Exakt hur fördelningen på detta ska se ut får vi återkomma till.

Svaret på Allan Widmans fråga är ja.

*Ordföranden:* Lars Fresker fick en direkt fråga om han var beredd att se till så att man har en visstidsanställning på upp till sex år.

*Lars Fresker, Officersförbundet:* När det gäller soldater och sjömän är svaret ja. Vi är beredda att titta även på det, upp till sex års anställning. Alltså, om det kommer en politisk beställning – det var det jag sade – är vi beredda att titta på det.

*Gunilla Wahlén (v):* Jag ska ställa en kort fråga. Varför, Håkan Jevrell, måste det här startas redan nu när det finns så många frågetecken? Vad är det som händer om man börjar med det här systemet när utredningar är klara och alltså startar det om ett par år när man har paketet mer klart för sig?

När det gäller samarbete var Försvarsberedningen överens om det allra mesta i försvarsfrågorna, men just den här frågan som vi diskuterar i dag diskuterade inte Försvarsberedningen så djupt.

*Inger Jarl Beck (s):* Det finns många frågor som jag här har fått svar på, men jag vill ändå ha ytterligare svar, och det skulle jag vilja ha från Arbetsgivarverkets representant.

Först vill jag ha ett rakt svar på om det är Arbetsgivarverkets klara uppfattning att man ska ändra lagen om anställningsskydd för visstidsanställningar till sex år eller mer.

Nästa fråga är: Hur har kontakten varit med Svenskt Näringsliv, och hur ställer de sig till att man ska släppa sina medlemsföretags anställda till att bli tjänstlediga upp till sex år?

Den tredje frågan handlar om frivilligheten som vi har pratat om. Du hänvisade till räddningstjänsten och polisen, och vi vet att räddningstjänsten i dag har mycket svårt att rekrytera frivilliga. Hur kan man då tro, eller vad är din uppfattning om, att det ska vara lättare att få frivilliga till militärtjänstgöring?

*Rolf K Nilsson (m):* Jag har två frågor till Lars Johansson från Seko. För det första yttrade du dig om att man övergav folkförvarstanken och folkförankringen i och med det här nya förslaget. Då undrar jag bara hur du ser skillnaden mellan det system som vi har i dag med en värnplikt där förhållandevis få inkallas och att vi går över till ett system med kontraktssoldater där dessa har en fot i militären och en annan fot i det civila under en ganska lång period och går mellan civil och militär verksamhet.

Den gamla tiden när vi kallade in hela årskullar som skulle göra värnplikten är förbi, så jag får nog säga att det är en ny typ av folkförankring som vi behöver titta på här. Där har inte minst hemvärnet en väsentlig roll att spela.

Sedan har jag en fråga som jag gärna vill ställa, eftersom du har tagit upp en sak vid två tillfällen här, dels vid ditt inledningsanförande, dels i en kommentar. Det rör sig om kontraktssoldaternas arbetsuppgifter. Du säger att de ska syssla med underhåll i brist på andra uppgifter.

Det förekommer en hel del missförstånd i det här förslaget, och det kommer en hel del medvetna missförstånd. Jag skulle gärna vilja veta vad du grundar det här uttalandet att man ska syssla med andra underhållsuppgifter på. Jag har stött på detta tidigare i debatten, och då har man velat mena att de ska hålla på med att laga väggar, måla plank och så vidare.

Detta är helt motsatt vad intentionerna i förslaget säger. Att soldaterna ska hålla på med underhåll och vård av den egna utrustningen i övning och skarpt läge är en sak, men när det gäller den här andra typen av underhåll undrar jag var du har fått de uppgifterna från.

*Göran Ekström, Arbetsgivarverket:* Det är alldeles riktigt att vi i de remiss-svar som vi har lämnat på de utredningar som har tittat på möjligheterna att ha längre tidsbegränsade anställningar än dagens bestämmelser i LAS om två år har haft uppfattningen att det borde finnas en möjlighet därför att verksamhetsintresset kan vara av en sådan natur att man behöver anställa under längre tid än två år. Huruvida det ska vara sex år, fyra år eller sju år har vi inte haft någon absolut klar uppfattning om.

Det är vår grundläggande inställning, men när jag lyssnar på Lars Fresker kan jag konstatera att det kanske inte behövs just för detta verksamhetsområde. Här verkar det ju finnas möjligheter att komma fram förhandlingsvägen och avtalsvägen, så just för försvaret tror jag att vi i första hand ska försöka ta oss fram den vägen i stället för att kräva ändringar i LAS.

Svenskt Näringsliv har vi haft en del kontakter med, och också med de förbund inom Svenskt Näringsliv som är de förhandlande organisationerna. Som ni vet förhandlar inte Svenskt Näringsliv, utan det är branschorganisationerna som förhandlar.

På organisationsnivå finns det en förståelse för försvarets behov, det kan jag bekräfta, och statssekreteraren sade ju också att de har fått den reaktionen i kontakterna med Svenskt Näringsliv och andra. Men som jag sade tidigare ska detta sedan ned till den enskilda arbetsgivaren, och då är frågan om organisationerna kan övertyga sina medlemmar, alltså de enskilda företagen, kommunerna och landstingen, om att ställa upp på de här behoven som Försvarsmakten har. Vi har ingen klar indikation på att organisationerna har lyckats få med sina medlemmar på denna inriktning, utan där krävs det nog ytterligare arbete, skulle jag tro.

Jag tror att det var de frågor som var riktade till mig.

*Lars Johansson, Seko:* Kort bara några ord om det här med folkförvarstanken. Naturligtvis vill vi gärna se om fler kunde göra värnplikten om det fanns ekonomiska ramar för detta. Nu lär det väl inte vara så, men det är dock ändå, tycker vi, viss skillnad att ha en värnplikt och att ha anställda soldater när det gäller den biten.

Sedan när det gäller anställda soldater var det just anställda soldater jag syftade på. Kontrakterade vet jag inte, men när det gäller anställda soldater står det omnämnt i propositionen i alla fall att de ska kunna utföra andra uppgifter, däribland materielunderhåll om så behövs. Det står alltså

omnämnt i propositionen, och det har jag också fått bekräftat via information från Försvarsdepartementet att så ska kunna vara fallet. Man kan använda soldaterna till andra uppgifter om det är brist på avsedda uppgifter.

*Ordföranden:* Tack för det, det var också ett klart svar. Då har vi en anmäld talare till, och det är Åsa Lindestam. Hon ska få ställa frågor, och sedan hade jag tänkt att vice ordförande Rolf Gunnarsson skulle få avsluta detta.

*Åsa Lindestam (s):* Jag tror att vi alla sitter och tänker på den sista frågan. Den tänker jag ställa till Håkan Jevrell, och jag hoppas på ett kort svar också, nämligen bara ”ja” och ingenting mer.

Det handlar om organisationsstödet som vi har hört talas om från flera håll här. Är Håkan Jevrell beredd att gå in och ändra det här så att vi ser att våra frivilligorganisationer kan få överleva på ett eller annat sätt? För alla har sagt att de är helt beroende av detta.

*Håkan Jevrell, Försvarsdepartementet:* Jag börjar i den ändan. Frivilligorganisationerna ska ges förutsättningar att fortsätta bedriva sin verksamhet, ja. Sedan i vilken form får vi se – om det ska ske med organisationsstöd eller annat. Vi har skrivit att det bör minska till förmån för beställning av verksamhet. Det är den biten vi tittar på.

Sedan har jag bara mycket kort en kommentar till Lars Johanssons fråga här. Så som det står skrivet om materielunderhåll och annat som Rolf K Nilsson syftar på är det naturligtvis den verksamheten man menar. Det ska inte bli fråga om att utnyttja den enskilde kontrakterade och stående soldaten som någon generell arbetskraft som kan göra vad som helst, utan här är det naturligtvis fokus på att man ska vara soldat.

Sedan ska jag också svara på Gunilla Wahléns fråga tidigare. Varför så bråttom? Nu har vi ett principiellt ställningstagande att vi ska gå i den här riktningen. Även om riksdagen inte har sagt sitt, vilket jag hoppas att riksdagen gör och att man kommer att bejaka den här inriktningen, är det bråttom. Det är bråttom för alla som jobbar i Försvarsmakten att få en klarhet i vad det är som kommer att gälla.

Vi vet att det här är en väldigt stor och omfattande process som kommer att ta många år innan den fullt ut är på plats. Jag tror att ju mer osäkerhet som finns och ju mer vi drar ut på tiden, desto svårare och besvärligare blir det för alla inblandade parter. Dessutom är det dyrt att gå i det dubbla system som vi har i dag med en plikt som vi inte kan använda till en av försvarets huvuduppgifter.

Jag vill säga att det gäller att skynda i denna omställning men att naturligtvis göra det på ett sätt som på bästa vis tillvaratar allas intressen.



## Avslutning

*Ordföranden:* Tack för det! Då vill jag passa på att tacka samtliga som har varit här för bra diskussioner, och jag lämnar nu till sist över ordet till vice ordförande Rolf Gunnarsson.

*Rolf Gunnarsson (m):* Tack, herr ordförande! Jag vill också passa på att tacka alla för att ni ställt upp här, som ordförande Anders Karlsson sade i sitt välkomstanförande, för att ge oss mer kunskap inför det beslut som vi ska fatta.

Också statssekreterare Jevrell var inne på att personalförsörjningen är av avgörande betydelse för Försvarmakten och vår framtid. Jag skulle sitta och ljuga om jag sade att det här är lätta och enkla frågor – det är precis tvärtom. Men också svåra frågor ska lösas, och som Lars Fresker sade i sin inledning: Det här är ett första steg, sedan får vi försöka att lösa detaljerna och resten.

Det finns två sätt att avrunda denna utfrågning på. Eftersom jag en gång i tiden har varit journalist vet jag att det finns sättet att ge en mörk, totalt svart, bild över läget – att allt är omöjligt och ingenting är möjligt. Det finns ett annat sätt, nämligen att ge en ljus bild av vad som har sagts här och att upprepa dem: Verksamheten ska styra. Vi ska göra vårt yttersta. Inga hinder att kollektivavtala. Förmåga att komma överens.

I detta hus ska vi nog passa oss noga för att ge arbetsmarknadens parter några råd. Jag har också en gång i tiden varit fackordförande, och jag blev lite överraskad och fundersam över meningen som kom här, nämligen: Vi kommer inte att gå med på det.

Det tycker jag hör hemma vid förhandlingsbordet och inte här. Det kändes som en första förhandlingsrunda.

Också i detta hus kommer vi naturligtvis att få problem, så är det. Jag har snart suttit i 15 år i försvarsutskottet, och jag vet inte att vi har fattat något enigt försvarsbeslut. Det har varit reservationer i olika antal genom åren, och det ser väl ut att bli så också denna gång. Det är ingenting som överraskar.

Tidsprogrammet när det gäller betänkandet är att vi redan på torsdag i denna vecka börjar realbehandla propositionen och betänkandet. Vi kommer att justera betänkandet enligt planerna den 14 maj eller eventuellt den 19 maj. Vi har debatten i kammaren den 12 juni, och sedan ska vi fatta ett beslut. Tisdagen den 16 juni kommer det som vi har kommit fram till att klubbas inne i kammaren.

Som alla vet är det många som skulle ha velat ha ordet en gång till. Det finns massor av frågor. Det får vi försöka lösa öga mot öga och tand för tand med dem som vi vill ha svaren av. Jag tänkte på Leif Tyrén som inte får chansen att svara, men det får vi väl göra upp i korridoren. Han sade att hemvärnet vill ha ett eget anslag, och jag tänkte fråga honom om hela insatsorganisationen då skulle ha ett eget anslag eftersom det är en del av den. Men det får Leif och jag kanske göra upp om ute i korridoren. Det finns många frågor.

Stort tack till er alla, som ordförande Anders Karlsson sade. Det har varit en givande förmiddag, och nu börjar realbehandlingen.